

અથ શ્રી

સુરેખા હરણ.

રચનાર.

કવિ. હજનલાલ દાજીભાઈ દિવેદી.

ઉમરેડ-નિવાસી.

પ્રથમ પ્રકાશન.

કપાળી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

સાકરલાલ બુઢાખીદાસ બુકસેલર.

કે. રીંગરોડ આગાહરમાન-અમદાવાદ.

— E E E E E —

આવૃત્તિ ૨ છ.

પ્રત ૨૦૦૦.

પ્રસિદ્ધ કર્તાએ સર્વ હક્ક સ્વાધિન રાખ્યા છે.

સંવત ૧૯૭૬.

સને ૧૯૨૦

— E E E E E —

અમદાવાદ-શાહપુર વનમાળી વાંકળી પોળમાં હરિભાઈ
દસથતરાએ પોતાના “ અન્થોદય ” પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં છાપ્યું.

— ~ —

ક્રીંમત ૩. ૦-૮-૦

૮૮૨૫

ગુજરાત વિદ્યાર્પઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાશિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૮૮-૧૫ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ મુરેખા ૮૨૯

વિષય દર્શક

ગ્રંથસાત વિધાનક મંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
૮૮૧૪

સુરેખા હરણ.

મંગલાચરણ સાર્થક.

આપેને આનંદ શ્રી ગણપતી, ભાતુ શ્રી લક્ષ્મી પતી;
ગૌરી દેવ મહેશ્વરા પરણુમુ, કરૂણા કરીદો મતિ.
રાખોને આરોગ્ય લક્ષ્મી સદને, વાસો કરી રે'સદા;
આજ્ઞાકિત રહે સદુ સદનમાં, વિધોન આંખે કદા. ૧

દોહા.—સહસ્ર કર પદ નાસિકા સહસ્ર યુગ અનંત; અછેદ ભેદ
જરા અમર સૌમાં તુજ મહંત. ૨. સકળ સાર કરૂણા નિધિ નિગમ
તત્વ ઐકાર; વંદીપાયે લાગયે કસે સકળ સ્થળ સાર. ૩ રાગ. ક-
લ્યાણુ—દેવ એકદંત સેવિ ધ્યાનનો અમો ધરૂં. સાહ્ય થાવ સઘ શ્રી
સુરેખાહરણું વિસ્તરૂં; આખ્ય વાણિ માત સસ્વતિ સદા જીભે વસી,
કાલિદાસરે કર સદાય સાહ્ય ઈશ્વરી—દેવ૦ ટેક. વ્યાસ મુનિયે કથી
મુસાર ભારતે ભરી, ગોવિંદના ગુપ્તારવિંદ કારણેજ ઉચ્ચરી; સાર
તેહ સઘ આજ ગુર્જરી ગીરા કથું વિલુતિ રૂપ વિશ્વની કવિ ગીરા
નમી વદુ—દેવ૦ ૨ પ્રશ્ન એક પુછયો શ્રી ચંદ્ર ધ્યાન માનમાં, હવી
કૃપા પ્રભુપદે સદાય રહેલા સાનમાં: દીન દોહલા થયે ન કોઈ સાહ્ય
આયરે, દાખલો દિયો કવિ શ્રી જગત જાણ માંહરે—દેવ૦ ૩ એક દેશ
કારણે શ્રી જગતને ઉદ્ધારણે; હાસ કામ દાન જ્ઞાન માન કેરે ધારણે;
હિત હિંદ વાધવા ને હિકમને વધારવા, વિસ્તરૂં સુરેખાહરણું રયામ
ભક્તિ ધારવા. દેવ૦ ૪ ચંદુલાલ ચિત્તમાંય ધ્યાન ધરને રહો, ભક્તિ
ધ્યાન જ્ઞાન માન હિરમાં સદા ચહો: પિંડ આજ આવિયો પશુ તજ
મનુષ્યનો, કહે કવિ છગન મગન લગન લાગે ખુશનો. દેવ૦ ૫
સાખી—સ્વર્ગ વિષે કિરિટિ ગયો, વસ્યા પાંડવ વનરે; વિદુર ગ્રહે
હસ્તિનાપુરમાં, શું થાતું તે દીનરે. ૬

કડવું ૧. લુ—રાગ ચૌપાઈ.

વૈશંપાયન એણી પેર બોલ્યા, મુણુ જનમેજય રાય; વિસ્તારી
તુજને સંભળાવું, સુરેખાહરણુ મહિમાય. ૧ સાદી રેખા કર્મ તણી

તો, સરવે થાયે સાદ્ય; પડતી જ્યારે આવે ત્યારે, કોનવ થાયે સાદ્ય.
 ૨ ગમતું તો ગોવિંદનું થાયે, અન્ય કલના જુઠી; જાણું સર્વ ઉઘાડે
 હાયે, આવ્યા ખાંધી સુઠી. ૩ જે જન સમજ્યા તે જન ઝીત્યા, ખાડી
 ગોથાં ખાયે; સુરેખ રેખા કર્મની તો કો કાળે નવ જાયે. ૪ રાજસુય
 પાંડવે કીધો, સભા ભરી તે કાળ; પાળક પુત્રી હલધરનીનું, કીધું
 વેવીશાળ. ૫ પાંડવના દીન પડતા આવ્યા હાથો રમિયા દુત; ખાર
 વરસ વનવાસ સેવવા, ચાલ્યા તજી ઘરસુત્ર. ૬ સ્વર્ગે અર્જુન ગયો
 શીખવા અહીં થઈ શી રીત, અભિમન્યુ સુભદ્રા કુંતા, વિદુર ગ્રહે
 રહે પ્રીત. ૭ ખાવા પુરું અન્ન મળે નહિં, દોહલે દહાડા કાઢે; એ-
 વામાં એક કૌતુક નિપન્યું, ઘટવુ તે દ્રષ્ટાંતે. ૮ સુરેખાનો વીહવા
 કીધો, ખલભદ્ર જે કાળ; ત્યાર પછી પડતા દીન જોઈ, ઉપન્યો મન
 વિચાર. ૯ શ્રીહલધર શોશે મન વિશે, નથી આપણે પુત્ર; લહાવો
 જે લેવાનો છે તે, પાલકથી છે ઉદ્વિગ્ન. ૧૦ તેમાં આવી વિઘન પડીયું,
 હવે કંઈ શું હુય ! થયા રંક પાંડવો આજે, હવેજ કરવું શુંય ? ૧૧
 જન થકી હુંતો નવ શોભું, કાકો ભક્ત વિદુર; છાપાં તિલક તુલશી-
 માળા, માટે ભવાઈ ભુર. ૧૨ સોખતીયા પણ ભંગી જંગી, તંબુરાના
 રંગી; મંજરા જે સાથે હોય તો, જાત રહેના ઢંગી. ૧૩ એની સાથે
 દાહી પીળું, ખેસુ તે નાહ શોભું; આખર કહે બીચારો સર્વે, એહ
 વાતનું ગાંભુ. ૧૪ માટે સર્વે કહે સુજ સારો વળી કહે કર્યું કીક;
 બિહવા તોડી કંઈ અન્ય તો, કીરતી અધીક. ૧૫ મન વિચારે મગ્ન
 થયું છે, ત્યાં આવ્યા કૃપ્ત; આવો કહીને માન દીધું. પછી પુછીયું
 મગ્ન ? ૧૬ કહો ભાઈ! હવે શું કર્યું થઈ સુરેખા મોટી; વહીવા કરીયે
 આપણે પણ, જાત ભગતડે ખોટી. ૧૭ અભિમન્યુમાં કાંઈ રહ્યું નહિ,
 ભત સાથે ભખજ્યો; લગ્ન કરનાં મારો આત્મા અતિ ઘણો છે કકળ્યો.
 ૧૮ માટે ભાઈ બિહવા તોડી, બીજે કામે કરીયે; લહાવો પહોંચે આ-
 પણને, વળિ દેશાંતર વખણાયો. ૧૯ સગાભાઈ દુર્યોધનનો મુત,
 લક્ષ્મણો છે રૂઠો; રાજ કાજનો ધણી રણીને, કયમ કહેવાયે કુટો.
 ૨૦ અભિમન્યુનો કીધો નિશ્ચય, દીન થયો છે વાકો; પાંચે પાંડવ
 વનમાં વસ્યા, તોર વરસનો ટોરો. ૨૧ પુત્રવુ તે પસ્તાવો થાયે, મન
 થયું ઉદાસ; મન વિચારો મનમાં ગહેજે, સુઝે નહિ કોઈ પાસ ૨૨
 નિર્ધનનો મુત આવે વશવા, મળે ન મુજને લહાવો; કન્યાકાળ થયો
 કુંવરીને, અભિમન્યુ નેકાવો. ૨૩ આવે એકલો, નથ શોભે, નહોય
 જોડે જન; લીખ દ્રોણ ને દ્રુપદ આવે, દોશી કુંતા જાણુ. ૨૪
 સુંદરિઓમાં જાદેન શુભદ્રા. વહેવારે વિદુર; દીલં ગણ જાજનું તાણે તે.

ભક્ત જનમના ભુર. ૨૫ તાલને કીડતાલ સાથે, લાવે તો મંજરા;
છપ્પન છાપાં કરે છાતીએ, વણિ વગાડે વીણા. દશ વીશ માળા
ધરે કોટમાં, હાથ ધરે ઝાંઝરીયા; તાન ચઢે ને કરે ચાળા, રૂપ ધરે
નિજ તરીયા. ૨૭ રાગ રાગડા તાણે લાંબા, ગોવિંદ ગોવંદ ગાયે;
બડબડ બડબડ મુખથી કરતો, હ્રમ ચંચળાવતો જાયે. ૨૮ સંસારે
હલાવો ના વીતે, હાસ્ય કરે સૌ લોક; ચરખને ઘર નહિં દઉં કન્યા,
વીહવા કીધો ફોક. ૨૯ છત્રપતિ દુર્યોધન છે તે, ચલસ્થ ભુપાળ; ભા-
નુસંતિ મહા માંતવંતરાણી, લખમણ તેનો બાળ. ૩૦ આજ થકી
તેને દઉં કન્યા, અન્યા કહે ન હોય; જાત જથો સાથે લઈ આવે, આ-
નંદ અંતર હોય. ૩૧ જાન આચરે ભારે અહિંયાં, શોભીશું આપણુ તો;
કહો ભાઈ શું જોડું કહું છું, અભિમન્યુ મહેલો પડતો રર એમ વિચારી
વીર મોરારી, તમને પુછવા પ્રશ્ન દ્વારપાળને મેં મોકલિયો ત્યાં આન્યા
મન તૂણ. ૩૨ વઢો વડાવીર આલો ચિઠ્ઠ, એહ કલપના ખરી; હસ્તિ-
નાપુર છત્રપતીને, લખોજ કંકાતરી. ૩૪ કળ કહે કે કંકાતરી, સમ-
જાવો શુભ અર્થ; બલિભદ્રજી બોલ્યા મુખથી, વહીવા કીધો વ્યર્થ.
૩૫ થયા નિર્ધન સુત સતિના, પધાર્યા વન પ્રીતિ; કુંવર એકલો
વરવા આવે, મને ન હલાવો વીતે. ૩૬ માટે વહીવા શેક કરીને, કંઈ
હું રૂડીપેર; સુત સભાગી છત્રપતીનો, કરેજ પુત્રી દહેર. ૩૭ કંઈ રાય
કેરો કુટુંબી, એહ લક્ષમણો નામ; ક્યાં કર્યું કોઈ કહેશે નહિને, થાય
આપણું કામ. ૩૮ જાન આચરે ભારે અહિંયાં, શોભીશું આપણુ તો;
કહો ભાઈ ? શું જોડું કહું છું, અભિમન્યુ મહેલો પડતો. ૩૯ શુભ
સગો આંગણુયે આવે, તેથી રૂડા થઈએ; વીને ઓરીયો અબળાઓને;
માટે લક્ષમણો ચહીએ. ૪૦ છત્રપતિ દુર્યોધન બડાદુર, છે એની બહુ
ચઢતી; પાંચ પાંડવો નિર્ધન બનિયા, વનવશ્યા થઈ પડતી. ૪૧
રઝળી રખડી ક્યાં જીવ જાશે, તેર વરસ શી વાત; તેમાં વણિ જો
જાહેર થાય તો. અન્ય તેર નીખ્યાત. ૪૨ કામ ઠેકાણું ઘર ભુમિ
નહિ, સુજ પુત્રી શું ખાશે; શુભ સગામાં ઓઢી પહેરી, કયે ટાંકણે
જાશે. ૪૩ માટે એનો નથી ગોકર્ણ. વહીવા મહેલો પડતો; દુર્યોધન
સુત લક્ષમણ સાથે વહીવા કરીએ જડતો. ૪૪ તમને બોલાવા માટે
મેં, કિકરને હાકોટયો; ત્યાંતો આવિ ચઢીયા પોને, ધનધન દહાડો
મોટો. ૪૫ કહો ભાઈ શું કરશું હાવે ? રસતો કોઈ બતાવો; માફ
મન તો એમજ કહેછે, અભેનન્યુજ ખટાવો. ૪૬ વડાણ-કૃષ્ણ કહે હો
મોટા ભાઈ ! એ શી બોલ્યા વાતરે; દાસ છગન કહે ભાણેજ સુકી,
બીજાની શી ખ્યાતરે. ૪૭

કડવું ૨ જી.

કૃત્નોવાચ:-છંદ મનહર. વીરા હે વહિલ મારા, વિચાર સુઝયાન
 સારા; વેવીશાળ તણી ભુજ્જ, દીસે નહિ તુજમાં; કથિ કથિ કથે કથું,
 પુછેછે શું મને તથું; મન સુઝયું કાળ કરો, એનો મને પુછ માં;
 કદી પુછેછે તો કહું, બહેનને ભાણેજ સહુ સાથે વૈર બાંધવું ને. જ્ઞાન
 વસ્યુ તુજમાં; પસંદ પડે ન સુજ, કારણ કહું ને તુજ; સુઝ બળ-
 દેવ સુજ, વસી જોહ સુજમાં. ૧ વૈર વધે ભાણેજને, ભગિનીની સાથે
 આજ; બહાલાને વિપત પડે, દશમન થાઈએ; એને નીતિ ન્યાય
 ક્યાંનો, ભાઈ કહું વદો તમે; ઉમ્મર સુકીશું ડુંગર ? પુજવાને ? જા-
 ઇએ; વિપત વખત માટે, સારો સગો જીવો આજ; વિગત સગાના
 સમે, સ્વારથ શું સાધિયે; ન્યાય થકી જગત સગાન ચાલે ધર્મ ધરી;
 ન્યાય સુકી અધર્મ તે, આપે કેમ બોલિયે. ૨ ઉમ્મર સુકીને પુંજે
 ડુંગર તે ધન કરી; સગો સુકી સુઝે તુજ, એલવાન આગળી; તોડવું
 હતું તો શાને, કરયું વેવિશાળ તેતો; કર્યા પછી શોચ કરી, કરો નહિ
 વાકળી; સત્ય સત્ય કહું આજ, ફરો તે શુભ ન સાજ. ન્યાય તોડ-
 નાર તણી, ઉઠાવીએ ઝાકળી; ને તો તમે ન્યાય તળે, અન્યાયનો
 સાજ સળે; મને તેમાં હા ભીડાવો એ વાચા કે વાકળી. ૩ સંકટ
 સમજો મન, મદદ તો એને કરો; સંકટ તળવો દુર, સ્વધર્મ વિ-
 ચારીયે; સંકટ સમયે મળી, સંગ તજી તજી જાય; ધિકારને પાત્ર
 તેહ, અવગુણી પ્રમાણિયે; ગુણ દેહે ગુણ દશગણો કરે જોહ જન,
 પાણુ અપકાર પર ઉપકાર (પ્ર) માણિયે; ખાઈ આવી ખવરાવો તેમાં
 તો શો પાડ કરો, પોપનાર પરમારથ પુન્યવતો જાણીયે. ૪ આતો
 બેઉ અર્થ સધે, સંબંધ સગાનો વધે, સાડ લાગે બહેનને ને, વય
 ભગિનિ વધે; હુંતો બિહવા તોડી કરો, નહિ કહું જીભ થકી; કહુંજો
 કદાપિ તો તો દોષિ ભગિનિ થઈએ; ઘર શોભશે તો રૂઢુ અભિમન્યુ
 આવે ઘેર, લક્ષમણો આવ્યેથી ઘર, લજવીજ મારિયે. હોય જો વિ-
 નાશ કાળ સુલટ ઉલટ સુઝે; કુલજિ આ ક્યાંથી આવી વિવન પ્ર-
 માણિયે. ૫ રાજ ગયું દ્રવ્ય ગયું છત્ર સહુ પુરૂં થયું, અભિમન્યુ તણું
 કર્મ લીધું નથી કોઈએ; એકને સુકીને કરો બીજી જગા વેવિશાળ,
 યદુ કુળમાંહિ એવું નથી કરયું કોઈએ, લોપો તમે કુળ ધર્મ તેતો
 નહિ વાત રૂઢી; લક્ષ્મીને ચલિત જાણો સ્થીર નથી ક્યાંહિયે. કાયા
 માયા સહુ જાય વચન તો સત્ય થાય; સત્ય તણો જય મદા પાપે

એ પ્રમાણિયે. ૬ ગીતિ—જહેન અને ભાણેજ ? દુભાવ તે નહિ ધર્મ
કદિ કહાવે; દાસ છગન તે સુણી હવધર વચનો કોધે વદાયે. ૭

કડવું ૩ શું.

હવધર ઉવાચા:—રાગ શાર્દૂલની દેશી. જાણું છું હું વાત આજ
સહુએ પેગામ તહારાં પરાં, કડવું હોયે કાજ તોય વદનો* ના હોય
વચનો ખરાં; પુછ્યાનું પરમાણુનો લયે નહિ, ફાંફાં મરાવે નરાં, તે
તો તારી વાત મેંજ લહી છે ધાર્યી—યી જે ઘણું ૧ હાવે તે નહિ થાય
કાજ કંઈએ સમ્મતિ દેવી પડે, ચાલે નહિં સુજશુ જરાય તુજનું ને
હું કહું તે કરે ! તો તો તહારી વાત માન્ય કરિને હું માન તું ને દઉં,
માટે સમ્મત થાય આજ સુજશુ લાહો વિરોધે લઉં. ૨ કે' હવધારી
સુણ હો વિરા ! વાત તારિ મેં વરણી, પરણી શુભદ્રા અર્જુનને, એ
પણ તારી કરણી; કરણી પણ શરણે આવેલા, વાંતર વાંતર તરણી;
તરણી ચરણી મથનાં અગ્નિ, તેવી છે આજરણી. ૩ શું હરણી સિં-
હજ સમ આવે, લક્ષ્મણ સહ અભિમન્યુ ! પરણાવાને તું પ્રેરેછે,
મહારે કરવું અન્યું. અભિમન્યુનો જીવવા ફેરી, લક્ષ્મણની સહ જોડુ;
તહારી કીરતી ઉજાણ છે તે તહીક લઈને તાડું. ૪ નથી માતવું મહારે
કોનું ? સન મહારે જે આણ્યું; આજે નિશ્ચય તે તો કરવું, નહિ થાયે
તુજ ફાવ્યું ! પાળક પુત્રી સુરેખા સુજ, જોણું એને નાંવે એવું મારા
મનમાં આણ્યું કડં મરજી અનુસારે. ૫ આનો મેં તુજને જોલાવ્યો
રહેજ જણાવા વાત, લહાવો મારે લેવાનો છે ને આઝી આવે ખ્યાત;
કહું તેમાં થયું શું ભાઈ, સાઝં કયાં નથી મળતુ, શાક બજારે લેવા
જઈએ, જોઈએ, સાઝં નરતું ! સાત પેઢીનો સંબંધ ધરવો, કયમ
માઝં ના જોઈએ ! માઈ કાંગલાં હોરી દ્વારે જગમાં પત શું જો-
ઈએ ? દાઝેમળતો હોય તું હુંપર, એમ મને તો લાગે; છત્રપતિનો
લહાવો લેવા, માઝં મન અનુગમે. ૭ કોટિ કલ્પે નહિં કરે એ, તું
જાણે છે એવું, બળદેવે શુભ સગો શોકયો, ભંગ થાય કરે તેવું ! ૮
લહાણ—થયો ભંગ વિચાર સૌ, ન કડં કોટ ઉપાયરે; દાસ છગન
અભિમન્યુ સાથે, લગન કરું ન કદાયરે. ૯

છત્રપતિ પદ્મરાવ

* આ એ જાંદ કૃષ્ણને ઉદેશી કહ્યા છે, તે વદતો વ્યાધાત છે. જેમ
વદતો તે બદલે વગતી લઈ વાંચનાં અને જાંદનો વતણ ઘટાવ સ્ત્રી પ્રતિ ચારકે
પુરા પ્રેમી નિજ પતિની ઉકિત છે. એ અર્થ ચમત્કૃતિ અને ગોણુ રહસ્ય.

કડવું ૪ થું.

કૃષ્ણ ઉવાચ:-રાગ ચાલનો.—કૃષ્ણ કહે હો મહોદયભાઈ! તમને માકું લાગે, ખડું કહું છું હુંતો મહારે, તમ મન તો અનુરાગે. ૧ શંકા મનમાં થતે હોયને નવ આવે વિદ્યાસ; કરો તમારા મનનું માન્યું ? મારે શીછે ખાસ. ૨ તમે તમારે જેમ લખાવો તેમ લખું આ ટાણે; દોષ મને દેશે નહી કોઈએ, કરજો મન પરમાણે. ૩ કરો મુખેથી હસ્તનાપુર, વેવિશાળ મુજભાઈ! ભક્ત તમારા માટે કીધું પડયું શું વાંકું કાંઈ ? ૪ કકોતરીનો લાચો લખીએ, બોલ્યાશ્રી જહુ-રાધ; પત્ર લેઈને લખવા બેઠા, ઘણુંવારની માંડિ. ૫ દુવાત ખડિ-યો લાવ્યો સેવક, કાગળ પણ તે લાવ્યો શ્રી મોરારિ લખવા બેઠા, બલ ઉમળકો આવ્યો. ૬ વલણ—ઉમળકાથી કેવું લખાવે, સુણો તે ચ દુલાલરે; લખે કૃષ્ણ બળદેવ લખાવે, દાસ છગન નિરધારરે. ૭

કડવું ૫ મું.

હલધર ઉવાચ:-રાગ કકોત્રીનો ચોપાઈ—સ્વસ્તીશ્રી હસ્તિનાપુર ગામ, મધ્યે શીરોમણી છત્ર ઠામ. છત્રપતિ શુભ શોભાયમાન, રાય દુર્યોધન ગુણગામ. ૧ લખીતંગ દ્વારિકા ગામ, બલભદ્રના પ્રેમ પ્રણામ; છ સર્વ કુશળ સમાચાર, અધિકાંક આનંદ અપાર. ૨ એહ વાત વિસ્તારી તરણું, મમ પુત્રી સુરેખાનું શરણું, સોંપ્યું અરજીન સુતને સભામાં. તેથી નવ આવ્યા કંઈ વભામાં! ૩ તેહ બિહવા કરીને કોક, આજ બેઠું છું તમ આંક* તમસુત શ્રી લક્ષ્મણ નામ, મમ સુતા સુરેખાભિધાન. ૪ લગ્ન વૈશાખ પુરણીમાં લીધું. અમ તમ સહુ કારજ સિધ્યું; શુકલ દ્વાદશિને દીન આવો, રૂડી ચતુરંગિણી બન લાવો. ૫ ઘર ગામ શોભે જેમ માંડું, લેઈ આવજો ધુમધામ આડું; નહિ આવો તો ખોટું થારો, લગ્ન કાળ કન્યાનો જારો. ૬ થોડું લખ્યું ઘણું કરી જાણો, હલેલા પધારો ઉમંગ આણો, ચાર દીન રહેજો મુજધામ, જેથી શોભશે ઘર ને ગામ. ૭ એમ પુરણ લખી ગીર-ધારી, વિરા પ્રત્યે વડેછે મોરારી; થઈ કુંકુમ પત્રી પુર્ણ, માગ્ય કુંકુમ રહું અપુર્ણ; લેવા કુંકુમ ઉઠયા વિરા, બક્ષમદ્ર થઈને અધિરા. ૮ હવે

* આંક-ઘર આજથી તમારે ઘેર બહીવા બેઠુંછું અને અભિમન્યુ સાથે કરેલો બહીવા ફાંક કરે છે.

કૃષ્ણ કલમ ચલાવે, દુષ્ટ દુર્યોધનને જાણાવે: જોઈ વિચાર કરી આવજો
અતિ મનમાં ન મલકાવજો. ૯ સહામે િરિટિકેરો સુત ! લેશું દહિ-
થકું કાગકપુત ! જોઈ વિચારી હગ ભરો રાય, નવ જાણજો તુજ ન્યાય.
૧૦ સિંહમક્ષ તે લેશું શિયાળ, નથી દીકું મુણ્યુંકો કાળ; હંસ ભક્ષ
શું ખાશે કાગ, કુવાશિ ખમર કયાં ખાગ. ૧૧ એવા રાજદ છાના
લખીયા, નથી જાણતા હલધર બળિયા; લખ્યુ છાતુ જેહ છબિલે !
તેનો બલદેવ વિણ એકિલે ! ૧૨ આવ્યા હલધર કંકુ લાવ્યા, કંકા-
વટિ મહાં તે પલાળ્યા; લખીતંગ તમારો શુભેચ્છું બલભદ્ર છે સ્નેહનો
તરસુ. ૧૩ લખી લખીતંગ કીધી ખંધ, કુંકુમ છાંટી બાધે બંધ;
તેડયા સેવક દીનાનાથ, જાવા હસ્તીનાપુર પાથ ૧૪ આપી એક સે-
વકને હાથ, દેજો હસ્તીનાપુર નાથ; થયો તુરત વિનાય સ્વાર સાથે
ચાલ્યા અનુચર ચાર. ૧૫ આવ્યા હસ્તીનાપુર માંય, ભરી સભા
દુર્યોધન ત્યાંય; સ્વાર ઉતર્યા અધથી હેઠા, ગયા સભામાં છત્રપતિ
બેઠા. ૧૬ કુકુમ પત્રી જોઈ રાજન, વદે શકુની પ્રત્યે વચન; કરી
હજુર પત્રી આપી, જોઈ હરખ્યા અતિશે વાપી. ૧૭ ઉથલો--પાપી
હરખ્યો મન વિશે, કંકેત્રી નિરખી સારરે; દાસ છગન દુર્યોધને,
દીધી મામાને નિરધારરે. ૧૮

કંડવું ૬ હું.

રાગ સામેરી.--વૈશંપાયન એણીપેર બોલ્યા, મુણ જન્મેજય
રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, કૃણુ તણો મહિમાય. ૧ શકુનીના
કરમાં આપી પત્રી દુર્યોધન: વાંચો મામા શું લખ્યું છે; મુણે સભાના
જન. ૨ ભીષ્મ વિદુર સો કૌરવ બેઠા, વાંચે શકુની તેહ; લક્ષ્મણાનો
વિહવા જાણી, આવ્યો અંતર નેહ. ૩ કહે શકુની સાંભળ રાજ, વિહવા
સુતનો થયો; છપ્પન કોટ વહેવાઈ પક્ષે, સય સો તારો ગયો. ૪
રંગીલા રણછોડ સાથે, વહેવાઈતો બલભદ્ર દિવસ જાગ્યો ભાગ્ય તણો
તુજ, સંશય ટળ્યો થયું ભદ્ર. ૫ અભિમન્યુનો ખડીવા ભાગ્યો, મુણી
દુર્યોધન રીઝ્યો; અછકલો છત્રકાઈ જઈ કહે, મુજસમ કો નથિ બીજો.
૬ હો મામા ! છે શુરા કેવા, જાદવ છપ્પન કોટી; વિહવા કીધો બળ-
દેવે લખ્યું, જાન લાવવા મોટી. ૭ ગમતું ગોવિંદનું થાયે કૃષ્ણે કારજ
કીધું; કુલિ કાળકો થયો દુર્યોધન, સર્વે કારજ સીધ્યું. ૮ ચિથરે
હાલ પામે મહાલક્ષ્મી, તેવો હર્ષજ વાધ્યો; સ્વર્ગ તમુ બે બાકી
જાણે, અલંકારી મન વાધ્યો. ૯ વિહવા ભાગ્યો મુણિ બનિયો, દુર્યો-

ધન હર્ષ થેલો; સુરખ મનમાં સમજે નહિ, કહે હું સમ નાવે થેલો.
 ૧૦ ચોપાઈ--કાર્ય જદુનાથે આ કરિયું, મારા કર્મનું પાંદડું ફરિયું;
 પ્રભુ પાંડવનં હેત તુટયું, સગપણ સહુ એમનું છુટયું. ૧૧ આખી
 અવન કંઈ હું જોર, થયો ઇંદ્ર થકી હું શેર; મુજ સન્મુખ કો નવ
 થાય, થાય તો આવે જાદવરાય. ૧૨ કોની માથે નવ ખાધી મુઠ, સામો
 પકડે કસિ મુઠ; હવે ધાર્યા કાર્યો થાશે, નિશ્ચે પાંડવ રવકા
 વાશે. ૧૩ અંધ મુત અતિ મન કુલે, નથી જાણુનો જે સહુ હુલે;
 મિથ્યા માઝ માઝ કરે, અજગરવત ઉદર ભરે. ૧૪ પણ સમજે
 નહીં સત્ય વાત હોયે સ્વાર્થ ત્યાં અંધ અજ્ઞાન; ઈચ્છે નિજ ધારયું
 જે કરવા, તેને બનિયા જગતથી વરવા. ૧૫ છાપો. ધારયું આપણું
 થયું હોય તો, સર્વે રાજ થાયે, ધારયું નવ રહે કો વંચાયે; ધારયું
 બને ભાવના ભોગી; વળી ધારયું અમર રહે સૌ જગ વિષે, દાસ
 છગન સત માનજે, રંકે રાય કો નવ દીસે. ૧૬

દોહા--સુરખ મન મમતા કરે, હું રણું સૌ ખાય; પણ મુકા
 કાળે છાવડો, જુઓ જળ કોપાવ. ૧૭ માટે હું પદ ના ધરો, છે એ
 પાપજ મુખ; અહ કારે ઉત્પત કરો, પેટ ચોળિને શુળ. ૧૮ રાવણ
 પણ માર્યો ગયો, ગળ્યા વાળિનો ગર્વ; ઇંદ્રસમા અહ કાંથી, મળ્યાં
 પામિયા સર્વ. ૧૯ માટે હું પદ નવ ધરો, બે ધર્યો દુર્યોધન; રાજ
 પાટ સૌ ખોઈને, આખર થયો પતન. ૨૦ છાપો--પુર્વે દીધું જેહ,
 તેહ આ જન્મે પામ્યા. પુર્વે તેહને વિદ્યા વામ્યા; પુર્વે તેહ ઘર
 ગુણિયલ જાણ્યા, પુર્વે તેહ ઘર છે ધન ધાના; વળિ પુર્વે છે, તેનો
 અહિયાં પામવું, દાસ છગન સત માનજે, મુખ દુઃખ સર્વે વામવું.
 ૨૧ ચોપાઈ--સુરખ મન સમજ્યો નહિ, કયો વણેરો ગર્વ; મામો
 ખીજાઈ બોલિયો, મુણ મુરખ તું સર્વ. ૨૨ પછી લખ્યું શું પવમાં,
 વિચારી લે વાન; વિચારિને આવજે, નાહ તુજ કન્યા સાચ. ૨૩
 લખીતંગ બલભદ્રનું, કુંકુમ છાંટયું સાર; કહે દુર્યોધન હસી હસી,
 હસ્યા કૂખ નિરધાર. ૨૪ વહેવાઈ થાયે આપણા, કરે મરકરી ખેલ;
 નવાઈ જેવું તે નહિ, સહુ વાત છે સ્હેલ. ૨૫ દેવ પડીછે જન્મની
 એતો ક્યમ ભુલાય; વાત પતાવી વર્ષમાં ને રણવાસે ભય. વલણ.
 ગયો રાણીના મહેલમાં, કહે વધારિ વાતરે; દાસ છગન તે હર્ષનિ
 વાત અતિ વિખ્યાતેર !

કડવું ૭ મું.

દુર્યોધન ઉવાચ:- (ચાંદ ભુજંગની ચાલ.) થઈ હર્ષ થેલો વડે

સુણ રાણી, અતિ હર્ષની વાત આજે પિછાણી; કહેછે બલિભદ્રનો
હું સવાર, લખી લગન પત્રી સ્વહસ્તે સુરાર; અભિમન્યુનો શ્રેષ્ઠ વિહવા
કરીને, કરે લક્ષ્મણાસુ લગન તો ફરીને, કહો દૈવ છે આપણો સાનુ-
કુળ, લખે પત્ર મી કૃપ્ત હસ્તે અમુલ. ૧ સુણી રાણી થૈ હર્ષવેલી
ઘણેરી, સજ સોજ પુરા બનિ ફાંકેરી; કરી પ્રીતને નાથને બાંધ
ઘાલી, થઈ કાલીવેલી પતિ પ્રાણ બહાલી. નથી કાંઈ કન્યા બલિભદ્ર
ઘેરે, વહો વાત તે વ્યંગ દીસે ખરેરે ! વહે ખ્યાત દુર્યોધન પ્રાણ
ખ્યારી, ઉછેરી ગણી પાણિ પુત્રી સવારી. ૪ સુણિ વાત ને રાણી કહે
નાથ મારા, કરાવી રસોઈ જમાડો સવારા, વડા પ્રેમથી પીરમું હું
જઈને, વધાઈ વડું માન પ્રીતે તહિં તે; જદા નહોતડું કહાવિયું
લગિનયાને, પધાર્યા પ્રીતે મહેલમાં ભોજનાને, કરે શું તદારાણિ થૈ
ખુશ પોતે, અલંકાર ભુદા ધરે ખાંત ખાંતે. ૫ કુલી ફાળકો તે બની
આપ પોતે, ગુમાની ઘણી હોંસ ખોટીજ ખાંતે; થયા સુજ વહેવાઈ
શ્રી પુન્યલોક, કયો શતરૂના પુત્રનો વિહવા કોક; અભિમન્યુની જોડ
કન્યા સુરેખા ! થશે કુળ વધુ આપણી રૂડિ રેખા; તદા આવિયા
લગિનયા તેહ ઠાર, હરી દુત ચારે કરે છે વિચાર. ૬ ગીતી.—વિચાર
ચારે કરતા, જોવા વરને ઈચ્છા મનમાંહે; તેવેતો જમવાને, પીરસ્યાં
ટાટો છગન કહે ત્યાંહે. ૭ ભુજંગની ચાલ—ધરી ટાટ પીરસ્યાં ભલી-
ભાત શાક, કઠી પાપડી દાળ અમૃત પાક, ભરી વાદિ કંસાર-ધી
ખુબ રેડે, અથાણું અતિ પિરસ્યા તેહ કેડે; પછી માંડિયાં પુત્રનાં ત્યાં
વખાણુ, કુલી મન ભાનુમતિ તો અપાર; કહે માહરો લાડકો લક્ષણો
છે, ભણીને બન્યો પોપટો કોમળો છે. ૮ ભલું ઉઘડયું ભાગ્ય બલભદ્ર
સાફ, રૂપાળો ભયો લક્ષણો ગુણ ચાફ ? ઘણે ગામથી આવતાં વેવિશાળ
તથાપિજ ના કહેતી હુંતો અપાર; હવે ના કહું તો દુભે બલભદ્ર, તદા
હા કહુ છું થતું જાણી ભદ્ર; અમે છુ વડા વિશ્વમાં છત્રધારી, તમે
યાદવો સાહ્યો ગીરીધારી. ૯ નથી કાંઈ કન્યાતણી ખોટ મારે, ભુજો
છોકરો માહરો પ્રેમ ભારે, કરી લોંડીને તે સમે સાન સારી, ગઈ
તેડવા તેડી લાવી સવારી, દિહો આવતો લક્ષ્મણો ચાદવોએ, કરીને
ધસારો કહે ભુત છે એ ! ૧૦ કિહાં હંસ ને કાગડો મેળ આવે, દીસે
રૂપ કન્યાતણું રત્ન સારે, ધણીને ગમે ઢાંકણી શું કહિજે, કહીને
પછી આપણે રહીજે ? ભરેલી અભીમાન ભાણુમતીછે, ગૃહસ્થી નથી
અવિવેકી અતિછે ! કરે છે અત્તિખ્યાત વાતો વધારી, થઈ આકળા
કહે રજા ઘો સવારી. ૧૧ ન પીધો કમુંખો કશું કામ કીધુ, જવા
માગી આજ્ઞા સહુકાજ સીધુ. મળયા ત્યાં ફરીને કરે વાત એતો,

ખઢાસો કુલારો કહુ કેત કેતો, હરામી હરેરો દીસે જાત સારી, જુએ
ગુણ ત્યાંના મળે ના લગારી, કહેછે છગન જ્યાં નથી સત્ય સીધુ,
મરે જુખથી પાપનું કાજ કીધું. ૧૨ વલણ—દ્વાદશીએ જાન લાવો,
નગર જોલે તેમરે, અનુચર આગ્યા દારિકા કૂળ કહે થઈ કેમરે ! ૧૩

上 海 市 人 民 政 府

809' 2 4.

રાગ દુલારી.—આઠઠા લગનીયા પત્રી આપી, પુછે શ્રી ધન-
શ્યામરે ! કહો સ્વારો કેવી રીતે, વરત્યા કૌરવ કામરે. ટેક. ૧ કહે
સવારો કાંઈ નહી સૌ, દીસે ઠીકા ઠીકરે; અછકલી છે બાનુમતી બહુ,
ઘરમાં તેની બીકરે. આઠ ૨ સભા મહીતો શકુની છે, અંધાનો સર-
દારરે; વિહિયા કીધો મોટા ભાઈએ, અમો કહે શું સારરે. આઠ ૩
જમાડયા તો ભુક્તિ કરીને, પણ બેઠી સન્મુખરે; માગા મળે નહી
રાજવળાંની, અમો કહું શું મુખરે. આઠ ૪ લક્ષમણની દીરતી માંડી,
બેતાં કાળો ભુતરે; ગુણ કરમ તો ક્યાંથી લાવે, દીસે પણ કદરૂપરે.
આઠ ૫ ભુત તણે જાણે હોયભાઈ, તેવો દુરયોધનરે; રાણી કેરું ચ-
લણુ ઘરમાં, માન્યું ન અમતાણું મનરે. આઠ ૬ જેવી હતી તેવી તો
ત્યાં કહી વિસ્તારી વાત વધારીરે; કહેતાં કાળ વીતે બહુ તો પણ,
પુરી ન થાય સવારીરે. આઠ ૭ છવપતીનું છેડે એનું, માગાં આવે
અણુમોલરે; તોપણ જાણી બળભદ્ર ભારે, અમો દઉ છું કોલરે. આઠ
૮ વલણુ.—અથ ઈતિ માંડી કહી, મુખ મરડયું ધનશ્યામરે; દાસ
છંગન હસ્તિનાપુરમાં, શુ થાતું અલીધામરે. ૯.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 84

કચ્છ & મં.

રાગ સામેરી.—આવ્યા લગનીયા જેણે સમે ત્યાં બેઠા હતા વિ-
દુરરે; મુણી બીના ખેદ ધરીને ભક્ત ગયા નીજ ઘેરરે. ૧ તેણે સમે
કુંતા મુભદ્રા બેઠાં હતાં આવાસરે; દીયર ભોજઈ ભેટ થતામાં માંડી
કહી સૌ આસરે. ૨ બળદેવે વિહિવા ભાંગીને બેઠયો અરિસુ આજરે;
પડતીમાં પ્રભુવિણુ નથી કો શું કરવું હવે કાજરે. ૩ મુણી મુભદ્રા
જવાણા લાગી પગથી માથા મુધીરે; હો હલધર ભાઈ ! આ શું કીધું
કે ગઈ સૌની સુદ્ધિરે. ૪ સગો ભાઈ તે શત્રુ થયો સગપણુ નાખ્યું
તોટીરે; કર્યો હશે શાં પાપ પુરે, ભરદરિયે ભાગી હોટીરે. ૫ વિરો

તે વેરિ થઈ બેઠો નથી સુખના દીનરે; આકંદ કરતી અતિ સુભદ્રા
વિધ વિધ થઈને ખિન્નરે. ૬ કુંતાજી પાણુ શોક કરેછે આ શું કીધું
દેવરે; ગ્રહસ્થ પ્રીટી થયાં રઝળતાં ઓશીયાળાં સદેવરે. ૭ દુઃખના
દહાડા સામઠા આંખ્યા ઘર કોનું ભાંગડયુંરે; થયાં ગરીબને માઝાતુટી
કોને હશે રંબડયુંરે. ૮ અન્નોદક ઉઠી ગયું હાવે ! ભર દરિયે ગયાં
દુખીરે; વૃત્તિ સુખની નાશજ પામી દુષ્ટની ચઢતી ખુબીરે. ૯ કસાઈ
ને ઘેર કુશળ દેખો દયાવંતજ દુઃખીરે; કપટી કૌરવ કપટે રાજ ફરે
કુટ્યા મહાસુખીરે. ૧૦ અરે સુજ કુંવર પાંચેને દુત રમાડી હરા-
વ્યારે; સતવતો ભોળવાયો યુધિષ્ઠિર અવળા મતીયા ફાવ્યારે. ૧૧
હે ભીમ ! ખત્રીસ લક્ષણવંતા શાને ભુલી તું ભાગ્યોરે; ભત્રિજને
બેઠ નથી કો, દરિયે દવ તો ભાગ્યોરે. ૧૨ ચદુકુળ સુજ બહાલુ હતું
તે વેરિ થઈ નીવડીયુંરે; અભિમન્યુનો બિલવા ભાગ્યો, પાંડુકુળ રખ-
ડિયુંરે. ૧૩ વઘણ.—ધરસુતર રખડાવીયું, ભરે પરવેર પેટરે; દાસ
છગન બળદેવે બહારી, મુકી ભાણેજ વેઠરે. ૧૪.

૧૫ ૧૬ ૧૭ ૧૮ ૧૯ ૨૦

કંડવું ૧૦ મું.

૨૧ ૨૨ ૨૩ ૨૪ ૨૫ ૨૬

રાજ વેરાડી. (અરે હું અભાગીયોરે, વનમાં મુકીને આંખ્યો રામ.
એ રાહ.) કુંતાજી વલવલેરે દહાડો ઉઠ્યો દેવ નવ ગ્રહ વાંકા થયારે,
રંક થયા સઘદેવ. કુંતાજી ૧ હરે હાં ઝાંખા પડયારે માઝા ઘટી
જગત; ભરદશીયે દુખી ગયારે નિવ્યે ઉઠ્યું અન્નોદક. ૨ ગઈ ત્રિતિ
સુખતણુરે તે તો કીધાં હશે શાં પાપ ! પ્રપંચ કર્યો પુત્રો થકીરે
બગદી મતી દુષ્ટ અમાપ. કુંતાજી ૩ કર્મ કંઠોઈ થયુંરે, પુત્રોએ
પહેરયાં છે વનકુળ; હજી તા જાગીઓરે, વેર વધારયું કૌરવ કુળ.
કુંતાજી. બદવ કુળ બહાલુ હતુંરે, ત્યાં કરાવ્યાં પાપીએ વેર; વિલવા
ભાંગીયોરે, કન્યા વિણ રહ્યો સુત ઘેર. કુંતાજી. ૫ સુખ ન દીકું
તાતનુંરે, જન્મી સમજ્યો નહિ કાંઈ સુખ; સુખ સમજ્યો તદારે, ફરે
ઓશીયાળો ! સુખ. કુંતાજી. ૬ એ કુંવર સુજ લાડકારે, આવી
પડિયું અતિશે દુઃખ; કન્યા વિણ મુકીયોરે, બહાલાં વેરી થઈ દે દુઃખ
કુંતાજી ૭ પેટ પર ઘેરે ભરેરે, કે નહીં મગુ થયુ મોશાળ; ભાણેજ
ભમતો કર્યોરે, હલધરે ભાગ્યું વેવીશાળ. કુંતાજી ૮ શત્રુ રાજ
કર્યારે શું સુઝયું ભત્રિજ ગોપાળ ! વેર કો જન્મજ વાળયુંરે, છોડું
છેદું કરયુ આ કાળ કુંતાજી ૯ વિરોધી સહુ થયારે, ચાદવ બળદે-
વને મોરાર; એક દિશ રહી નહીરે, હવે કરવું શું કીરતાર- કુંતાજી ૧૦

૧૦ વલણ.—કીરતાર હાવે શું થશે એમ શોચે કુંતાયરે, દાસ છગન વિદુર શુભદ્રા, શોચ કરે ઘર માંયરે.

કડવું ૧૧ મું.

રાગ ચાલનો.—ગદગદ કંઠે શુભદ્રા કુંતા, શોક વીદુર કરે ભારી; એક એકે પરશાળ પટમે, ઘર બદ્ધ ચિત્ત લવાડી. ગદગદ કંઠ. રેક. ૧ એવામાં નીશાળે ગયેલો આવ્યો તે અભિમન, દાદા દાદા કંડ દ્વારથી પોકાર કીધા પાંચ. ગદગદ ૨ નિત્યે વિદુર કુંવર કાળે મેલો મીઠાઈ લાવે, નિશાળેથી નીલાળી આવતો હેત ધરી બોલાવે. ગદગદ ૩ આવો કહી ઉછંગ બેસાડી હૃદયા સાથે આપે, માથા ઉપર હાથ ફેરવી મીઠાઈ મેલો આપે. ગદ ૪ કુંવરને નવ ઓછું આવે જાણી લાડ લડાવે, બાપ કાકા મળે નહિ તે રળે સાંભરી આવે. ગદ ૫ સંભાળ રાખે ઓગણી પણ તે દીન કંઈ નવ થાતું, લાખ્યા લેખ ના મીટિ કદીયે શોક નવ બોલાતું. ગદ. ૬ તે દીન લાડકડે બોલાવ્યા પણ બોલ્યા ન વીદુર અભિમન્યુને ઓછું આવ્યું ભરાઈ આવ્યું ઊર. ગદ ૭ કેમ ન બોલો હે ઓ દાદા ! પોકાર કીધા પાંચ, કોણ બોલાવે બાપ કાકા વિણ ઓશીયાળો છું સાચ. ગદ ૮ આંસુ આવ્યાં આંખમાંને ધરી પેઠો ઘર માંય, રોતા દેખી દાદા પાસે બેઠો જઈ તે ત્યાંય. ગદ ૯ કેમ રડોછો દાદા મારાં કલેશ તનમાં વ્યાપ્યો, શું થયું છે કહો મુને તોય ન ઉત્તર આપ્યો. ગદ ૧૦ ભરાઈ આવ્યું હૃદય કુંવરનું કોણ વણ બાપ બોલાવે, પોતે રડતો પાછો પડતો કુંતા પાસે આવે ગદ ૧૧ જઈ બેયું ઉદારી દીડી આંસુ વહ્યાં લોચન, કારણ શું છે તે કહો માતા શું થયું વિધન ગદગદ ૧૨ બેઈ કુંવરને ઓછું આવ્યું વેણ શુભ્યાં થયાં તાજ, હુમો ભરાઈ હડયે આવ્યો રોઈ મુકી મન માઝા. ગદગદ ૧૩ હુસકે ભુસકે હુશકે રોતી તે નિરખી અભિમન્યુ, વચન મુખ નીકળતું છે નહિ હા ! હા ! હૈ ! કહે હન્યુ. ગદગદ ૧૪ ગીતી.—હુમો ભરાયો હડયે રડવા લાગી સારરે, દાસ છગન તે સુણી રડતો મુત અપારરે.

કડવું ૧૨ મું.

સવધયા.—તેમ તેમ શોચે અભિમન્યુ ગયું મુખ લેવાઈ, ઓશીયાળો થઈ આકંદ કરતો મુખથી બોલ્યો ત્યાંય. ૧ શા હુખ માંહે

દુઃખ્યાં જનતા શું છે મારી માત, શાને કાળે શુ કરવાને કરોજ આ-
 સુખાત. ૨ આકંદ કરતાં ઓસીયાળાં થઇ લેવાઈ ગયું છે સુખ, બાપ
 કાકા વન ગયા તે સાંભરી આવ્યું દુઃખ. ૩ તેહ દુઃખથી રહતાં હોતો
 મોહન કરશે મહેર, બાર વરસ તો જતાં રહેશે કાલ આવશે ઘેર. ૪
 દ્રવ્ય ગયું હોય માડી મારી તોપણ સોચ ન કીજે, કોઇ નથી
 લાવ્યું સંગાથે જન્મ્યા પ્રાણી જે જે. ૫ નથી લાવ્યા નથી લેઇ જ-
 વાતા સત્ય માનો માય, ન હોઇ આવે જાય હોઇને ફરતી વક્ત્રની
 છાંય. ૬ આ સઘળું સમજે છો પોતે કેમ રડોછો માત, કોઇએ દુઃખ્યાં
 હોય કદી તો કહો સુજને વાત. ૭ ગણ દીધી હોય પાપીએ તો જીભ
 ખેંચી કાઢું, હાથ ઉપાડ્યો હોય તમેપર તો કાંટેથી વાડું. ૮ તેમ
 છતાં શા માટે રડવું રડયે દુઃખ શું જાશે, ભાગ્યશાળી સુત તમારો
 આગળ સુખ સૌ થાશે. ૯ સુણી સુભદ્રા ચટકી લાગી આગળ સુખ
 શું થાશે ! સભાગી હોય તો દુઃખ પરે નહિ અભાગ્યથી સઉ જાશે.
 ૧૦ જન્મ થયો જે વારે તારો પાંડવ વન પધારયા તારે પગલે અનેક
 પીડા દીન દુઃખના મારયા. ૧૧ અભિમન્યુ કહે મારે પગલે યજ્ઞ થયો
 નીજ ઘેર, વડીલ દાદા પાંડુ રાજ સદગતી પામ્યા પેર. ૧૨ મારે
 પગલે થયું સાઝ નથી હું નરભાગી; કહે શુભદ્રા શત્રુ હસાવ્યા તે
 તાપે હુ લાગી. ૧૩. લલિત છંદની ચાલ.—અરેરે હાયરે ! કર્મ શું
 કથું કઠિણ વાત શી રીત હું વહું, કરર કાળજી કાપિયું ખરે કથન
 શું કથું ભાધરે ! અરે ! હલધરે કરયું કુહ કાળરે ગહ ભાંગીયું મુજ
 આજરે, સુત સભાગીયાં કર્મનાં કુટયાં વેણુ વાગીયાં. ૧૪ રહી નહિ
 કશી ઓથ તાદ્રશી છુંદથી ખસી ન હોય હાઈથી ! કંઈ કશું અને
 જાઉં કયાં હવે, લગન ભાંગીયું ! સુરેખનું ખલે, અરિધરે કરયું વેવિ-
 શાળરે ઠામ તાલરે લક્ષમણો વરે, સુહર્ત પુરણિમા જાન દ્વાદશી કર્મ
 કુટલા જા તુંરે ખસી ! ૧૫. ગીતી—જા તુ ખસી આ કાળે બોલાવ
 નહિ તું મુજને પ્યારારે, દ્રાગી દીલ છે માંડે હાય ! કહું શું છગન
 તેહ લવારારે. ૯

●●●●●●●●●●

કચ્છ ૧૩ મું.

◆ ◆ ◆ ◆ ◆

રાગ સવયયા—કહે કુંવર એ પેર જાણી તેમાં શાનો દેશ, કન્યા કાંયા વિહવા કેરી કરચો શાનો કલેશ. ૧ કન્યા ગઈ તો ભલે ગઈ હું જો મોટો ધર્મશ, એના જેવી લક્ષ લાવું તું તો ના કરિશ. ૨ એ વાતે કલ્યાંત કરો શું ? મન માનીલ્યો સુખ કહે શુભદ્રા કન્યા ગઈ છે.

નથી તેહનું દુઃખ. ૩ શત્રુ આ આપણા હરખ પામ્યા તેથી પ્રકટયું
ઝેર, આપણી કન્યા જશે હવે દુરયોધનને ઘેર. ૪ લગન લીધું લક્ષ-
મણાતું દગ્ધ થયું છે ઊર, તેહ દુખે રહે કુંતા રહે વક્ષ વિદુર. ૫
અભિમન્યુ કહે રડો શું તેમાં છો શત્રુ ઘર ગઈ, લઢાઈ આપણે નથી
વહોરવી રહેવું આપણે અહીં. ૬ વચન સુણી સુભદ્રા કોધે રાતી તાતી
થાતિ, કોધ વચન બોલી તે જદવા તદવા કુટી છાતી. ૭ ઉઠ્યો દીકરો
વેઠ દેવન જન્મ્યો હોતજ છોડી, નામ બોળયું બાપનું તે મરૂં માથું
ફોડી. ૮ કુખ લગવી મારી ભુંડા બેશ કાંચળી પહેરી, લાઘ્ય ખડગ
તું મુજ હાથમાં મારિ મરૂં આરેરી. ૯ ક્ષત્રી હોય તે પીઠ ન આપે
જા તું કાયર કુલદા, બેશ કાંચળી પહેરી ઘરમાં નફટ કર્મના કુટડા.
૧૦ એવું કહીને લાત મારી વ્યાપ્યો કોધ કુંવરને, ભરયા શ્વાસ થકી
તે બોલ્યો સુણો માત તો વળતે. ૧૧ વલ્લભ--વળતી તો કહેશો કશું
વિકરયો સુત સાક્ષાતરે, દાસ છગન બોલ્યો અભિમન્યુ હવે સુણો
હો માતરે. ૧૩

કડવું ૧૪ મું.

છંદ મનહર—અહો માત વદો વાત કથની કયો શું કાજ, મો-
શાળ ઉજડ કરૂં ! એવી હામ રાખું છું; સમય સપાટે લેજાં, કૃષ્ણ
સમા દાખી દેઉ; હલધર વસાતશી, મુજ મન ભાખું છું; લઢાઈ મં-
ડાણ કરી, કરિ નાખું જોર સહુ, હરણ કરીને લાવું એમ હામ દાખું
છું; કુખ તારી લજવું જો, મોશાળ ન ઉભડું તો નગર ઝંધર કરી
હરણાં વસાવું છું. ૧ ચિંતા મ કરેશ માત, રાખું તાત તણી ખ્યાત,
વાત શું વધારી કહું ક્ષત્રી સુત આજ તો; જોજો તું ઝપાટો મુજ બો-
લવાની નથી મુજ, બકે જોમ નેમ નહી કરે સત્ય કાજ તો; ક્ષત્રી કુળ
અજવાળું પિતાથી સવાયો ચઢું, જાણે હળધર હરી આવ્યો તો ભા-
ણેજ તો; બાળ નહિ દાખે તુજ બાળ કેવાં જોરાવર; બાળ કરે તે ન
હોવે ગણાવું હાવેજ તો, બાળક ન જાણે મુજ બાળક ગણાવું તુજ;
તેહ કેવાં કાજ કરે તેવો જાણો મુજ તો. ૨ રાગ રામકળીની દેશી.—
મને બાળડો ન જાણો મારી માવડીરે, મા બાળે કબ્બે જળમાં પેશી
નાથ્યો કાળી નાગરે. મને, ટેક. ૧ મા બાળો વિંછી કેટલો, બાધે
અંગે ઉઠે આગરે; મા બાળો નકુળ કેટલો, તાબે કરે શત ખંડરે.
મને, ૨ મા બાળો અગ્નિ કેટલો, બાધું વન કરે દહનરે; મા બાળો
વજ્ર કેટલો, તોડે પર્વત શૃંગરે. મને ૩ મા બાળો દીપક કેટલો,

ઘાઢ તીમીર હરનારરે; મા બાળો તે નવ જાણીયે, ક્ષત્રિ સુત નીરધાર
રે. મને. ૪ સાખી.—બાળકતો કહેશે નહિ, પ્રાઢ પરાક્રમ મુજ;
ચિંતા માકર મા વડી, શાન્તિવાળે તુજ. ૫ નહી લજવું મા બાપને,
વડું સુરેખા એજ; બ્રહ્મત્યા પાતકે લઉ, નિશ્ચે જાણો તેજ. ૬ એમ
કહીને ઉઠીયો, આવ્યો હેઠળ સાર; ચંદુલાલ વર ચતુર છે ! અભિ-
મન્યુ નિરધાર. ૭ બોલે તે પાળે સહી, પડે ન પાછો તેહ; દાસ છ-
ગન કહે સાંભળો, ઉઠ્યો શુરો એહ. ૮

કડવું ૧૫ મું.

કથાવનિ ચાલ.—ઉઠ્યો શુરપુર સરદાર, એતો ગાંડીવધરનો બાળ;
આવ્યો હેઠે-ઉતરી માળ, પેટી ત્યાં બોલી તતકાળ; કાઢ્યાં કપડાં
મહાંધી બહાર, કર્યાં પરિધાન તે વાર; અન્યો શુરપુર સરદાર, શોભા
જેના અંગતણીરે. ૧ જેની શોભાનો નહિ પાર, દીસે અહિલોચન અવ-
તાર; વિદ્યા કુખતની નિરધાર, યાદવ ઉપર રાખે ખહાર; છે એ કુળગુરુ
નીરધાર, સજી શોળે તે શણગાર; ભિંડ્યાં*છત્રીશ આયુધ સાર, બીડું
ચાવ્યું શુકનેરે. ૨ પહેરી લીધા છે સુરવાળ, ટોપ કવચ બખતર સાર;
જરી જામો મુગટ રક્ષાળ, કટિ કમ્મરપટો નીરધાર; અંગે ઉલટ અ-
પાર, પહેર્યાં ઉપાન પગ તે વાર; પેટી બંધ કરી નિરધાર, કુંડળ
કાને પહેરિયારે. ૩ એને કાને કુંડળ જલકે, કોટે એકાવળતો લળકે;
કશી કટિ રાતે પટકે, મર્મ વાએક મારયુ ઝટકે; કુંતા કરે મન વિ-
ચાર, દીસે મુખ શુભદ્રાનાર; એણે ચઢાવ્યો કુમાર, સગાં સર્વે વેરી
હારે. ૪ ઊઠ્યો શુરપુર સરદાર, તે તો આવ્યો ઘરથી બહાર; પડ્યો
વિદુર કેરે પાય, દાદા દયો સુને આજ્ઞાય. હુંતો એ લાલુ કન્યાય, શાને
ઉદાશી મન માંચ; ધરો સરવે જાણતો હાંચ, જાવું આજે મારે દારિ-
કારે. ૫ માઝું મામાને હું ઠાર, કઝું કૌરવનો સંહાર; લાલુ એ કન્યા
નીરધાર; માટી યાદવને આવાર; છું હું અરજુન સુત નિરધાર ખઝું
ક્ષત્રીવટ ધરનાર; લજવું કુખ ન જનનિ સાર, કઝું પરાક્રમ કારમારે.
૬ જોઈ વિદુરતો ગભરાયો ખેલ આ કોણે લડાવ્યો; કોમળ કુંવરને
ચઢાવ્યો નિચ બુદ્ધિ મળીયો હાથો; મુણી કુંતા રીસે આવ્યાં જોઈ

* ખપુત્રા બંજર સાંગ ફરશી ત્રિગુણ જમૈયો કટાર શુભી ગેડી ગઢા તરકસ
તીર અને તરવાર કુહાડો કરવત ભાલો ફરશી ચક્ર પાશ ગવોલ ગોદશુ ગોળો ભા-
થો ભારે ધનુષ ધકોડા કઠોર કાતરીયાં ખાતરીયાં ધારી વાંશી પંજો, હજ ને મુશળ
શિરઆણુ, પડનાળ કવચ ને કમરપટો છત્રીશ આયુધ.

કુંવર મન દુઃખાયાં; કન્યા માટે મૃત ચઢાવ્યો એ કામ સુખદ્રાતાણું રે. ૭ પુછે કુંવરને તેવાર કુંતા ખીજવાયા નીરધાર; તેડી શુભદ્રા તે કાર દિધો કપડો અપરંપાર; સુરખી સમજના કંઈ સાર તેતો ચઢાવ્યો કુમાર; હાલે માને ના કુમાર કારજ કુહું તહે કરચુરે. ૮ એતો આપણુ સમજી રહ્યો છોરા આગળ તે ના કહ્યો; સંઘના મનનો સારજ લઈએ દીકે રસને આપે જઈએ; જો જો માને તો તો કહ્યો મનથી પ્રમત્ન તે કરી જોઈએ; બેટા ! સોળ સજી જાય કહ્યો નથી કાંઈ કો આહીરે. ૯ તને સમજાવું છું વાત નથી કહેતી કરી ખ્યાત; સત્ય સત્ય માનજો વાત જેથી જય પામે સાક્ષાત; વચ્ચે વહે શુભદ્રા માત તું જો જાય તો પાડું જાત; મારા મહા જોરાવર માત ! ખ્યાત તારી રહે નહિરે. ૧૦ વલણુ.—ખ્યાત તારી રહે નહીં માટે કહું તે માનરે; દાસ છગન સુભદ્રા વીલપે માને નહીં અલીમાનરે. ૧૧.

સુરેખા હરણ

કંડવું ૧૬ મું.

—૩૩૩૩૩૩—

રાગ પરજીયો (કુંવરજી કાલારે.—એય. હુંતો નહીં જાવા દઉં આજ કુંવર લાડકારે; મને મારીને કરજો કાજ બાળા બાળકારે. ૧ મારો પાપી પ્રાણુ જતો નથી, કુંવર—વારે વારે કહીયે શું કથી. બાળાં ૨ નથી તારો બીલકુલ વાંકે કું—મુજ જાલે વાળ્યો આડો આંક. બાળાં ૩ નથી પક્ષે પિતાજી પાસ. કું—કાકા સાથે ગયા વન-વાસ; બાળાં ૪ જમ જેવા દીસે જાદવ; કું—કોડી ધોયે નીકળે કાદવ. બાળા. ૫ બળીયામુ ન લીડીયે બાથ; કું—કરીયે તેજ કહે નાક સાથ. બાળાં ૬ મોટાં કહે તે માનિયે. કું—થઈ મમતી મમત ન ન તાણીયે. બાળાં ૭ કંથારે (જળે) કર શીદ ઘાલીયે. કું—વાઘ બોહમાં કેમ જઈયે. બાળાં ૮ કપટી કૌરવ છે ઘણા, કું—જાણે તો વીંધ લાવે હમણાં. બાળાં ૯ વળી કન્યા કલંકીત એહ કું—જેમાં કાંઈ મળે નહીં એય. બાળા. ૧૦ સાખી—કાલા વહાલા બાળકા કુંવર કનૈયા લાલ; દ્વારીકા જાવું નથી એરે મહારા બાળ. ૧૧ ત્યારે અલી-મન્યુ બોલીયો, સાંભળ મારી માન; પહેલે કહું કન્યા જતી કરવા, ત્યારે મારી મને લા. ૧૨ દીકરો નહીં તું દીકરી લજીયો અરજીન બાપ; કુખ લજવી કહું ત્યારે મેં લીધું શીર પાપ. ૧૩ દ્વારીકામાં પરવરી કંઈ સુરેખા હરણ જીવીશું તો આવશું, નહીંતો થાવું મરણ. ૧૪ માટે (બોલુ) રડમાં આવડી નકર આંસુખાત; મરણાંગત સુકું નહીં જાલી છે જે વાત. ૧૫ વચન એવાં સાંભળી કોખ્યા કુંતા મા-

તરે; મોં ન બતાવીશ પાપણી કીધો મહા ઉતપાતરે. ૧૬ રાગ સીં-
ધુહો-વાગુ વીવેકી વહુજી શાને દીકરાને દુભાવયો; ઘેર ગોદો ઘાલ-
વાનો ઘયડાએ શીખી લાગ્યાં. ટેક. ૧ હરી કુરીને એક છોકરું એણે
વેળા વળશે; હશે ગોળીતો ગોળી ઢાંકણું જોઈએ તેવાં માફશે. વણુવિં
ર હઠ ચઢી છે અલીમન્યુને, કોણ રાખવા સમરથ; વહેલી વહુ તો
જોઈએ તારે સાસુપણું કરવા અર્થ. વણું ૩ મારી રાખે બહીકજ
શાની સ્વામી મન સંચરીયા; ઘણી વીના પ્રણીઆપુ આવયું જીવમ
આશા કરીયા. વણું ૪ પુકે પક્ષ મળે નહી કોની પિયરનાં નહી પુરાં;
બાપ કાકા કોઈ મળે નહિ રોગ કમાડે શુરાં. વણું ૫ છડી છાકે
છોક છાંછવી છેયાને છટકાવ્યો; મન બહેકયાં કોઈ નથી પુછનાર બા-
ળકને બહેકાવ્યો. વણું ૬ તુજ ગુણે પિયેર ન પોશાઈ ને આવ્યાં
સાસરીયે; પાઈતણિ પહેરામણી છે નહી પરણાવી પરવરીયે. વણું
૭ બંધવતો શનુ થઈ પડીયા શાપર હું પદ આવ્યાં; સમો આવયે
આજ મહેતો અહાવા હાથાં જાણ્યાં. વણું ૮ જનેતા પણ કોઈ જણ-
વ્યું લાત બાળને મારી; કેંડકશીને પાઘ બાંધી કીધી મરદાઈ ભારી.
વણું ૯ જાદવ કૌરવ જમડા જેવા ન દે કુંવરને મેલી; આથ વીના
અટવાય એકલો કોણ એનું ત્યાં બેલી. વણું ૧૦ શું કંઈ સંસારની
શરમે તુજ પ્રત્યે નવ ચાલે; દીકરો આદ્યો દુશ્મન મળ્યે એ જીભડી
ઘર ઘાલે. વણું ૧૧ ગમે તેમ કરી રાખો વહુજી વાત વિગ્રીત કીધી;
રેલ રૂધિરની આંણી આંગણે ત્યાં લગીના બીધી. વણું ૧૨ ગીતી.
શબ્દ સતિના મુણી પડી પેટમાં શુભદ્રાને ફાળરે; કર પકડયો કુંવર
તણો થઈ ચોલીલી રહતી અપરંપારે.

કડવું ૧૭ મું.

રાગ માફ.—મુત સંગુણીરે કહું શું તુજને! જાવું હોય તોરે મારે
તું મુજને; પિંડે પાડુરે કાંડું પાપી પ્રાણને ભુલ મારીરે કહું તું
જાણુને. ૧ મારા જયારે ન જવાદેઉ તુજને નક્કી જાણોરે ખોડું લાગે
મુજને; તાત વનમાંરે મુણી શું લાવશે; રડયા કૌરવરે કાળ રૂપ આ-
વશે. ૨ વીધન કરતાં રે વાર ન કરે જરી જમ જેવોરે જોરાવર જાદવ
વળી; તેની સામારે યુદ્ધ હઠ પરહરો હોય પાપીરે ન તે શું રાઠ કરશે.
૩ છું તું બાળકરે બાથ બલિસુ ન લીડીયે, પક્ષ વિનારે સુમત ન
આલીયે; કુંવર કાલારે કંથારે કર નવ ઘાલીએ, પુકે કોણે નહીરે લાંબી
તોડ ન ચાલીયે. ૪ શાને જઈએ રે વાઘ વરૂ ખોડમાં, નથી જોઈતીરે
આવી ખોડમાં; કાળા કલેસનિ રે લાવી શું લીલું કરે, તેને

તજીયેરે જેથી દાડણુ દેખ ખરે ! ૫ હોદ્દા જીવનોરે નારી લક્ષ
આવશે, બાપ કાકારે ધણી વહોરી લાવશે; સહુ ક્ષત્રીઓરે બહીવા
કર્યા ભાળીયા; તારે આવશેરે એથી સરસ વેવીરાળીયા. ૬ છેશી
જેઠરે કે કન્યા બે કાળ પડયો ! મુઠો મમતરે દોષ મુજ સાથે ચઢયો;
જશેા મમતરે તો બાણો મુજ દેહ પડયો, કહું માનોરે કુળે શુભ તું
નિવડયો. ૭ ગીતી. શુભદ્રા વલ્લવલતી બેઠું કુંવરને ઉપનયો મન પરિ-
તાપરે; દાસ છગન સાંસો પડયો, લાગે બ્રહ્મ હત્યા પાપરે.

સુરેખા હરણ

કંઠવું ૧૮ મું.

રાગ એપાધ.—કહેછે કુંવર મારી માત, નિઃચે વરવીએ સાક્ષાત;
જીવ જાય તો જાવા દઉ, બ્રહ્મહત્યા માથે શીદ લેઉં. ૧ બેશી રહું
તો લાજે બાપ, લાજે કુળ જનનિ અઘાપ; વધું વેણુ કયમ મિથ્યા
થાય, એ જીવ્યાથી મત્યુ સદાય. ૨ બાળ મુને નવ બાણો માત,
બાળ ગણાવ્યાતા સાક્ષાત; માટે ચિંતા કરશેો નહિ, મુજ વાણી જે
બોલ્યા સહિ. ૩ નિશ્ચય રાખો ડગો ન મન નહિ ડગે આ અભિમનં,
ચળે ધુરૂવને સુર્યજ સાર, તોય ડગે નહિં તુજ કુમાર. ૪ માટે મિ-
થ્યા તજવો કલેશ, ઘરમાં જઈ આનંદે બેશ કશેા કલેશના કરીશ તું,
એ કન્યાને પરણું હું. ૫ ગીતિ—હું વડું એ કન્યાને, નહિતો મુજ શીર
બ્રહ્મહત્યાય રે; દાસ છગન અભિમન્યુ ઉઠયો, લાગી માને પાપરે. ૬

સુરેખા હરણ

કંઠવું ૧૯ મું.

કૈશંપાયન બોલિયા, મુણુજન્મેજવરાય; બ્રહ્મ હત્યા ભાણેજ લે,
હરીને ચિંતા થાય. ૧ વ્યાપક ગોવિંદ ઘટઘટે, ઈછયું આપે આપ;
મનુષ્ય જાણે મેળવ્યું, એ હું પદનું પાપ. ૨ હુંપદ આણ્યું રાવણે,
બલિ કૌરવને કીચ; જીવ છતાં રોળાઈ ગયા, બે વૃત્તિ થઈ નીચ. ૩
માટે નીચ વૃત્તિ નહિં, કરોજ કોઈ વાર; વૃત્તિ ઉચ્ચ પ્રમાણતાં, ઈ-
ચ્છયું પાસે સાર. ૪ હરિને કરવું કૃત્ય તે, ડગ્યો નહિ કુમાર; તત્પર
થઈને ઉઠીયો, આંગણ આઠ્યો સાર. ૫ તે બેઈ વિદુર ઊઠ્યા આપ,
ધન્ય મુત મુસો તુજ બાપ. ૬ ક્ષત્રી ધરમે કારજ કરો, કન્યા લઈ
વહેલા ઘર વળો; આશિષ દેહો તુજને આજ, પ્રભુ રાખશે તારી લાજ-
એક વચન માને આજ, પ્રયાણ મધરાત્રિએ સાજ. ૭ જેથી

2015年12月15日

કડવું ૨૦ મું.

કલકલકલકલકલકલ

રાગ ચૌપાઈ.—હરણ કરવાને ભાણેજ આવે, જાણ્યું કૃષ્ણ કે એ
 નવ ફાવે: સુજ ભક્ત સરખાનો સુત. જાય પાછો તે વાત કદુપ. ૧
 તેથી કારજ કાંઈક કહે, એકની બેઠ બીજો ધડ: જેથી સીધે સરવે
 કાજ, પાણી પહેલી બાંધું ખાજ. ૨ માન્ય ના બળદેવે કહેણુ, કર્યું
 એમણે ધાત્યું બેણુ: તે તો દેવું થવા નવ ક્યારે, દેવી કન્યા ભાણેજને
 મારે. ૩ કરી ધાર્યુંને યશ હું લેઉં, પાકી પ્રીતો હલધર દેઉં; મારે
 કાંઈક કહે તદબીર, દેઉં ભલું સુભદ્રા શરિર. ૪ ભલું બગિનીનું ઈચ્છ્યું
 ભગવંત, યુદ્ધ હરિ શુભદ્રા સંત: બેઠી વિકળ અવસ્થા માય, મુકી
 કાળોને ચાલો ત્યાંય. ૫ હય હંકારયા અભિમન, પાણી પંથા વહાર્યાં
 તન; રથ ધમ ધમ ધમ ધમ જાય, ચક્ર અવાજ ત્યાં ચિયું થાય. ૬
 ઘોર ગાજે ઘુઘરમાળ, હય હણહણે વાટે સાર: સુર સપાટે અવો
 ચાલે, વન અરણ્યમાં રથ મહાલે. ૭ નથી સીલો ને ઝાડી ઘટ્ટ, રથ
 આવી ભરાયો સદ્: દેશ દિશા એકે નવ સુઝે, કહેતાં સંકટ પાર ન
 બુઝે. ૮ ફાલુ ફાઉડીને નાદ સિંહ, ઘુવડ તમરાં ચિળરી ગિધ: જાણે
 શું વેદરબી વહલે, તેતો દિન ચારેણી ખરે. ૯ “ રાત કાળી ને કાળા
 ચોર, કાળા ઘોડી દેખે કોણ ? ” મહા વનમાં સુત માત ભમે, પગે
 ચાલી ચડીલો ગમે. ૧૦ ઉઝરડે અંગ વાગે પાય, ચઢે ઉંચે ખાટે
 પડિ જાય; જેવી અંધની સુસાફરી, તેહ દશા ગાંડીવ સુત હવી. ૧૧
 માત-સુત કરે વિચાર, પંથ બુદ્યાને ખાધો માર; હવે થાસે કશું
 અપણું, દયો લહાવો હું વહુ વડું ! ૧૨ ખાવા ચોરીમાં કંસાર, તો
 તો આ વહેલે આવે સાર; મારે ભોગવો સાર અસાર, સહુ દેખતાં
 મુકયો ભાર. ૧૩ મોઝ મહેલી મહાલો જદા, તો તો આવેળા આવે
 કદા; દુઃખ વીના સુખ ન થાય, ખમો જે પડી માથે માય. ૧૪
 લાગ્યા વેણુ કડક સુતતણાં, થયાં શુભદ્રા ગળગળાં; અભિમન કેહ
 માતા તમે, કરો શોક મને નવ ગમે. ૧૫ ધરો ધીરજ થાયે કાજ,
 જો જો વિધા મારી આજ; એમ કહી ધરયુ ધનુષ, ખરા સંકટે વિ-
 ચારી બુદ્ધ. ૧૬ થાય તેજ તો તીમીર ટળે, ઉભળે હય પંથે પળે;
 એવું વિચારી મન આપ, કીધ ટંકાર શુર અમાપ. ૧૭ ધીરી ધીર
 કાઢ્યું અગ્ન્યાસ, મુક્યું ઝાડીમાં સોંસડું શસ્ત્ર; થયો ભડકોને અજ-
 વાળુ પુર, લહો પંથને સંકટ દુર. ૧૮ જ્યાં ત્યાં અગ્નિ વરસી રહ્યો,
 જાણે દવ બળતો તે કયો; થયો ભડકો બળિયું ઘાસ, રથ હાંક્યો તે
 બિભસ. ૧૯ બધું બીડ સળગતું જાય, જીવ જંતુના પ્રાણ હરાય.

બિંદર બીલાડી શાર, જેની પાંખે ઉડયાનું ન જોર. ૨૦ પાંખ હોયતો નહાસી જાય, વણ પાંખ અગ્નિ હોમાય; એમ કરતાં આવ્યો બળવંત, કરવા* હિડિબવન દહન. ૨૧ મારયું બાણ ને લાગી જળ, થાતું દહન વન તે કાળ; રહે રાક્ષસ તે વન વિશે, તે તો અતિ માયાવી દીસે. ૨૨ તાડ ત્રણ તાડ બિંચા દેત્ય, રક્ષા કરતાં વન અદ્વૈત; તેનું રાજ્ય કરે રાક્ષસણી, રાણી હેડળા ભીમને પરણી. ૨૩ તે તો વસી વસી વન ધામ, તેનો પુત્ર મટોર્ગઈ નામ; મહા માયાવી બળવાન, તેનું વન બાળે નર સંતાન. ૨૪ વાયુ વાય ત્યાં સુર સપાટે, લાગ્યું સળગવા જોર ઝપાટે; ભડ ભડ ભડકા વનહીના જોઈ જળી ઉઠ્યા અસુર સરવ કોઇ. અરેરે કૃત્ય કોણે આ કીધું કોણ દુશ્મન જે નામ લીધું; તેતો ધાયા કરીને રીસ, ચુખે પાડે પાપી ચીસ. ૨૬ વળી માહો-માહિ કરે વાત, કોણે વન કીધું નીપાત; એક કહે કે હાકજ વાગે, નવ અવાય કોઈથી આવે. ૨૭ કોઈ પક્ષીએ નાખ્યો અંગાર, વન બળતાં બન્યા લાચાર; જઈ રાણી આગળ સહુ કહિયે, દવ બળે ત્યાં જઈ જોઈએ. ૨૮ થયો હોકાર ઉઠ્યા લોક, લીધાં ધારીયાં વાંશી અ-થોક; કિકિયારી ચીચીચાલી થાય, દવ હોલવવા દૈત જાય. ૨૯ કોઈ તાડ બે ત્રણ ચાર બિંચા, કોઈ કરડકણા કોઈ ખુચા; કોનાં હોળાં હા-થીશાં છાજે, રિંછ મકંટ મર્ધવ મુખ રાજે. ૩૦ એવે આવ્યો ગાંડિવ તંત, રથ ખેડતો ધરીને મન; રથ ખરખર ખરખર જાય, અર્ધ ચપચપ ઉપાડે પાય. ૩૧ જાણ્યું દૈત્ય કે કોઈક આવે, મહા બાણાવળીકો કહાવે; દિસે એકલો રથમા શુર, જોને માત્રી કરો ચક્રચુર; ધરી વિકાળ રૂપને ધાયા, તાડ ત્રણ તાડ જેની કાયા. ૩૨ વલણ—કાયા વણું ન શું કંઈ, કહેતાં નાવે પારરે; દાસ છગન કહે બોલજો વ્ય જય જગદાધારરે. ૩૩

કડવું ૨૧ મું.

ગાડતા ત્રણ તાસ અસુર, માર મારો ભાખતા; તે આવતા મહા જોરમાં, અલીમન સુભદ્રા ઝાંખતાં. ૧ થાતા વીચારો અવનવા-મન,

* હિડિબવન-હેડળા રાક્ષસીનું વન-તે આપણો ચરોતર પ્રાંત-કે જે શેલી નક્ષીનામાળથી શરૂ થાય છે અને પાલીતાણાના ડુંગર સુધી પહોંચે છે. એ સમયે આણુ અને ઈડરના ડુંગરોને રસ્તે થઈ વૈરાટનગર (ધોળકા) ઉપર અર્ધ પ્રભાસને રસ્તે દારિકા જવાનું હતું. હિડિબવનમાં. ચરોતર-ખંભાત-ભાવ-નગર-પોદા અને પાલીતાણા સુધીનો પ્રદેશ આખી જાય છે. કાલીયાવાડના લોકો હેડળાનો હિંચકો બનાવે છે.

મારી થતાં ચેતન, રોધ રોધને મરે; મન વિચારયું અભિમન્યુએ રહ-
તાંજ રોળાઈ જાશું; માટે કોઈ ઉપાય કરવો, લુછી નાંખ્યાં આંસુ;
અસુર અતિ ઉત્પાત કરશે, મરશે મારી માડી. ૩ પ્રાણુ છે બ્રહ્માંડ એનો
એકાંત દેઈ સુવાડી; બે ઘટિકાએ પ્રાણુ આવે, સુવાડી દહાં રથમાં;
પાપી કેરા પ્રહાર પડતાં, પ્રાણુ જાયે પગમાં; એમ ધારી ઉતરી હેઠો,
કટી કશીને બાંધે. ૪ શુધ યુદ્ધ વિનાનિ જનુનીને, પોતે લીધી બાંધે;
ધરૂં જોઈ ધામ નિશ્ચળ જોઈ દુશમન શું કરે; વાડ વાંસે માત સુકી,
ધીર બહાદુર તો ધરે; એકાંત જોઈ જંગલ ઝાડી, લોભિ માત સુવાડી.
૫ વૃક્ષ ગુફામાં સ્વચ્છ કરીને, સુવાડી વસ્ત્ર ઓરાડી; વાડ ઓઠે સુ-
વાડીને, રથ આવ્યો અભિમન; રાશ પરોણા હાથ ગ્રહીને, રથ બેઠો
ધીમંત; એવે અસુર આવી પહોંચ્યાં, દુખેટો દેતાં દોટ. ૬ રથ કુંવ-
રનો ઘેરી લેઈને, ઉભા વળી તે કોટ; લોચન રાતાં કોધ તાતાં, અસુર
બોલ્યા વાણી; કોણુ તું છે કયાંથી આવ્યો, મનુષ્ય બાળક પ્રાણી;
કંઈ નાતને જાત તારી, કયું ઘરને ગામ. ૭ કોણુછે મા બાપ તારાં શું
છે તાડું નામ; અહીં આવી નુકશાન કીધું, બાળ્યો અમારો બાગ;
મોત તાડું આવી પહોંચ્યું નથી છુટવા લાગ. ૮ વલણુ—લાગ છુટવા
છે નહિ, માટે સાચુ બોલરે; દાસ છગન અભિમન્યુ વદતો, કરી મ-
નમાં તોલરે. ૯

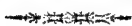
કડવું ૨૩ મું.

રાગ ક્ષત્રીકલક—અરે દુષ્ટછો કોણુ ગમાર, અહીંથી દુર ખસોરે !
શાને આવ્યાછો આણેકાર, શો વિચાર મન વશ્યોરે. ટેક. કોણુ રાજને
કોનોછે દેશ. અહીં શાને મોત માગો અસુરેશ. શો વિં ૧ ત્યાં તો
તાડુકી બોલ્યા દૈત્ય, તું કોનો છોરોરે; રાખે આટલું તું અભિમાન,
વિચારી પાછો વળેરે; અભીમાન હું ! રાખુ ન કેમ, અહીંથીં લલવું
હોય તો સહમા થાવ શો વિં ૨ આખી પૃથ્વીનો રાજ હું, અહીંથીં
દાનવ માનવ નૃપ કહેવઉં, મુરખ મન શું હસરે; સુણી વાણીને વિ-
કરયા દૈત્ય, અહીંં ઝટ બોધને જાશે માન. માન મુરખં

કડવું ૨૪ મું.

રાગ કાલિંગદાની ચાલ.—અદ્યા મુરખ કે' તાંલા જે, જાણી બા-
ળક રહીએ માઝે; મોઢે આવ્યું તેવું લાજે, હમણાં કરશું તુજને

પાળે, -લાજ રહે નહિરે (૨) ટેક. ૧ નથી કેંતા બાળક ધારી, અમો માનવના છું અહારી; માટે મહેલ મુમત તું તહારી, ભક્ષ કરશું તુજને મારી-વિમાસે ત્યારે તું સહિરે. ૨ અરે ! પાપી તો પરતાશો, વણ વાંકેથી રીખારો; ચિથરે લાલ ઘમને બરો, મારા કરનો મારજ બારો થારો મરત્યુ સડતું અહિરે. ૩ એવી ટપાટપી અતિ થાય, જોઈ કોખ્યા સરવે ત્યાંય; મારો મારો કરતા ધાય, બહુ બિહાણુ લલહેવાય; વિકળ છે અભિમન્યુ તહિરે. ૪ વહાણુ-વિકળ થયો અભિમન્યુને, ધનુષ બાણ છે હાથરે; અનેકાન્ત મંત્રે શર છોડ્યાં દાન છગન કહે ક્ષાતરે. ૫

કડવું ૨૫ મું.

છંદ મનહર.—તડાતડ તીર છુટયાં, લલા લાડ શિર ફુટયાં; લોહી વલોહણ થયા, અમુરો અપાર ત્યાં; માંકણું લોહી અડે તેમાંથી માંકણુ થાય, તેમ વધ્યા લોહી બુંદ અનંત અમુર જ્યાં ત્યાંતો અલીમન્યુ લડ, ગભરાઈ પાછું જુએ, મારો મારો મારો લાખે, અમુર અપાર હ્યાં વરૂક્ષ વાંસ ઉપાડીને ફેંકી અલીમન્યુપર, આકળો બહાવરો ફીધો, અલીમન્યુ ધીર ત્યાં. ૨ ધીરવીર બહાદુર ધીર ધરી ધારયું ધ્યાન, મને કહું કૃપા રાજે, જનમ સમયએ અમુર અપાર લીલા, શીવજીની સાથ થકી, આણુ શીવતણી આપે, ઉપાધી સમાય છે. એહ વાત અગમ જે ગરભ મહી સીખ્યો હતો, અજમાવું આજ તેને જોઉ શુંજ છે, એમ ધારી શર લઈ; આણુ શિવ તણી દઈ, મુકયું રણ મધ્ય મહિં; માયા શમી જાય છે. ૨ હતા તેહ રહ્યા થયા ગયા જોઈ અભિમન્યુ, હર્ષ પ્રકુલિત થઈ; કાળ પાશ ધારે છે જાય છે, કુંદડી ફરીને મુકયું શિવ મંત્રથી મુકયુ, અમુર સંહાર થયો, નાઠો વહેલો એક તે ગયો તે હિડિંગા પાસ, દોડતાં ચઢ્યો છે ધાસ, ગાભરો બનેલો ખાસ, ગદ્યાં તલ્યાં બોલેછે મમમા મહને રાખો, વન બાધુ બાળયું લાખો, પાંચ પચ્યા સોને મારી, બાળ જન આળ્યો છે. ૩ અમે લઢ્યા તેન ફાળ્યા, માર્છ મીવ મુલ્યુ કહાળ્યા, એકલા મેં બચી આળ્યા, વાત કહેવા કાજતો મુણી ઘણી જલરાણી, રાણી થઈ વિકરાણી, કાળી કાળકાનુ રૂપ, ધરી બોલી આજ તો મારૂં મરૂં અહેવો ! કોણ, માનવનો સુત એહ, ગટોડા*તું ઉઝટ બાગ દેખ્ય બાળતો; ત્રીજા માળથી ગટોડો ! ઉઠ્યો (લાડ) આંખ ચોળતો, (ઉંચુ) બાગ સમીપ ન્યાળતો. ૪ બાળતો આવતો રથ આગળ છડાં, બાણ અગ્રા-

* ગટોડો-લાડનું માતાનું નામ. ગટોડગન્ધ-જેને બલીયા કાકા કહે છે.

અનું મારતો, લાળતો આવતો ક્રોધથી ભુર થતો, શુર સારદા*હરિકાળ ભરતો; કોકમનું જાત છે શુર સોહામણો, મારણો જારણો ટાળણો એહતો; આણુ માની નહિં હાણુ કીધી સહી, હહાણુ તેનું હવે એ સહે તો. ૫ ફાળ મારી જદા આવિયો ભુતકાં કોપિયો માતનો ક્રોધ જોધ; અનુચરે જે કહ્યું જોહ નજરે લહ્યું સાતમે માળથી સર્વ સોઈ; યુદ્ધ ચઢવા થયો સજજ સુત મહાબળી, માત હિડિંબકે' શુર કોઈ ?? તેથી સાચે થઈ સાહ્ય તુજને દઉં, પ્રાકમા લહુ છેતરી માઝં ઓઈ; ત્યાં ગટોર્ગચ્છ કહે જોઈ પ્રાકમ લહે, માત તુંતો રહે ભાર એનો કરી આપ જાણો; ઠેર માઝં અરિ નાજ સંશય જરિ. ખ્યાત મારી ખરિ ધ્યાનમાં માત આણો, જો જરી વારમાં થાય શું પ્યારમાં, અગ્નિના ખા'રમાં અરી ચણુમાણો; તે પછી શું કરે ગટોર્ગચ્છ ખરે ! મન છગન કરે તેહ શ્રોતા પ્રમાણે. વલણ.—માયા કરી માયાવી, ધુણાવ્યું છે શીપરે ! જુજુ સમ જીવડા, તે વાધ્યા ઉન મિપરે.

કડવું ૨૬ મું.

છંદ દેશાખ હરિગીત.—તાડને ત્રણ તાડના અમુરેશ વાધ્યા મહાબળિ, છે જેની માયા અવનવિ તે શું કરે નહી વળી વળી; જોધ તેને મોદ પામી, કહે હિડિંબા સુતને, ઝટ જઈ હરાવિ હોલવી તું આવજો હો મહાબળી. સુન શુરા માલરા, હું તાલરી પક્ષે છઠાં; જખરો હશે શત્રુ કદી તો માર તેને હું દહાં. ગોષ્ઠિ કરી ત્યાંતો ઘણેરી માત પુત્ર તે સમે; આજ્ઞા લઈ કુદયો ગટોર્ગચ્છ, માત કેરે મન ગમે. આવિયો ઉદ્યાનમાં જ્યાં અભિમન્યું બાળતો; ચોચક્ષ મળતાં વાત વદતા, કોણુરે તું આવતો ?? મોત તાઝં આવિયું કે બાગ મુજ ઉજડ કરયો; સુકું નહિં હું તુજને, છે ક્રોધ મારે મન ભરયો; કોણુ આવ્યો ક્યાં થકી તું, પુત્ર કોનો ક્યાં રહે; મગરૂખિ રાખે મનમાં તે, નફટ તું સુજને કહે ? નફટ તું ને બાપ તારો બોલતો જાનો રહે, કોના હુકમથી અહીં ભરાયો, ચઢ્યું હમાઝં દાણુ છે. રાજ માઝં લોમ મારી ચાહ્ય તેમ હું તો કડું, છે રોકનારો કોણુ તું હે મુરખા હવણાં હણું; સુણી એવાં વેણુ કોખ્યો, લીમ સુતજ મહાબળી; આજ્ઞા કરી અમુરો ને ટુટી પડિયો તે ઘડી. કોખ્યા અમુરો કારમાં કરતાજ મારો મારતે; ઉંચે ચઢી ગાજ્યો ગટોર્ગચ્છ, ખળ લળયું બ્રહ્માંડ તે. નાદ સુણી

*હરિકાળ-સિંહની ફાળ, જુઓ કોષ. હરિ શબ્દના ૧૨ અર્થ થાય છે.

મારી છીનચી લીધાં હથીઆરજી; ફાળ પડી અલીમન્યુના મનમાં
પટકળતો ઊઝાડયુંજી. ધનુષ જીએ તો મળે નહિં ત્યાં વિકળ મન
ઉઝાડયુંજી; થઈ ગાભરો ગની આકળો મરણ આદરી મનથીજી. કંક
ચુક કરવાને કુદયો રિય કરી બહુ તનથીજી, હસ્ત થકી બે લઢવા
લાગ્યા મુઠી ગડદા કોણીજી; બે બળીયા ત્યાં ગાજ્યા વાઝ્યા બળથી
સાથે બોળીજી, મુસ્તાઈ મુકી કુસ્તાઈ મુકી, ઉલટ પુલટ થાવજી. મેંઠાં
પેરે માથાં મારે, લાત પાટ કહેવાયજી લથબથ કરતા રથથી લથડતાં
પડતા ભોંય પ્રચંડજી; લાગ બેઠને દાવ સાધનો ગટોરગચ્છ ઘુમંડજી,
સઘળા રાક્ષસ કુલાંડિને અતિ કરતા કુલાંડજી, ગટોરગચ્છની પક્ષ
કરીને મારે કુંવરને ઘાડજી; રથ લાંગી નાખ્યો કુંવરનો મારયાં ઘોડા
ચારજી. બે બળીયા તો લથબથખાઝી, અન્યો અન્યે દેતા મારજી;
બંધ તુટે છાતી કેરા, ચઢી આવે બહુ હીકજી; ઘોલ થાપટ ગડદા
પાડુ, ઠેસ કોણીને ઢીકજી. કેશ ઝાલે એક બેઠનાને, પેટ મારે શીપજી;
પડતા હેઠા થાય બેઠા, નાખે ચીસે ચીસજી; એવે માયાવી દાવ સા-
ધીને, બેશી ગયો ધરણજી; મહી ઘોષ કરીને ચાલીમન્યુનો ચરણજી,
ઉચકી ઉભો થયો મુખો હીચોળી નાખ્યો હેંડોજી; ફરી ઉઠીને કુદયો
તેપર, બેજે હાવે તુંતોજી. મનહર.—એવું કહી તુટી પડ્યો, ગુપ્તીજ
ગેટી કર ચઢી; તે એક દીધિ પાગમાં કે, અલીમન્યુ પડ્યો સહી;
તે પરે બેઠે ચઢી ઝટને, કંઠે ત્યાંતો દાળીયો; ચક્ષુ ચઢ્યાં ઉચાં અને,
મુખ શબ્દ કોના લાખીયો; પ્રીણ પ્રીસોટા મુખ વહ્યા, કારમુ થયું
કુલાડે, ૧ શ્વાસ બંધ થઈ શુદ્ધ ગધને, જીવ ચઢ્યો પ્રહાંડ; અંતર્યામી
વિશ્વ સ્વામી, બાણી હરી એ વાત; લાણેબે ભોમી પડ્યો, ને થશે
દેહનો ઘાત; એ મરશે તો ધારયું ફરશે, કરશે હરણ ન કોય. ૨ માઝ
બોલ્યું રહે મુખમંદ તે ધારયું હલધર હોય; એવું બાણી પુરૂષ પરા-
ણી, ચતુર તે કેમ ચુકે; ગટોરગચ્છના ઘટની અંદર, દયા ગોવિંદ મુકે;
તવ માન આવ્યું ગટોરગચ્છને, આતો હવે મરી ગયો. ૩ મરેલાને
શીદ માઝ એમ કહી ઉઠી ગયો; બાણ્યું ગટોરગચ્છ આડી મુખો, ઉઠી
લેલેવવા ગયો; સુરછા વળી ત્યાં શુભદ્રાને, શોક કુદયે આવ્યો; હેંડખા
કરેરે બિચાર, વહતાં ઘણી વાર થઈરે. ૪ કદી દુશમન હોય બળવાન,
મુત આવ્યો નહીરે; રખે કુંવરને કંઈ થાય, જીવતર માઝ રડ વહેરે;
માઝે બેઠે જઈ પ્રત્યક્ષ, મુજ મુત કેવો લહેરે; એવું લહીને નીકળી
નાર, મનમાં આદરીરે. ૫ આવિ નીજ મહેલની બહાર, થાતી સાં-
તરીરે; ધારે માયાવી બે રૂપ, તેને શી કમીરે; એણે ધારયું માયાવી
રૂપ, અચલોકીક ના કમીરે; વણ તાડના લાંબા ચરણ, હાથ બે તા-

કનારે. ૧ માથુ હુંગર જેવડું સાર, વાળ વાંસ જળશારે; નાસા નવ ગજની દેખાય, દીસી તો ઘડનાળારે; મોટા સરોવર શાં લોચન, ભમર વાંસ જળારે; એવું બીહામાણુ ધરી રૂપ, વિચરી ત્યાંથીરે. ૭ દોડી પુત્રની કરવા પક્ષ, એન જોતી જોતીરે; એને રહે નહી કાંઈ અદ્રશ્ય, શીર ગગન ગચુરે; એવે આવતા દિઠા દૈત્ય, નિશ્ચય મન થયુરે; એવે આવ્યો ગટોરગચ્છ ત્યાંય, માતાને મળેરે. ૮ વાંકો વળી કરે છે પ્રણામ, કૌતક કો કરેરે; માજી શીદ જાવ આ રૂપ ! ધારી કારમુંરે; જય કરીને આવ્યો આજ, કાજ સધારીયુરે; તવ બોલી હેડંબા નાર, કુંવર કાલારે. ૯ તને આવતાં લાગી વાર, સંશય ઠાલારે; તેધી મનડુ માડું સુઝાય, કુંવરં આવી જોવાને આ વાર. સંશયં મને પડી પેટમાં ફાળ, કું—હોય દુશમન જળરો હાલ. સંશયં હું આવતીતિ તુજ પક્ષ કું—કરવા શત્રુનું ભક્ષ. સંશયં ભલે સામો મળ્યો તું આજ કું—હતો કેવો દુશમન સાજ. સંશયં—તવ કહે ગટોરગચ્છ વાણુ માડી મારીરે, સુજ જેવો તે દુશમન, વાત વિચારીરે. વળી ઘણો હતો બળવાન, માડીં—કોઈ મોટાનો સંતાન. વાતવિં—એતો બાણુવળી દીસંત. માડીં—છેતરિને આણ્યો અંત. વાડીં—કહે હેડંબા તે વાર, કુંવર કાલારે—કોણુ સાથ હતું તે ઠાર. સંશયં—વટે ગટોરગચ્છ હો માત, માડીં નહોતુ નરનારી કો સાથ. વાતં આવ્યો એકલો રથ બેસી. માડીં ભુલ્યો મારગ ગયો વનપેસી. વાતં કીધું કારજ આણી કાળ. માડીં—શબ રહેવા દીધું તે ઠાર. વાતં વાણી બોલી હેડંબા માત. કુંવર કાલારેં મને દેખાડ દુશમન નિપાત. સં મને તે જોવાનો પ્રેમ. કુંવરં મન ધારયું છે એ તેમ. સંશયં નેમ ધાર્યો મેં અરે, દુશમન જોવા આજરે; માટે તે જ્યાં પડ્યો હોયે, તે દેખાડે સાજરે.

૨૬૩૩૩૬૬૬૨૬

કડવું ૨૮ મું.

૨૬૬૬૬૬૬૬૬૬૬૬

વૈશંપાયન વાણી વટે, જનમેજય તું ધરજો હૃદયે; દાદો પડીયો તારો જ્યાંય, દેખાડવાને વળીયા ત્યાંય. ૧ બાગ ભણી આવ્યાં સૌ સાર, આગળ ગટોરગચ્છ નિરધાર; માતા સંગે મળીને જય, હુંશી-મારીનાં વેણુ કથાય. ૨ એવે તે સ્થાને શું થાય, મુરછા વળી શુભ-દ્રાય; આવી શુદ્ધને આવ્યું ભાન, પાસે નવ દીઠો સંતાન. ૩ નથી રથ કે ઘોડો એક, નવ દીસે કુંવર ત્યાં નેક; પોકારતી કુંવરને સાર, આંસુડાં મરતી તે વાર. ૪ કુંવર કુંવર તું કયાં ગયો, સુજ થકી

અછતો કયાં રહયો; અરેરે શું થયું એ બાળ, લાગી શોધવા વન
વિકાળ. ૫ અંધારે કંઈ સુજ ન પડે, ઝાડ ઝાંખર સાથે આથડે;
ફાંફાં મારતી ત્યાંતો ફરે, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય તે સુખ ઉચ્ચરે. ૬ એવે રથ
દીઠો ને ઠાર, ભાગેલા કડકા નીરધાર; ચક્ર સાંગી ઉધ તણાઈ, બુદ્ધાં
દીઠાં તેહ જગાઈ. ૭ ઘોડાનાં રાખ દીઠાં સાર, સુવા પડ્યા છે તે ની-
રધાર; ત્યાંથી ફરતી આવી બાય, પડયો પુત્ર તે ત્યાં દરસાય. ૮
જોયું સખ સુતનું જે વાર, બેઠી ગળગળી ભુ નીરધાર; અરે દૈવ
આશું થયું, નિરધનીયાનું ધન સહિ ગયું ૯ કુટુંબ કરમ માઝં આજ,
ખોયું છોકરૂં મેં રંડાજ; વાંકો દૈવ થયો સુખ ખરે, દુઃખતણો આંકો
નહિ અરે ! ૧૦ પુત્ર પુત્ર પોકારજ કરી, મરૂત સુત ઉછંગે ધરી;
ખોલો કહી ખોલાવે માત, સુખ ઝાલી હલાવે સાક્ષાત. ૧૧ આંખે
આંસુ વહે ચોધાર, કુટે શીશને છાતી અપાર; નવે ગ્રહતો વાંકો થયા,
કામ કઠોરાં નિવડયાં. ૧૨ ઘરબારને તયું રાજ ગયો ટેક તોરો ને
લાજ; રડતાં હોશ કોશ હડી ગયા, થાતાં મુરછા બેહોશ થયાં. ૧૩
મુરછા વળી ત્યાં સુમદ્રાની, રણ સમાચાર સહિ લહયોરે. ઇતિ. વલ્લભ.
મુરછા વળી ત્યાં સુમદ્રાની, રણ સમાચાર સૌ લહયોરે; દાસ છગન
કહે સુત મૃત્યુ, બાણી વિલાપ આવરયોરે.

કડવું ૨૯ મું.

રાજ વેરાડી—શુભદ્રા કરેરે વિલાપ, દુશમનનું મન દ્રવેરે; મારા
લાડકવાયા સુત, અહિં સુજકો વહહેરે. મને સુકી ગયો તું કયાંય, શુ-
ભદ્રા વીલપેરે, રથ શોધે જંગલની માંય; હરિ શું ચિંતવેરે. એમ
કરતાં જડયો રથ ત્યાંય, શુભદ્રા વિલપેરે ભાગ્યો તુટયો પડયો છે
જ્યાંય, હરિશું ચિંતવેરે. પાસે પડયો દીઠો નિજ સુત, શુભદ્રા વિ-
લપેરે મરૂત જોતાં થઈ બેશુદ્ધ. હરિ શું ચિંતવેરે. રહી પર ઘેરને પેટ
ભરતાં, શુભદ્રા વિલપેરે. તોય ફળ મળ્યાં છે નરતાં, હરિ શું ચિંત-
વેરે. સ્વામી સુકી ગયા છે વન. શુભં લાવી રણમાં સુકી તન. હરી
શું કરે આકંદ ચુટે કેશ, શુભં બીણા કોમળ સ્વરથી એશ. હરીં
તે સ્વર સુણ્યો હેડંબાય શુભદ્રાં કાન માંડી સાંભળે ત્યાંય. હરિં
થયા હેડંબાને વિચાર. શુભં કહેતા સ્વામી નથી કો સાથ હરીં તો
આ કોણ કરેછે પોકાર. શુભં રહે અખળા બળિ અપાર. હરીં છાતી
ફાટ રડેછે એહ શુભં મરનાર સગો કો તેહ હરીં હશે બેની નારી
કે માત. શુભં તેહ જાણ્યામાં આવશે ખ્યાત. હરીં કદી જાઉં હું

એની પાસ. સુભં કદી બોલે ન પામી ત્રાસ. હરીં મારે છાની રહીને જોઉં. સુભં એનું સગપણ જાણી લેઉં હરીં દીધું ધ્યાન ને માંડયાં કાન. સુભં દયા ઉભરાઈ હૃદયે મહાન. હરીં કરે આકંદ અંગ આપાર. સુભં બોલો લાડકવાયા આપાર. હરીં મારા કાલા બહાલુડા બાળ. સુભં બોલો અભિમાન વેણુ રસાળ. હરીં જરા જુઓ ઉઘાડી આંખ. સુભં મને રજાવાળી વન આંખ. હરીં કયા શત્રુએ કીધો આ કેહેર સુભં કયાજ જનમનું વાળ્યું વેર. હરીં વલાણુ.—વેર વાળ્યું કે અરી, એમ અતિ આકંદ કરેરે; દાસ છગન બે હાથ ગ્રહીને, સુતને હલાવ્યા કરેરે.

૨૨૨૨૨૨૨૨૨૨૨૨

કડવું ૩૦ મું.

—૨૨૨૨૨૨૨૨—

રાગ વેરાડી વીલાપનો.—મારા લાડકવાય તંન, અલીમાન બોલો બાળા. મને રજાવાળી વનવન. અલીમાન. જરા જુઓ ઉઘાડી આંખ. અલી. મારી તુટી સરવે પાંખ. અલી. કયા શત્રુએ કીધો કેહેર. અલી. હોય બાપતો લે આ વેર અલીં નથી વડીઆઈ કુંતા ડોશી. અભિ. નથી સાહ્યમાં સહેદેવ જોશી અલી. મને નડયું માફ કરમ. અલી. નથી સાહ્યમાં રાજ ધરમ. અલી. આતો દુઃખની ના રહી સીમ. અલી. નથી અવેલા કાફે ભીમ. અલી. સુણી ચોંકી હેડંબા નાર. અલી. નથી તાત અરજીન આવાર. અલી. મેંતો પેટ ચોળી કરચુ મુળ. અલી. નથી સાહ્યમાં છેલ નિકુળ. અલી. સુણી નામને આવ્યું હેત. અલી. છતી થાતી હેડંબા ચેત. અલી. રૂપ વીકાળ કીધું શાંત. અલી. રૂપ શાંતને નવલી કાંત. અલી. જાણે નવલ મુઘ્યા હોય. અલી. એવું રૂપ હેડંબા જોય. અલી. વલાણુ—રૂપ નવલું ધરી પોતે, હેડંબા ત્યાં જાયરે; દાસ છગન કેહે અંદુભાઈ, હવે તીહાં મું થાયરે.

૨૨૨૨૨૨૨૨૨૨૨૨

કડવું ૩૧ મું.

—૨૨૨૨૨૨૨૨—

રાગ ચૌપાઈ—એવે હેડંબા આવી ત્યાંય, સુત સાથે શું કરેરે; અરિ બળવંત બહુ દેખાય, હરીને શું ગમેરે. એવે આવ્યા તે તત્કાળ. સુત—,, આવ્યા દીશ બાંધી તે ઠાર. હરીં,, ત્યાંતો રાજદ સુણ્યો કેઈ શામ, આકંદ અતી કરેરે, પુત્ર પુત્ર કરીને રોય, હરીં શું,, સ્તબ્ધ થઈ સુણ્યો તે વિલાપ, આકંદ,, ત્રાહિ ત્રાહિ વદે મુખવાણુ,

હરિં,, પુત્ર પિતા નથી અરજીન, આકંદં,, નથી કાકો ભીમ નિકુળ.
હરીં,, તને સાક્ષ કરત આકાર, આકંદં તુજ દુશમનના લેત પ્રાણ.
હરીં,, સુણી હીડીંબા ભીમ શબ્દ આશ્ચર્ય અતિધોરે. આતે કોણ
હશે રોનાર. હરિં,, વળી અરજીનને નીકુળ દીયર જેઠ મારારે, જઈ
પુછું કે સગપણ કોય, હરીં,, કરે શુભદ્રા આકંદ, હિડીંબા આવેરે,
બાઈ કોણ રહે મધરાત. હરીં,, પ્રતી શબ્દ સુણી શુભદ્રાય, મહા
ભય પ્રમેરે, કોઈ દેવ ધરત્રુકે પકિત, હરીં,, અહીં શબ્દ કરયો કો
આપ, હવે શું થાશેરે, શોક ચિંતાને ભય ઊભરા; હરીં,, વહે હી-
ડીંબા આણી વહાલ, અરે બહેન કોણછેરે; ભીમ નીકુળ વહે તું કેમ,
હરીં શું,, તારૂં સગપણ શું તે સાથ, અરે બહેન,, વહે મરનાર
કોણ સંબંધ, હરીં શું,, ત્યાં તો શુભદ્રા ચિંતે એમ, હશે કોઈ
માનવિરે; એને પુછ્યાની શું ગત્ય. હરીં,, વહે હિડીંબા તે કાળ,
દિયર જેઠ માહારે, ભીમને કુળ દીધાં નામ, પતી પુરણ પ્યારારે.
તમે તેનાં સગાં શાં થાય, બેની મારારે; ઝટ ઝટ કહો તે કથાય; પ-
તીપુરણ પ્યારારે. વણુ—પતિકુળ પ્યારાં ઝટ કહો, એતે શું સંબં-
ધરે; દાસ છગન મન શુભદ્રાને, શાંતિ આવી તંનરે.

કડવું ૩૨ મું.

રાગ ચાલતો—વહે શુભદ્રા બહેન, દીધાં નામ જેહરે; તે તો
દીયર જેઠ સંબંધ પ્રીતીનાં પ્યારારે; પડયો ધારકો હીડીંબા મન,
દેરાણી જેઠાણીરે; મરનાર ભત્રીજો હોય. વદયા બે ભઈ છેરે, આતો
આવી પડી ઘરમાંય, કારણ કરવું રે; અમી કુપો આવશે કામ; મારે
મરવારે. એમ સમજી વદી તે વાણ, બેની મારીરે; રહે શાંત જરા
આ કાર, વિવેક વિચારારે નથી મુશો તમારો તન. ,, કડું જીવતો
નહિ પાડો તન. ,, એમ કહી ઉઠી તે કાળ, હિડીંબા રાણીરે; લેઈ અ-
મરૂત આવિ માર; વેગે વારીરે. ઝટ સીંચી કરયો સાવમાન, મુત તે
મુરોરે; કડી હોકાર અભેમાન કુદયો પુરોરે; ઝટ હાથ સાહયો ત્યાં
માત મુત સહુણારે, જીવ્યો કડીને પ્રતાપ, માણના પ્યારારે; હેં હેં
હેં વદો મું માત, આ શું દીસેરે; વળી છેકો આતમ સાથ કાકી
આવશેરે. એવે આવ્યો ગંદોરગછ, અગિ હોલવીરે, બેઈ દુશમન
વિરમય થાય, માતા ત્યાં હવીરે ! હીડીંબા ઉવાચ રાગ છંદ—ભાઈએ
છે અભેમન્યુ, પુત્ર તુજ કાકા તણે; માંહો માંહે લઠી મુશ્યા, હવે તો
રનેહજ ભણો. ન હોય બીજો બેય બીજો, મુજો સર્વ સમાનતા;

એક મેવ દુજો નાસ્તિ, સમે મહમેવ માનતા. હજ્યાં હજ્યાં હરણે
હજ્યાં, આઁયાં પુર નીજ મહેલ; રાત વીતિ વહાણુ થયું. હવે થયો
શો ખેલ.

કડવું ૩૩ મું.

રાગ સામેરી અહો રાયજીનો.—વૈશમપાયન એણિપેર બોલ્યા,
સુણજનમેજય રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું સુરેખા હરણ મહી-
માય; અહો રાયજી સુણીએ ! ટેક. હસ્તીનાપુરમાં દુરયોધન, શું
કરતો તે કાળે, લક્ષ્મણને પીઠી ચોળી રાણગારથો તે કારે. અહો. ૧
માનનીઓતો મંગળ ગાતિ, ટીલુ ટપકુ કીધું. વરરાયને નવરાવીને,
કપડાનું મન કીધું; જરી જામા ચીરા પટકા હાર હીરાના લળકે. કું-
ડળ બાળું બંધ પહોચી કડાં સાંકળાં બણકે. અહો. ૨ જાન પણ
તેવી શોભાવી લીખમ દ્રોણને કુપ; અશ્વતથામા મામા આદી, અગી-
યાર ક્ષોણિ સુરાઓ. અહો. ૩ સભા કરીને ચઢ્યો ઘોડલે, કડી ધીમ
વાગ્યાં તુર, ભેરી ભુગળને શરણાઈ, પડઘમ કાંતિ પુર. અહો. ૪
વલ્લણુ.—એવી રીતે જાન સોહાવિ, પ્રીતે મુકયું પુરરે; મા ભરિઆડી
નમી છગન કરમ ગત પુરરે.

કડવું ૩૪ મું.

કૌરવ કેરી જાન આવી, દ્વારીકા નય મોજારજી; ચોખદાર છડી-
દાર બંદી, અત્તર છાંટણુ સારજી; જાણુ પડતાં કૃષ્ણ હલદર, જાદવ
છપન કોટીજી; સામેયાને સામા આઁયા, જાન દીસે બહુ મોટીજી;
વર રાજાને નીરખી સરવે, યાદવ મરડે મુખજી; હળી મળીને જાની-
વાસે, આસન આપ્યું મુખજી; સઉ સઉને ઘર ગયા મળી હળી,
આનંદ મંગળ થાયજી; ભાનુમતી આદે જાનરડી, કેવું કેવું ગાયજી.
ધોળ—જગો જગો જાદવ રાય, આવિ કૌરવ કેરી જાનરે; હસ્તિના-
પુરનો રાજયોરે, કરીછે તમપર મહેર. જગો જગો ૧ ટેક. છવપતિ
તે પધારીયારે, તમ નય કરવાને પાવન; નહીતો કો નવ જાણુતુરે,
ગોવાળા ગોવાંદ. જગો. ૨ ગાયે જાદવનિ કામિનીરે, કુલારો મુકોરે;
શંતનુ વરયા મછ ગધાને, નાત બહાર સૌકોરે ગાય જાદવની. વળી
વડીલ વેવણે વરયો નદિયોરે, વધુ શું કહે છે રે; તમને લેવાને ના-
તમાં રે વિવા કર્યો છેએરે. ગાય. ચંદ્ર સુરેખા અમારડીરે વરતોછે

પેલી ચંપો, માલતીને મલાર; સાગ સીસમ આંખો મહુડો, કેરી કમદાં
કેઠી; શીતાફળી આવળ ચણાડી, દુધેલી મહલોડી. આરિયાં ટીકસાં
તંદ્રક, સુખડ સીસમ સેથી, વાંસ જળાં અદભુત સુંદર, શોભા કહી
નવદેવી; વાઘ વાય એ એવી છે આડી, બીહામણી કો કામે; શીતળ
જળનાં સ્થળ આવે, કુવારેંટ બહુ કામે. જોતા જોતા જંગલ જતા,
જ્યાં આવ્યા સકેત, ભોંયડું ઉઘાડી પેઠા દીકું અદભુત છેક. આડો
પથ્થર દિધો કે જન કોઈ કશું ના જાણે; હાથી ઘોડા અંદર રાખો,
તોય કળ્યામાં નાવે. ખંડ કઠોર બેઠક માંહી, સુર્ય બીંબ પણ દરસે;
ખરે ઉન્હાળે વળે શીતળા, માંચ પેઠે મન હર્ષે. ગટોરગછ કે' વાડ
વીરા, તેં કહ્યું તે કરવું; સ્થાન અતી રમણીક દીસે છે, અહાંથી નથી
સંચરવું. પુજો કચરો હવડ જગ્યા, કોઈ કદી નવ આવે; સંતાવા શ્રી
કૃષ્ણે કીધું, માટે રહો મન ભાવે. એમ કહીને માયા રૂપી, દૈત કર્યો
બે ચાર; પુજો કચરો આડી જગ્યા, સાફ કરી તૈયાર. ત્યાંતો છોડી
જટા પછાડી, ઇચ્છીત સઘળો કાઠ; ગાદી તકીયા પલંગ પાટલા,
બેસણી ઘોડા સાથ. ભાત ભાતનાં ભોજન આવ્યાં, સોના ચાંદિ ટાટ;
લોટા લોટી પ્યાલા બાજક, કીધા સુંદર ઠાક. હળી મળી હેનેથી બેઠા,
ભોજન કરવા ભાઈ; ભુક્તિ તે શ્રી દ્વારીકામાં, જાણી છે જદુરાઈ; હેત
કેરીને શ્રી હરી ઉઠ્યા, સંશય મનનો ખોવા; અશોક વનમાં આવ્યા
વેગે, અભિમન્યુને જોવા. આવી ભોંયરે હાંસજ માદી, હે અભિમન્યુ
ભાઈ, એકલા આવ્યા છે કો બીજી, જીવશાને શરમાઈ. અંદરથી અ-
ભિમન્યુ ચેત્યો, કે આવ્યા છે મામા, ગટોરગછને કહેવા લાગ્યો, રખે
થશે ભાઈ સામા. બાહેર મામા મારા આવ્યા, હેત કેરીને મળવા;
વીવા તોડયે નથી રાજી, ઉઘાડો જઈ મળવા. દાર ઉઘાડ્યું અંદર આ-
વ્યા, અભિમન્યુ જુએ લાડું; કૃષ્ણ કહેકે છડેં સહલામાં, ભરાવી મો-
હંડું ગાડું. હળધર ભાઈએ અવળું કીધું, વહીવા તોડયો કોક; તમ બે
બધું મળીને ઘુમો, વાળો આડો આંક. છેવટ મુઘી છડી સાહ્યમાં,
થાય ન વાંકો વાળ; દાણુ દુઃખનો દહાડો કહાવ્યો, ઉપન્યુ અંતર
વહાલ. આ વેળા હું છડી સાહ્યમાં, ધાર્યું કમે તમભાઈ; જરૂર કન્યા
તમને મળશે, એહવહું સમજાઈ. વેણ મુણે ગટોરગછને, હર્ષ થયો
અપાર; આવ્યા છું તો યશ મેળવશું, સાગ લી ગોપાળ. કૃષ્ણ કહેકે
હો ભીમ સુત, હું માગુ છું તમ પાસે; મોડ સોળ સહસ્રજ મારા,
આવવાની ન કરશો આશે. વચન દીયોતો વાળી વાતે, બેડો સુલભ
પાર; નહિતો જાણું કૌતુક તારાં, ખવરાવી પીડ હાર. સર્વેનિ તું કરે
મરકરી, તેમ શું સુજને લેખે; જાણી જોઈને મળવા આવ્યો, આન્યું

*****

1800-1801, 1802-1803, 1804-1805, 1806-1807, 1808-1809, 1810-1811, 1812-1813, 1814-1815, 1816-1817, 1818-1819, 1820-1821, 1822-1823, 1824-1825, 1826-1827, 1828-1829, 1830-1831, 1832-1833, 1834-1835, 1836-1837, 1838-1839, 1840-1841, 1842-1843, 1844-1845, 1846-1847, 1848-1849, 1850-1851, 1852-1853, 1854-1855, 1856-1857, 1858-1859, 1860-1861, 1862-1863, 1864-1865, 1866-1867, 1868-1869, 1870-1871, 1872-1873, 1874-1875, 1876-1877, 1878-1879, 1880-1881, 1882-1883, 1884-1885, 1886-1887, 1888-1889, 1890-1891, 1892-1893, 1894-1895, 1896-1897, 1898-1899, 1900-1901, 1902-1903, 1904-1905, 1906-1907, 1908-1909, 1910-1911, 1912-1913, 1914-1915, 1916-1917, 1918-1919, 1920-1921, 1922-1923, 1924-1925, 1926-1927, 1928-1929, 1930-1931, 1932-1933, 1934-1935, 1936-1937, 1938-1939, 1940-1941, 1942-1943, 1944-1945, 1946-1947, 1948-1949, 1950-1951, 1952-1953, 1954-1955, 1956-1957, 1958-1959, 1960-1961, 1962-1963, 1964-1965, 1966-1967, 1968-1969, 1970-1971, 1972-1973, 1974-1975, 1976-1977, 1978-1979, 1980-1981, 1982-1983, 1984-1985, 1986-1987, 1988-1989, 1990-1991, 1992-1993, 1994-1995, 1996-1997, 1998-1999, 2000-2001, 2002-2003, 2004-2005, 2006-2007, 2008-2009, 2010-2011, 2012-2013, 2014-2015, 2016-2017, 2018-2019, 2020-2021, 2022-2023, 2024-2025, 2026-2027, 2028-2029, 2030-2031, 2032-2033, 2034-2035, 2036-2037, 2038-2039, 2040-2041, 2042-2043, 2044-2045, 2046-2047, 2048-2049, 2050-2051, 2052-2053, 2054-2055, 2056-2057, 2058-2059, 2060-2061, 2062-2063, 2064-2065, 2066-2067, 2068-2069, 2070-2071, 2072-2073, 2074-2075, 2076-2077, 2078-2079, 2080-2081, 2082-2083, 2084-2085, 2086-2087, 2088-2089, 2090-2091, 2092-2093, 2094-2095, 2096-2097, 2098-2099, 2100-2101, 2102-2103, 2104-2105, 2106-2107, 2108-2109, 2110-2111, 2112-2113, 2114-2115, 2116-2117, 2118-2119, 2120-2121, 2122-2123, 2124-2125, 2126-2127, 2128-2129, 2130-2131, 2132-2133, 2134-2135, 2136-2137, 2138-2139, 2140-2141, 2142-2143, 2144-2145, 2146-2147, 2148-2149, 2150-2151, 2152-2153, 2154-2155, 2156-2157, 2158-2159, 2160-2161, 2162-2163, 2164-2165, 2166-2167, 2168-2169, 2170-2171, 2172-2173, 2174-2175, 2176-2177, 2178-2179, 2180-2181, 2182-2183, 2184-2185, 2186-2187, 2188-2189, 2190-2191, 2192-2193, 2194-2195, 2196-2197, 2198-2199, 2200-2201, 2202-2203, 2204-2205, 2206-2207, 2208-2209, 2210-2211, 2212-2213, 2214-2215, 2216-2217, 2218-2219, 2220-2221, 2222-2223, 2224-2225, 2226-2227, 2228-2229, 2230-2231, 2232-2233, 2234-2235, 2236-2237, 2238-2239, 2240-2241, 2242-2243, 2244-2245, 2246-2247, 2248-2249, 2250-2251, 2252-2253, 2254-2255, 2256-2257, 2258-2259, 2260-2261, 2262-2263, 2264-2265, 2266-2267, 2268-2269, 2270-2271, 2272-2273, 2274-2275, 2276-2277, 2278-2279, 2280-2281, 2282-2283, 2284-2285, 2286-2287, 2288-2289, 2290-2291, 2292-2293, 2294-2295, 2296-2297, 2298-2299, 2300-2301, 2302-2303, 2304-2305, 2306-2307, 2308-2309, 2310-2311, 2312-2313, 2314-2315, 2316-2317, 2318-2319, 2320-2321, 2322-2323, 2324-2325, 2326-2327, 2328-2329, 2330-2331, 2332-2333, 2334-2335, 2336-2337, 2338-2339, 2340-2341, 2342-2343, 2344-2345, 2346-2347, 2348-2349, 2350-2351, 2352-2353, 2354-2355, 2356-2357, 2358-2359, 2360-2361, 2362-2363, 2364-2365, 2366-2367, 2368-2369, 2370-2371, 2372-2373, 2374-2375, 2376-2377, 2378-2379, 2380-2381, 2382-2383, 2384-2385, 2386-2387, 2388-2389, 2390-2391, 2392-2393, 2394-2395, 2396-2397, 2398-2399, 2400-2401, 2402-2403, 2404-2405, 2406-2407, 2408-2409, 2410-2411, 2412-2413, 2414-2415, 2416-2417, 2418-2419, 2420-2421, 2422-2423, 2424-2425, 2426-2427, 2428-2429, 2430-2431, 2432-2433, 2434-2435, 2436-2437, 2438-2439, 2440-2441, 2442-2443, 2444-2445, 2446-2447, 2448-2449, 2450-2451, 2452-2453, 2454-2455, 2456-2457, 2458-2459, 2460-2461, 2462-2463, 2464-2465, 2466-2467, 2468-2469, 2470-2471, 2472-2473, 2474-2475, 2476-2477, 2478-2479, 2480-2481, 2482-2483, 2484-2485, 2486-2487, 2488-2489, 2490-2491, 2492-2493, 2494-2495, 2496-2497, 2498-2499, 2500-2501, 2502-2503, 2504-2505, 2506-2507, 2508-2509, 2510-2511, 2512-2513, 2514-2515, 2516-2517, 2518-2519, 2520-2521, 2522-2523, 2524-2525, 2526-2527, 2528-2529, 2530-2531, 2532-2533, 2534-2535, 2536-2537, 2538-2539, 2540-2541, 2542-2543, 25

વૈશમ પાત્રન ગોળીપેર બાદ્યા, સુષુજનમેય રાય; વિસ્તારી
તુજને સંભળાવું, ચરિત્ર તુજ દાદાય. કૃષ્ણ ગયા કહી વચન લેઈને,
ચીંતા મનમાં ચોટી; જોવા દ્વારિકા વળી ઓળખવા, જન કુર કુળ
મોટી. તેથી કહે છે હું અભિમન્યુ, તમે હવે અહિ રહેજો; કામ હોય
તો સેવક ચા બે, બોલાવીને કહેજો; હું તો જાણી હવે દ્વારિકા, કૌરવ
કુળ ઓળખવા; અભિમન્યુ કહે ભલે પધારે, હમો છઉં નીરાંતવા.
ગયો દ્વારિકામાં ગટોરગછ, ને પ્રથમ કર્યું શું કામ, દરવાજે ને જઈને
ઉભો, મળ્યો યાદવ ને કામ; તેને પુછે કોણ લોક છે, ગયા હતા કો-
કામ; કૌરવ કેરી જાન આવિ, તે ઉતરિ કોઠામ; પછી કહે છું યાદવ
હુંતો, જહાર ગયો તો આવ્યો; દેખાય પેલો જાની વાસો, નથી દુર
ખડુ કહાવ્યો. ગટોરગચ્છ કહે મહને ખતાવો, હું નથી ઓળખતો;
દુર્યોધનને શકુનીને, ખતાવી રહેજે જતો. જદ કહે કે હે પરગામી,
દીસો ભેળા સારા; અભીલાષી છો જોવા કેરા, વહેવાઈ જો અમારા.
ચાલો હું તમ સાથે આવું, કામ ઘણું છે ખાટી; વાતો કરતા ચાલ્યા
બે જણ, આવ્યા ઉતારા પાળી. પ્રથમ તો લક્ષ્મણો દેખાડ્યો, વરતો
કાળો ભુત; કરણ શકુની ભુરીશ્રવા વળી, જયદ્રથને ભગદત. દુર્યોધન
આદે ઓળખાવી, તે તો ત્યાંથી જાય; પછી વિચાર્યું ગટોરગચ્છે, યુક્તિ
કરવી પાટી; સ્ત્રીઓને ઉતારે જવું, ઓળખી લેવી કાટી. એવે નીકળી
જાદવનિ સ્ત્રી, તેવું ધરીયું રૂપ; પાસે જઈને કહેવા લાગ્યો, જહેની મુજ
અનુપ. ચાલ સૈયર મારિ સાથે, બહેવાણોને મળીયે; રૂપરંગ કેવાં છે
એનાં તે તો દેખી લાઈએ. સાથે સાથે ખંને આવ્યાં, જ્યાં કૌરવનિ
રાણી; પ્રથમે ભાનુચંદિ દેખાડી, પછી સહુએ રાણી. શકુનીની સ્ત્રીને
નીરખી કોધ રહ્યો નહિ જાલ્યો. વેર લેવા મન વીચારી; તુરત ત્યાંથી
ચાલ્યો. એવે દાસી ભાનુમતીની, પડી ગટોરગચ્છ નજરે; કે જુદા પડી
જાદવ સ્ત્રીથી, દાશી રૂપ તો ધરે. પછી ગયો છે બળદેવ ધામે, જોવા

સર્વ તપાશી; રેવંતીએ આવતી દીઠી, માનુષતિની દાસી. ઝટ ઉઠી પાસ જઈને, માન ઘણેડું દીધું; મહેલ મેડી માળ ખતાવ્યા, કન્યાનું મન કીધું, સુરેખા કન્યા બોલાવિ. માતાએ ત્યાં પાસે: ગટોરગચ્છે રૂપ નીલાળી, પુછી લીધું ખાસે. ભાઈ જેવી વાલી દીસે હરણું અંતરકર્ણ; બીજ સ્નાને યોગળી ચાલ્યો, નવ જાણે કે મર્મ. રેવંતીસુ વાતો કરીને ઝટ જવા મન કીધું: બજાર આવી મીઠાઈ મેવા, ખાવાનું સહ લીધું. પછી ગયો તે બાગની માંહે, અભિમન્યુને મળી-યો: પ્રીતે ભોજન કરી લઈને, પછી વાતોએ વળીયો એટલે ત્યાં રાત પડીને, બંને બંધુ સુતા: મધ રાત્રીએ ઉઠી કહે છે, સુણો વાત સ-બુકતા. આજ રાત્રીએ અહીંથી જાઉં કાલ રાત્રીએ આવું: કૈરવ કા-કાને બાંખેરી, ઘણું ધન હું લાવું. બાગની પાસે મેદાનમાં છું, શીકર કરો નવ કાંઈ; એમ કહિને ભીમ સુત ચાલ્યો આવ્યો જંગલ માંડી. વહાણ.—દરવાજાની બહાર આવી, કીધુ કારમું રૂપરે: દાસ છગન કહે જટા પછાડી. માયાત્રી ગટોરગચ્છ ભીમસુત ભુપરે.

કડવું ૩૮ મું.

રાગ સામેરિ ચોપાઈ—વૈશમ પાયત એણીપેર બોલ્યા, સુણ જ-નમેજ્ય રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું. સુરેખા હરણ મહીમાય. કેશ છોડી શીશ પછાડયું, માવાવિયે તે વાર; બુબુ જેવડા જીવો ખરીયા ચાલ હજાર તે કાર. વાયુ અડતાં અધીક વાધ્યા, થયા દૈત તૈયાર; કતિ કરી મડા બુદ્ધિશાળી, સુણો ચોતા સાર. તે મધેથી હજાર હાથી, બે હજાર ઉંટ ઘોડા, સાંકળો ત્રણ સહસ્ર કીધી, અકેકે બાંધી દીધા; હારો દરેકની કરી બુદ્ધી, ત્રણ હજાર દાસો કીધા. અકેકે પશુનો અકેકે રક્ષક જેની આજ્ઞા માને. ત્રણ હજારનો ચારો કીધો તંબુ તેરસે જાણે. તે તંબુની શોભા કહેતાં શેષ ન પામે પાર; સુવર્ણ શીખર હીરા લળકે મોતિ ગુલે અથાગ. વચમાં વચમાં હીરા રત્નો જોતા મોહ પમાડે. સૌ દૈત્યોનું સીંહાસનને ચોપડા શત એક કાંવે; મેંતા એક શત દૈતો કીધા ત્રણસેં પેહેરે દાર. શત એકતો અનુચર ખતાવ્યા, જે છે શેવા કાર. ખમા ખમા છડીદાર બોલે, રક્ષક પવન નાખે; ચમ્મર છત્રી પાન સોપારી, આવી સેવક આપે. શોળે અંગે સજ્જ લીયાને, રૂપ ધર્યું ઝક ઝાળ; સોદાગરનો બની એટડો, બેઠો શીર ધરી ભોળ. મોતી તોરા કલગી તે પર, લીલા જરીના વાગા, સુછ વાંકડી પાઘ ફાંકડી, કપરી આંખ ગુણુ આઝ, ઠાઠ માઠથી લીલા

રમીને, બેઠો થઈ બહેવારી; સિંહાસનને શોભે માયાવી, પરોઢતી તૈયાવી.
 દરવાજા ઉઘડ્યા દ્વારામતિના, ચાલી નવ્રમાં વાત; અહરથ બહેવાઈ
 બાણી, આવ્યો બહેપારી મહાત. બોલ્યા વેલી વાત ચાલી, ગઈ સભા
 જ્યાં રામ; કૃષ્ણ પ્રભુ ત્યાં બેઠો હતા, થઈ ગયું છે કામ. હલધર
 હસીને કહે કૃપ્તને, સુણો શ્રી ગોપાળ; તમને મુજ જેવું નહીં મળીયું.
 એકે વેવીશાળ. મોટો બહેવાઈ મારો બાણી, બહેપારી આવ્યો; ઊંટ
 ઘોડા; હાથી સારા છે વેચવા લાવ્યો. હસી કહે કે ખરો બહેપારી !
 ખાસો બેઠા લડાવ્યો; જાનવરો લેવડાવ્યા કાળે, બળદેવને ચલાવ્યો !
 કહે ગીરધારી કે કર્મ હીણો હશે ક્રોધક આવ્યો; એકે જાનવર ખરે
 નહીંને ક્રોધક કેરો કહાવ્યો. તમ બહેવાઈને હું બાણું છું તમડી એક
 ન જોડે, મળી ચુસ મહા જીવતો કંજુસ કોડી કોડી જોડે. સુણી
 વેણુને માડું લાગ્યું, બળદેવ બોલ્યા ત્રાડી, મુજ બહેવાઈને ખેલો કહે
 છે અરે કૃપ્ત અનાડી. એ સુમતપર હું લેવરાતું પછી કહીશ તું કેવો;
 કૃપ્ત કહે કે જશે ન કહેવા, પ્રીક્ષા પડશે એવો. તેમ તેમ સુમત
 હલધર વ્યાપો, ઝટ ઊડી સંચરીયા; જાની વાસે દુરયોધન છે, હળી
 મળી હરખીયા. સંકર્ષણ કહે નામ તમારું, સુણી વેપારી આવ્યો;
 હાથી ઘોડા સારા છે વેચવા લાવ્યો. રાજો નહિં તે નામ જાવ છે,
 મુજ સભામાં આજ; તમ કીરતી સુણી સભામાં, કૃષ્ણ દીસાવો આજ.
 કહેછે કર્મ હીણોકો આવ્યો દુરયોધન નાદાર; કૃપણ મળી ચુસ ને
 શું લે, એમ કરે એપ્રાણ. મોટે ઉઠો થાવ સામદા, ઝટ જઈ જાનવર
 લાવો; દુરયોધન કહે પ્રીકર કરો ના સુખેથી ઘર જાઓ. તુરત ને
 તો થયો સામદો બોલાવ્યા છે સામા; કરણ શકુની દ્રોણ દુશાસન,
 સર્વે પહેરો જામા. બળરામ કેરું મન રાખવું, લેવા હાથી ઘોડા; રથમાં
 બેશી ચાલો ચારે ચઢી સુમતે દોડયા. તથા બાહેર બાગ જંગલે. દીઠા
 તંબુ તકિયા; હાથી ઘોડા ઉંટ બાંધ્યાં, શોભા કહી નવ શકિયા. જોતાં
 જોતાં તો અંજયા, માયાવિતા સાયા; જાદુ વિદ્યા પુર જોસની.
 ભલકામાં લારમાયા. કહે દુર્યોધન જુઓ આમા, તમ ઘોડારે એક;
 આ ઘોડા જેવો દીસેછે. હાથી વળી વિશેષ. ઉટોની અડગાર
 ખડી રહી તેવું ના તમ પાસે; તંબુતો આ જુઓ જાનીના. જાની
 કરો કુલાસે. તરંગ તુરી તેહ તણાયા, મન માતંગે વાહ્યા; તંબુ પાસે
 આવી ઉતર્યા જે ચારે જણ હાથા, તંબુ માંહે જવા ગયા કે. અનુ
 ચર આવી રોકે; શકુની કહે છે છત્રપતિ આ, વગર ઓળખ્યે
 ટોકે. કહે અનુચર ત્યાં મટોરગરછતો, છત્ર પતિ તમ ધરના; શેઠ
 તણી આજ્ઞા વિણુ નહિ, ડગલુ એકે ધરના. જઈ શેવકે જાણુ કયું કે,

છત્રપતિ છે આવ્યા; આજ્ઞા આપી ગટોરગચ્છે, સેવક લેવા આવ્યા, ચારે જણુ તો અંદર પેઠા દીઠી ભુક્તિ ઝાઝી; આદુ જોઈ બેઠો ગટોરગચ્છ; અંબયા છે પાછ, ટેંગલ ખુરશી આરસનાં ત્યાં; જરી ઝુલને જામા; મોતી તોરા પાઘ વાંકડી; શેઠ ખન્યો સરનામા. ભલકો ભારી પેખી ચારે; જણુતો ત્યાં ભોળવાયા; ભાન રહ્યું નહીં અહાવ આદરનુ; આસનમાં ગોડવાયા. જરાવારમાં સ્કાસું જોયું; હશી વદ્યો સુત શુરો; પાંડવો જેવા દીસોછો; ભલે પધાર્યા ભુરો. કહે દુર્યોધન પાંડવ ક્રીસ્તી; કામ કામમાં ગાજી; આપણને તો ઓળખે નહિ કો, જણુવો મામા ઝાઝી. કહે શકુનિ પાંડવ પાંચે; જુગદુ રમીને હાર્યા; ભીખારી થઈ વનમાં રખડે; અન્ન તણા ઉધારા. શિરોમણી છે સહુના આતો; છત્રપતિ દુર્યોધન; એમની તોલે કોના ચાવે શું સમજે છો મન. વલણ.—શું સમજે છો મન વિશે; છત્રપતી નરપતિ એહરે; દાસ છાન કહે આતિ વખાણ્યો; મામાએ ધરિ નેહરે.

કંડવું ૩૯ મું.

વૈશમ પાયાન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજય રાજ; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું; સુરેખા હરણ મહિમાય. નામ સાંભળી ગટોરગચ્છ કહે; હે વાણોતર મારા; ઝટપટ ચોપડા બાંધી ચાલો; શુકન થયા ન સારા. આવ્યા આપણ હોંસ ભરેલા, જાણી કુંતા તન, રાંદેલીકો શુકને લાધી; આતો દુર્યોધન. બહેવારમાં તો વાંધો પડશે, નહિ ખપે ઉટ ઘોડું; ચમડી તોડે દામ ન છોડે; જાત શું જાણે ઓહુ. હાથીની કીંમત તે જાણે, એક વૃકોદર બંકો; ઘોડા અરજીનને નિકુળ, તેહ નથી નર વંકો. વળી ઊંટને રાયકા પરખે, કે પરખે સહદેવ; પરીક્ષા વિણ પારખશે શું, કંજુસ જીવના એવ. માટે બાંધો ચોપડા, જઇએ આપણ ઘેર; દુર્યોધન દબાઈ ગયો, ભલકાથી તે ઠેર. શકુની કહે સુણો વહેપારિ, અમશુ પાડો કામ; જાનવરમાં કંઈ નથી જોવાનું, કીંમત કરો તમામ, વાજખીની કીંમત હોય તે, અમને કહેવિ જોઇએ; મોં માગ્યું તો તમને દઈશું અમ સમ જગ નહિ કોઇએ. ગટોરગચ્છ કહે હાથી સવળા, ગજ ભરીને વેચાય; એક કુટે અઢી હજાર તો, કીંમત કરીની થાય. ઊચક કીંમત ઉંટ અશ્વિનિ, લેવી મ્હોર અચુત; માગણી તો નહીં કરવાની, સુણો ક્ષત્રી સુત. દુર્યોધન કહે કણુક અમારે, ભરવાનો ગજ લાવો; અસત અમારા મનમાં છે નહિ, જોડે જોવા આવો. સુણી એવાં વાયક ગજ દીધો, કરણ કેરે હાથ; પહેરી પાવડી

સાથે ચાલ્યો, મહેતા લીધા સાથ. સાથે છડીદાર ને સેવક, સેકની સેવા માટ; કહે દુરયોધન મારા કરતાં, અધિક રાજનો ઠાઠ. મુનિમ મુકે આંકડા ત્યાં ચોક્કસ ભરતર થાય; કરણ રાજ ભરે ઓછું, તોય સવાયો થાય. માયાવીને નાનો મોટો, થતાં શી લાગે વાર; કપટનું ચપટ કરી દેવા, ઠાઠ રચ્યો તે દાર. હજાર હાથી ભરી રહીને, કીંમત તેની કીધી; ઉંટ ઘોડા ઉચ્ચક લીધા, કીંમત ભેગી કીધી. ગટોરગછ કહે લાવો નાણાં, નિચે આંકડો કીધો; દુરયોધન કહે હુંડી દઈએ, નામ ઠામ સૌ ચીધો. ગટોરગછ કહે સરત કરી શી, કેમજ વાંકુ બોલો; ઉધારાનો નથી ધધો, ઝટ ગાંઠેથી બોલો. કહે દુરયોધન પરદેશે કયાં, સાથે નાણાં લાવ્યા; વિવેક રાખો વાત વિચારો, અમો જનમાં આવ્યા. કહો તે કરીએ લખીને દઈએ, વાયદે હુંડી શિકરાઈએ; તેમ છતાં જો અધીર હોય તો રહેવાદયો ઘર જઈએ. ગટોરગછ કહે નાણાં નહોતાં; તસ્તી શાને આપી; વાત કરીને વહ્યા જવું તું, વાંકુ બોલો પાપી. ઉઠો સેવક અવળા બાંધો મારી નાંખો ઠેર; શું જીવોછો સેવક મારા કરો કારમો કેહેર. ઉઠ્યા દશ વીસ સેવક જખરા, ચારે જણને ખાળ્યા, અવળે હાથે બાંધી લઈને નજર કેદમાં ઘાલ્યા. દુરયોધન કહે એરે મામા તમે શેહેરમાં જવો; ગૃહસ્થોને ઘર ખત ખાતાંથી લખીને નાણાં લાવો. તવ મામાએ અરજ ગુનરી છુટો એકજણ કરીએ; જઈ દ્વારકામાં થોડી વારે નાણાં લાવી દઈએ. ગટોરગછે આજ્ઞા કીધી, છુટો થાયે કોણ ? શકુની કહે હું છુટુતો ઝટ લઈ આવું ઓણ. શકુ- નિને છુટો કીધો કરી મશકરી મામે; જો કે નાણાં નહી ધીરેતો છેલ્લા હ્યો રામ રામે. ગયો શકુનિ ગામમાં ને કરજો નાણું લીધું; લખત- કરાવી લીધા સરાફે કે ઝટ નાણું લીધું. રથ મરાવી લાવી કહેછે હે સોદાગર હ્યોને છત્રપતીને કેદ કરેલા ઝટપટ છોડી દ્યોને. ગટોરગછે નાણાં લીધાં ગણીને તેણીવાર; છુટા કીધા સર્વેને ત્યાં કહું ખરો વેહે- વાર ! ! હવે ઉધારે તમને દઈશું માલ ઘેર લઈ જવો; તણ હાજરે સેવક મારા માલ મુકીને આવો. દુરયોધન-દુઃશાસન શકુનિ ચોથા કરણ રાજ; રથે બેસી આગળ ચાલે, પાછળ હાથી ઝાઝા. માલ વહેરી મહારાજ મગફર આવ્યા જની વારે; હાથી ઘોડા ઉંટ બાંધી સેવક ગયા અવાસે. જનવર જોઈ જળદેવ બોલે સુધ પર નાખી હાથ; જો કાળિયા વહેવાઈ મારો, અદેખો તું સંસ્કાત. કૃપ્ત કહે મોટાની મોટાઈ એની થાય ન વાત; દીવસ કરતાં રાતે શોભા મમ વદ્યા જહુનાથ. વલણ.—જહુનાથ વાયક મર્મ બોલે, કુલે હળધર વીરરે; દાસ છગન ધન લેઈને ગટોરગછ ગયો ભોંયરામાંયરે.

કડવું ૪૦ મું.

રાજ સારંગ ચોપાઈ.—વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજન-
મેજયરાય; ધન દેખીને અલીમન્યુ તો થયો ચકિત છે ત્યાંય. અહો
ખાંધવા બહુ બહાદુરી પ્રાકમ તારાં પ્રાદ; શી રીતે કાકાને હુંટયા ચુકિત
શી કરી ગુદ. વાતો કરતા બંને જણ ત્યાં આનદે દીન જાય; ભેળાં
બેશી ભોજન કીધું સુર્ય આથમ્યો ત્યાંય. શયન કીધું બંને સાર્થ
ગમ્મત કરતાં ઊંઘ્યા; ગટોરગછે માયા સમેટી ખુબ કાકાને ખુદ્યા,
સાંજ પડી કે તાલાવેલી સર્વે જીવને થાય; લાથી થોડા ઉંટ તે સૌ,
પડ્યાં જમવા ત્યાંય. ઉંટ બરાડે હસ્તી માટે અથ પછાડે ચણું;
સર્વે જાગ્યા જોવા લાગ્યા વટે અશરણાં શરણુ. અહો બળદેવ તમ
વહેવાઈ, આશો શૌર બકોર; તોફાની કારવો આઝા નહીં ઠરવાનો ઠોર.
બે વચન કહો જઈને મળીએ, આંખ્યા જોવા માટ; જુએ તો સૌ
જનવર પડીયાં મરવા મોટો કાઠ. મુઝાં વણુ સંહસ્ર જનવર પ્રગટયો
પામી શોક; અરેરે મહાદૂં ઘર બેઠું કહીને સુકી પોક. શકુનીએ ત્યાં
ગોહો મહેલી સમજાવ્યો તેવાર; છાનો રહે કિંમત થઈ જશે રહવામાં
નહિ સાર. બળદેવજી કે' હો વહેવાઈ આતો કૌતુક દીધું; પણ પચુને
દાટવાને ઝટપટ લાવો મીઠું. પણ કહે ભાઈલાવી આપો મજુર પણ
સે' સાઠ, બળદેવ કહે તું મેલ અહીંથી મશકરીની વાત. એમ કહી
જાડા ખોદાવ્યા મીઠું પણ અપાવ્યું; ઢાંઢાં નાંખી મીઠું નાખ્યું લોપ
મૃતકે સૌ કહાવ્યું ચમત્કાર માયાવી જાણી રાઉ સઉને સ્થળ આવ્યું;
રહવા લાગ્યો બહુ દુરયોધન સુણી રાણીએ કહાવ્યું, અહાવા ઉંધા
કરો વહેપારો જ્ઞાન મળે નહી કોડી; બેઠે બોલે નાવે તોલે સમજ્યાં
મોડા મોડી, મનવાળી સુતાં સૌ કામે કર્યું છું લીમ કુમાર; કાકી-
ઓને હુંટવા માટે મન કીધો વીચાર. મધ રાત્રીએ ઉઠ્યો તે તો,
અહો અલિમન્યુ ભાઈ; કાકીઓને હુંટી આવું ત્રીજે પહોરે અહાઈ.
વહણુ.—ત્રીજે પહોરે આવું કહીને ગયો જંગલની માંવરે દાસ છગન
કહે ગટોરગછ કરે કાંચરે.

કડવું ૪૧ મું.

રાજ—(વાળી વાળી સ્વયંવરમાં હાંક) આંખ્યો આંખ્યો ગટોર-
ગછ બહાર, ભોંયકં સુકીરે લાંધી દારીદાની વાટ આંખ્યો હુંકીરે.
સાખી—દરવાજાની પાસમાં ગામ ગાંદરામાંય; આવીને ઉભો રહ્યો

વિચાર્યો નકરો ત્યાંય. શું કરવું આ સમયમાં કાંડીઓ છેતરાય; કંઈ દુકાનો કરામે મોઢા મુઠા અપાય. મન વિચારી મોઢનો મંત્ર લઢ્યો તે ઠાર; લેન કરી દુકાનની માંડયાં હાટ અપાર. જુદા જુદા ચિત્રની જુદી જુદી કમાન; શોભા કહેતાં સરસ્વતી મુકે મનથી મામ. ગાદિ તંડીયા ગલેચા તલાઈ દીધાં આસ્તરણ બીછાઈ; વાસ ચોરી બાંધી અભરાઈ, ધરયાં માલ નવા ઉપરાઈ. જાત જાતને જુદી ભાત, તેની કહેતાં ન આવે ખ્યાત; જતા મારગના જન ન્યાંજે, હારોહાર મુક્યા જે માલે. માલ તૈયારની દુકાન, નરનારી કે સામાન; જલસાં ટોપી ને ગંજકાક, ચાણીયા ચુદ્દી ઘાઘરા ઘાટ. એક ખનીને દોઢ પહનીના; નાના મોટા ને ઘાટ ઘાટીના; અવેરીઓને મોતી હીરા, સોના ઓળે સોના પીળા. કાપડ બજારે કાપડ કાવે, કંસારાનાં વાસણ ભાવે. નામો ગણુતાં પાર ન આવે, શોભા તેની સુંદર સાવે; વિસ્તાઈ તો ગ્રંથ વધાવે, શ્રોતાજન સમજી દ્યો ભાવે. દુવાત ખડીયા ટેબલ પેટી, ધર્યા ચોપડા બાંધી ખાંટી; શેડે હાથે પહેરી વીંટી, બે નોકર દુકાન અખેટી. લેના દેવા સરત છેટી, કોણ કરે શું કોની બેટી; નથી રાખતા છેટા છેટી, એક શાલ કાશમીરી થેટી. પટોળાં પાટણનાં સાર, વળી ધર્યા છે હીરા હાર; પાંદડીને નખલીની લહાર, કડાં કાંબી અણુવટ ખડીહાર. જેન કુલ છે વિંટી ખહાર, ઉતરી દેરા મોહન માળ; હીરા કામીની કઠી તાર, ઘરેણું રથનાં નામે પાર. ગોફણી ઘુવરી ચાક રસાળ, વાળી કંટા નથી વિરાળ; કુલ અણુકીયાં નચછીકાર, કટી મેળળા બાળુ ચાર. દોહા.—જો મન દુકાનના નોંખા ડીધા ઘાટ; વહાણું ચાતે ઉચકયાં દરવાજા કપાટ. જતા આવતા લડે જુએ, જોઈને ચકિત થાય; શેહેર માલિ વાત ચાલી, પનીપાસે જાય. વેપારી તો આવીયા, કાવ્યા માલ અપાયા જેને જેને જેવું જોઈએ, તેવું લેઈ બેઠા બજાર. મુરેખા જોઈ શણુગારો, ને મનહુ ઝાઝુ લોભે; કટી ન કીકા નથી અજીકા, મુણી મુણુના થોભે. વહાણું—કૃષ્ણ ન થોભ્યા તે સ્થળે, આવ્યા પોતાને મહેલરે; સોળ સહસ્ત્ર રત અઞ્ઞ તેડી, સમભાવે છે સહેલરે.

● 参考文献

કંડ ૪૨ મું.

રાગ દેશાખ-વૈશમ પાચન એણાંપેર બોલ્યા, મુણ જનમેજય
રાય; ચિસ્તારી હું તુજને કહું છું, હવે તિહાં શું થાય. કૃષ્ણ કહે કે
તમે સર્વે જાનિવાસે જાઓ; કૌરવ કેરી કામનાંથોને દ્રોણની કુલાવો.

ખજાર બહારનું જોવા માટે સાથે તેડી જાયો; બહોરાવજો કંઈ એઓ પાસે, તમે ન કંઈ લાવો. જે કોઈ લાવે ચીજ બહારની ત્હેને ન ઘરમાં ઘાલુ; શિક્ષા દીધી શામળિયાએ, જે જોઈએ તે આલુ. સર્વ મુંદરી પહેરી ઓઢી, બાણી ઠણીને ચાલી; જાનીવાસે આવતી તે, ભાનુ મતિયે ભાણી. હાવ ભાવ કરે બોલાવી, પ્રેમ મેળવ્યો પુરો; રૂકિમણી આદે સૌ બેઠી, વાતે વળગી વહુરો. કૃષ્ણ ભામનિ કહે હો ભાનુ ! ભાગ્ય તમારું ભારી, જે ધનવંતા ધણી તમારા, સુણી આવ્યા બહે-પારી. ખજાર બહારનું ખતાવવાના, કોડ ઘણેરા અમન; વળી જોવાને લાભ થાયે, કથન કથુ શું તમને. વાત સુણી ભાનુમતિ કુલ્હી, આપ વડાઈ વખાણે; મારા ધણીના નામ ઉપર, લોક મોજ બહુ માણે. નવ ખંડમાં નામ નર પતી; છત્રપતી છે પુરા; મહારા પગલે લીલા-લહેર છે, કેમ રહેરે અધુરા. રૂકિમ-જાણુ-સતભામા કાલિંદીને રવી સુતા; મિત્ર વંદા સત્યા ભદ્રા-લક્ષ્મણાએ અષ્ટા. સમજ મનમાં વાત વધારી, ભાનુમતિ કુલાઈ; કહે રૂકિમણિ જોવા માટે, આજ્ઞા દ્યો તમ રાય. ભાનુમતિ કહે શું પુછવું છે ! પતિની આજ્ઞા કેવી; અમારી આજ્ઞા પતિ માગે, રીત અમારી એવી. આપણ શું પતિની ઓશિ-આણી ! એ આવીને પુછે ! વણ પુછે જો કામ કરે તો, ખુંટી કાઢું સુછે ! આપણ તો ઘરની શેઠાણી, એ આવીને માગે ! કં હું કરતાં રોક બનીને, આવી પાયે લાગે. માટે આપણ શાને નમિયે, વશ વરને છે દહાડી, પુછયા વિના કામ કરે તો, નાખુ ધુળજ કાઢી. રૂકિમણી કહે વાઝ બાઈ, છત્રપતિ તે સામે; અમે પ્રભુને કહેવા જઈયે, ખાત્ર ઉતારી નામે. ભાનુમતિ કહે તમે કરેલાં, શું કરી નામે નાથ; કદાપી જો કરે ટુંકારો, દેખાડી દઈએ હાથ. પ્રભુ પતિ સૌ મનમાં સમજ, બોલે શું આ ગોરી; પતિ તે તુછકારી કાઢે, એજ કપુતની છોડી. રૂકિમણી કહે ભાગ્ય ભલેરાં, ઘરમાં ચલાણ ચાલે; ભાનુમતિ કહે કેમ મામીજ, પતિથી પત્ર ન હાલે. એમ કહીને વસ્ત્ર પહેરીયાં, સૌ કૌરવની નાર; બાણીઠણી બાહેર નીકળી, જવાને ખજાર. ખટ મંત્રી કેરી ખટ નારી, ચાલી સરવે સાથ; ગરમત કરતી વાટે ચાલે, તાળી લેતી હાથ એવે આવ્યો દરવાજો ને, જળહળ જોયું ખજાર. ભાનુમતિ ચમકીને બોલી, જુઓ રૂકિમણી નાર. મંડાણી મુજ ધણીને નામે, રૂકિમણી કહે મંડાણી; ઠકો કરતી પ્રભુની રાણી, તેમ કુલે અહંકારી. શાબણી તે સમજે ન કાંઈ, આપ મતિમાં પુરી; ભલે ભલે સુણી ભવ બોલે, મુધારા મુધરેથી. ખજાર જોતાં જોતાં ચાલ્યાં, ગયાં ગટો-રગછ પાસે; મુંદર શણગારો ને વસ્ત્રો, માયાવી ઉજારો. કહે રૂકિમણી

અહો ભાનું ! તમ લાયક શણુગારો; વસ્ત્રો પણ લાગ્યા વહેપારી, મોઢ્યા છવ અવાસે મારો. એવે દુરયોધનની રાણી, ગટોરગછને પુછે; આ વસ્ત્રો શણુગારો ધરીયા, કિંમત તેની શું છે. ગટોરગછે વાણી ફેરવી, દુર હમારો દેશ; ત્યાંની સ્ત્રીઓ ઇચ્છે છે આ દેશ કૃત પહેર-વેશ. માટે સુઝ નથી કંઈ કરવું, હોય લેવું તો આવો; પહેરેલાં ઉતારી સુકો, મનેચ્છ પહેરી જાઓ, કહે ભાનુમતિ હો રૂકિમણી; વહેપારી છે અંધ; હલકુ આપી ભારે લઈએ, મચાવી જઈએ ધંધ. ઉંચા સોના ભારે જણુશો, મોતી માઝ છે ભારે; જોગ મળે નહી આવો, ક્યાંઈ વહેપારી તોહારે. સતમામા કહે નંદો ઉઘાડો, ભુલે તેના ભોગ; ભાનુમતિ કહે સર્વે ચાલો, મળ્યો શુકનનો જોગ. પ્રભુ પ્રમદા કહે પ્રભુ નહારા, બદલીને ક્યાં જઈએ; નંદો ખંડો કાંઈ નવ જાણે. અતિ મમતિ લાલીએ ભાનુમતિ કહે ભોગ ભવિષના, પોતે અંદર પેઠી; ત્યાં વસ્ત્રો બદલવાને, દુકાનમાં જઈ બેઠી. ગટોરગછ કહે બધું બદલજે, રહે ન સુજને વહેમ; ભાનુમતિ કહે નથી ગાંડાં, ભુલીશું હું તેમ કેમ. એવું બોલી બદલી લીધાં, વસ્ત્રો ને શણુગાર; વીંટી વાઢની વાણી સુદ્ધાં, બદલી આવ્યાં બહાર. ભાનુમતિ કહે હો જાણુ-વતિ, હવે જણાઉં કેવી; કનભામા કહે મણા ન કાંઈ, દીસો લક્ષ્મી જેવી. વાનો કરતાં આવ્યાં સર્વે, નંદે આનંદ ભેર; કૃપ્ત પ્રભુતી પતિ-ઓ તે, ગઈ પોતાને ઘેર. સ પચાર શ્રી કૃપ્તે પુછ્યા, સત્યમામા કહે સાર; બદલી પહેરી સર્વે સ્ત્રીઓ, વસ્ત્ર અને શણુગાર. તમે ખીજાઓ માટે અટક્યાં, મન લોભાયું માઝું ઇંદ્રાણી જેવી થઈ ચાલી. ભાનુ-મતિની મતિ પરવાઝ, બણી ઠણી ગઈ ઘેરે, દાસ છગન કહે જાની-વાસે હવે બની શી પેરે.

કડવું ૪૩ મું

રાગ સ્વયંવરનો—આવી આવી ભાનુમતિનાર, જાનીવાશેરે; મન કુલતી હર્ષ અપાર, સ્વામી પાસેરે. છત્રપતી કહે હો નાર, પડે વહેમ અમનેરે; દીસે ઇંદ્રાણી શું થાય, શું કહું તમનેરે. કહે ભાનુમતિ હો નાથ, શું કહું તમનેરે; જુઓ આ મારા શણુગાર, ગમ્યા જે અમ-નેરે. તમ જેવા ઉંધા વહેપાર શું કહું તમનેરે; નથી કરતાં અમે લગાર. ગજ અશ્વ વહોયે શા ખીજા, નથી અક્કલ કોડી એક, ગમ્યા નહી અમનેરે. જુઓ અને કયો જે ખેલ. અમે વાઢ્યા વહેપારી આજ ધન્ય હો અમનેરે. કહે નૃપ હો મામા આજ, ભાનુ પાકીરે. શકુની

કહે મામી વિશેષ, કાંઈ ન બાકીરે. એમ કીધાં ઘણાં વખાણ, બાનુ કુલાઈરે; ગઈ સઉ સ્ત્રી નિજ અવાસ, હરખ મન લાવીરે. વહણુ-સઉ સ્ત્રી ગઈ અવાસમાં, બેઠો દીનમણી ચેરરે; સુણો સહુ છયન કહે, ત્યા કેવી થઈ પેરરે.

કડવું ૪૪ મું.

કુંડળીયાની રાહ—બેઠો દીનમણી ચેર, શેર સહુ વાતે થાતા; દરવાજા કીધ બાંધ, નગરના કો નવ જાતા; રાત ગઈ દોઢ પહોર. ચતુરે વાત વીચારી, સુતી સઉ ત્યાં જન: ખરેખર ઉંઘ ભરાણી. સંકેલીને સર્વ ગયો તે નિજ અવાસે, કાકીના શણગાર ઘરેણાં મેઢ્યાં પાશે. આજો થયો અભિમાન, કૃત્ય જોઈ લસવા લાગ્યો, ખરો ચતુર તું ત્રાત. સંદેહ મનનો ભાગ્યો, ભોળા કર્યું ભોજન: હસિ હસિ પેટજ દુખ્યું, એવે ગઈ મધરાત. ખટોરગછ મન શું ગજ્યું! કાકીપર છે હેત; ખેત બમણી કુદાડું, અભિમા વીરા વાત; ઘડીયે બાહેર જાઉં, કડી ગમત જોકે પહોર પછી હું અહીંયાં આવું! કાકીપર છે હેત વેંત તેનો તો કડીયો: દિધી જે જે ચીજ તેહ તો પાછી હરીયો. કાલે જાહો નુકયો જુદી ડરવી પેર; ગમન કમી ગાંડા કડી કન્યા હરિ થવું શેર.

કડવું ૪૫ મું.

રાજ રાજ—જાગ્યો જુલમી જોધ જોરાવર, ચાવ્યો ભવનની જહાર; આસન વાળી ધ્યાન ધરીને, મંત્ર જાગ્યો તે કાર. જાગ્યો. ટેક ૧ કેશ મસ્તક છુટા મુકી, ધુણાવ્યું છે શીર; માથુ ધુણતાં માયાવીની માયા વધી અપાર. જાગ્યો. કાકી મામી જાદરાણી સૌ, નિરાંતવિ થઈ સુતી; આનંદ ગમ્મત કરતી કરતી, લાગી ઉંઘ ભલુતિ. જાગ્યો. લસલસાટ સૌ સ્ત્રીજન ઉઘે, જાનૈયા પણ ઉઘે; પરજાન કેરાં જન સૌ નિજસ્થળ, સુવા જવા વણુધે. જાગ્યો. સમય સરખો જોધ સહોદર, નિજ માયા વિસ્તારે; ચોળી ચણીયા ચીર સહુનાં, લોપ કર્યો તે કાર. જાગ્યો. શણગાર સર્વે રહેવા દીધા, માયા રચી માયાવી; જંતુ કીધા જુજવા, જે મન આવ્યા ભાવી. જાગ્યો. ચાકળણા ચીતાકોની, કાળા નાગ કહાંના; સાંકળાંના સાપ બનાવ્યા, કણું ખજુ દામણીના. જાગ્યો. મોતીના મંકોડા કીધા, ચટકા ચામડી ભરતા; કાનખજુરા કરે શરીરે,

સાપ કુદાડા કરતા. જાગ્યો. વંદા કીધા વાળી કેરા, પાંદડીના કીધે વીંછી; કીડીયાં મોતી કીડી થઇને, છીંકાવી નારિયો છીંછી. જાગ્યો. ચુડીયો કેરી ચંદન ઘોયો, તુસીઓની થઈ તનશે કાળીગાંડીની કાળી નાગણો, આચારીને મન સૌ. જાગ્યો. સળવળ સળવળ થાય શરીરે, જાત જાગી લય ભાળી; વસ્ત્ર શરિરે ન મળે કોને, જોઈ બીધી બહુ બાળી. જાગ્યો. હાથે પગે સાપો બાજેલા, બીહામણા જે જંતુ; કાકી માત્રી સહ સૌ નારી, ગભરાઈ વહે અવદંતુ. જાગ્યો. પોકે પોકે સુકીને રોતી. કોણાહલ બહુ કરતી; સુણી જાગ્યું નગરજન સૌ, બહાર આવ્યા થઈ ભરતી. જાગ્યો. રામ જાગ્યા કૃષ્ણ જાગ્યા, કહે આ શાજ તમાસા; વહેવધએ વગોણું કીધું, જાનૈયા મળ્યા આસા. જાગ્યો. ચાલો સર્વે જોવા જઈએ, કડીએ કાંઈ તપાસ; સર્વે જણ જોવાને આવ્યું, આપ્યા શ્રી અવિનાશ. જાગ્યો. અધ ખુત પાણ જોવા આવ્યો, શું છે શું છે પુછે; કેમ કેમ બાર ઉઘાડો નાહને, કાણુ શુંજ શયું છે. જાગ્યો. કેમ કોઈ જવાબજ ન હો. થાં થાં થાં થાં નાચો; શું સર્વેને ભુતજ વળગ્યા, શોર થાય મહિ સાચો. જાગ્યો. સાંચ થાય તે મહીનાં જાણે, બહારનાં મન બોદુ; શોરા શોર સૌ કરવા લાગ્યા, ભેદ લીધો થઈ ભેદ. જાગ્યો. ભેદ થઈને ભેદ લીધા. બેલ્યું બકડી દ્વારે; તે તમાસો વળુંવું. દાસ છગન આ કારે.

૨૫ ૩૩૩૬૬૬ ૩૩

કુડલું ૪૬ શું.

૩૩ ૩૩૩૬૬૬ ૩૩

રાગ—વાણી વૈશ પાવન ન્યારી. સુણે જાનમેજય બલિહારી; રામ કૃષ્ણ તે દુર્યોધન, બહાર મળ્યા છે મરવે જન. નારી લાગ તજને કુદે, દુઃખ દુઃખને કીધું ઉદે; જાણે વ્યંતરી ભુત જોગણી, નાથે કુદે બરાટે મુઝાણી. બાપના બાપને પોકારે, નવ આવશે કો આ કારે. વસ્ત્ર નથી અમારી હારે, દીપ લાવશે તવ આ કારે. પગે વિંદાયા છે સાપ, દુખે વીંછીનું કંખ અમાપ. વળી કીડીયાડ ઉભરાયુ, તેથી નાક ને કાન પુરાયું; છુટે કેશે કુદે સઘળીયો, જાણે કો દીસે ભુત-ડીયો; ચાર ઘડી રમખાણ ચાલ્યું, શોક સાગર સૌને ચાલ્યું, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરે સહુ નારી, થઈ જોયા તણી બહીહારી; કંઠપરથી ખસી પડે સાપ, નથી પગ ભાત વળગ્યા બાપ. જેમ જેમ જાગી તેમ નાગી, કડલાં કાંબીનું રૂપ જોઈ ભાગી; કંઠપરથી સરી પડે નાગ, તેહ ઉઠી કરે નાસ ભાગ. વળી પગ હાથ કે જુએ કાને, ત્યાંતો વિંછી ખજુરાનું ભાને; હાથ બાપ કરતી ભાગે, તેની ઠેસે સુતેલી જાગે.

વળી તેને પણ છે તેવું, સાપ વિંછી ખજી છે એવું; એનું વર્ણન કંઈ ચેર કરીયે, શ્રોતાજન હયો સમજી આહીયે. જાણે જાદુગરનો ખેલ, સાપ વિંછી ખજીનો ન મેળ; થઈ આટલી હોહા જ્યારે, ઉઠી લાડ-કવાઈ ત્યારે. તેને પણ ત્યાં જેવું, પુછે દુર્યોધન ત્યાં કેવું; અરે વહાલી તું બોલે ન કેમ, કહેને કરીયે હવે અમો એમ. બોલી ભુતડી ભુત ભરાઈ, ભય ભાળી બની ગભરાઈ. અંગ ઉપાંગ પન્નગ ભાળે, કણ ખજી મકોડા દહારે. અરે બધી બરાડા પાડો, કષ્ટ અપાર દુઃખનો ખાડો. જ્યાં ત્યાં નિહાળીયે છીએ સાપ, નથી ઘરેણું અંગે લગાર. વળી વસ્ત્ર વિહોણું દિસુ, નથી ઉપાય કે ધીસુ પીસુ; થઈ આકળી બોલી આમ, લાવશે ન દીપક આ ઠામ. અકેકું વસ્ત્ર અમને આપો, માપ અમાપ કષ્ટજ માપો; કહે કૃષ્ણ કે માંડી ભવાઈ, કોઈ એક દેખાડો નવાઈ. ખેસ ખભેથી ફેંકયો તુત, લાજ ઢાંકી કુદિ બહાર ધુત; વંદી બહાર આવી કે ન કાંઈ, વિંછુ સાપ ખજીરા ભવાઈ. કરી પ્રેરણા અંતરયામિ, માયાવિની માયા લોપ પામી; લાવ્યા લેમ્પ ને પેઠા કેમ્પ, આખ્યાં ઉપ વસ્ત્ર ધોતિયાં ખેસ. સર્વે પહેરી બેઠી છે અબળા, દીશે શ્રીપતિની સમ સખળા; વિંછુ સાપ થયા દીઠા લોપ, પડી ખસીયાણી સ્ત્રી સહુ ઝોક. એવે દરવાજે કૃષ્ણે ઉઘાડયો, દોટ મુકી દુર્યોધન ત્રાડયો; ભરૂં ભીંડ માંચ ભરાઈ, સર્વ નિહાળે નિજ સ્ત્રી ત્વરાઈ. સર્વ સ્ત્રી વર્ગ જોતાં સરાઈ, એક રૂપ ને રંગ વરાઈ; શોધતાં મુશળન પડતી કેને, બોલે દુર્યોધન માણુ ખ્યારી કહીને. મારી ખાપુડી બોલને એવું, ચુક કંકણ જોયા જેવું; તેહ સર્વ ગયું ક્યાં હરે. કહ્યાં કાંઈને આણુવટ ભારે. તમ હસ્ત રાંડેલા દીશે, કાને કોટે ન શેર કે સીશે; વળી વસ્ત્ર ગયાં ક્યાં અમુલાં, દીશે શ્રીપતિની શાં સમુળાં. ધોળા મુળા જેવાંજ સરાઈ, પુછે સૌ નિજ સ્ત્રીને ત્વરાઈ; આવો ખેલ બનાવ્યો કોણે, જાણે રંડાપો આવ્યો હોણે; સર્વે જોઈ જોઈનેજ હસે છે, નિજ નિજ નારીને પુછે છે; ત્યાંતો મશ્કરી કરતા ગોપાળ, રૂડો રંડાપો પણ માથે વાળ. મુળી રામ બબડતા એમ, કોણે બોલાવ્યો આવ્યો કેમ; જાવ ભાઈ તમે તો ઘેર, કરે મશ્કરી આંખે ઝેર; કહે કૃષ્ણ કે જોશું તમાસો, ઘેર બેઠે આણ્યો છે ખાસો. જોશે વાત વહેવારે જગમાં, ન હોય તેડું તમાશે વગમાં; ખાસા વહેવાઈ આણ્યા બોળી, નવા તમાસા નિત્યે હોળી. સાખી-કહે ભાનુ-મતિ મુજ પતિ, વાંકો દીન આપણો થયો; બદલાવી આણુપણુ વસ્ત્રને, વહેપારી છેતરી ગયો. દુર્યોધન કે' ડાપણુ બહુ તે થયો નફાનો પ્રેમ; ભાનુમતિ કહે જનવર લાવી છેતરાયા તમે કેમ ?? છાકોટો કોને નવ

કરશે, અમે અહિં નહીં રહીએ; પરણાવી આવજો તમે પુત્રને, અમે
અમારે જઈએ. દુર્યોધન કહે કહું શું એમાં, કરો આવડી રીસ;
જવાનું તો નામ ન દેશો, તું જોળે હું શીષ. કહે ભાનુમતી મુણ
રાયજી, નફ્ટ કહું શું તમને; હોય રાખવાં તો આભુષણ, લાવી આપો
અમને. દુર્યોધન કહે અહો પ્રભુજી! વેળા અમારી માપો; ઘર જઈને
પહોચાડી દેશું, પોશાક સ્ત્રીના આપો? બળભદ્ર કહે આપો વીરા,
માનો કહું મોરાર; એકસો છ અંકે આપો, વસ્ત્ર અને શણગાર. કહું
માન્યું કૃષ્ણજીએ, હું પદ માંડયું હંકારી; કર્તા હર્તા સહમાં જેને, શાને
રહે પછાડી. સૌ સૌને સ્થાને ગયાં, ગયો હિડોળા તન, ભોંયરા વિષે?
જઈ અભીમન્યુ ભેડે કર્યું શયન. રાત્રી વિતી વહાણું વાયુ, ઉઠ્યો
ભીમનો તન; અભિમન્યુને કહે આવું છું, ખેલ કરી ધન ધન. ભોંય-
રામાંથી બહાર નીકળ્યો, દુષ્ટ દમન નીશંક; માયાવી સૌ શાક બનાવી,
થયો કાછીઓ રંક. ઘણા દૈતના મળુર કીધા, ધર્યા ગાંઠડા શાક;
દ્વારીકાંતા બળર વીશે, ઉતાર્યા અથાગ. નવાં નવાં ને તાજાં સારાં,
લોક શાક ભેઠ પુછે; માયાવિ સૌ બળર કરતાં, બમાણું મુલ બતાવે.
મોંઘુ દેખી સર્વે ભાગે, ઉભું રહે નહિ એક; ફરતા ફરતા ગીરધારીએ,
ભેયો સહ વિવેક. જનૈયાને માટે શાકજ, હરનિશ લાવે કૃષ્ણ; ગટોર-
ગછને દેખી ત્યાંતો, કૃષ્ણે પુછ્યો પ્રશ્ન. સાચા કાછીયા સાચુ કહેજે,
શાક તણો શો ભાવ; ગટોરગછ કહે ભેઠએ તેવું; તેટલું દ્યો છે દાવ.
પણુ જો જો સતવાદી ભાણે, શાક જવા નવ પામે; લાજ લેવી લ'પટ
કેરી, કૃષ્ણ કહે રસ જામે. ગટોરગછ તો થયો ઉભો, શાક સૌ આપી
દીધું; શાક બીજાં ને દામનાં, લઈને કારજ કીધું. કૃષ્ણ પ્રભુ તો કોઈ
દહાડો, રસોઈ પર નવ ભાળે; નેણે જાતે કારજ કીધું, પાસે રહી ને
કાળે. માયાવી સૌ શાકજ બુદ્ધાં, ખાસ! વગાર્યાં તરતાં; તેલ સર-
સીયુ સરતુ જાયે, સ્વાદે ખાતાં મરતાં. સ્વાદ સ્પષ્ટિનો ખેંચી મુક્યો,
ભુધરજી કયમ ભુલે; જનૈયા સહ જમવા આવ્યા, રાખ્યાં નન્હે ચુલે.
સતવાદી જે ભીષ્મ આદી, આવ્યાંતા વર જાને; સાચું પીરસ્યુ શાક
સર્વેને, ધન ધન કહી વખાણે. કારભારી સહસત પદ કૌરવ, અને
તેમની નારી; તે સહને માયાવિ પિરસ્યું, શોભા વખાણુ ત્રીતારી;
ભાંગ ને ગાંજા તમાકુ, સરવ ચઢાવી આવ્યા; ચકચુર થઈ જમવા
બેઠા, લાડુ તો નવ ભાવ્યા. શાક પાક સહ જોતાંવાંતજ, માયા મગ-
જમાં વ્યાપી; ભજ્યાં ને પંડોળાં કોહોળાં, ખાધાં માગી માગી.
પાંચવાની પકવાન કરેલાં, વળી કહેલાં દુધ; તે સહ કૌરવ માગે
નહિને, માગે ભજ્યાં શુદ્ધ. પેટ ભરીને શાકજ ખાધાં, તળ્યાં તાવ્યાં

છમકાર્યા; ઉપર પાણી પીતાં સહનાં-પેટ ઠેક કચકાર્યા. વાહા રસોઈ સારી કીધી, આજ ચતુર રાંધનાર; હલધર કહે શ્રી કૃષ્ણ હમારા શરમે કીધું સાર. કૃષ્ણ કહે કોતુ કરવુંતું? અમારા પાણુ વહેવાઇ; એટલે કુલ્યા કૌરવ સરવે, કરવા માંડયા સરસાઇ. એક અવાળે સર્વ વખાણે, વાહ! કૃષ્ણજી વરવી; રસોઈયા તમ જેવા અમ ઘર, હોય તો સ્વાદે સરવા. કહે દુરયોધન અહો મામા! રસોઈ મુંદર શ્યામ? આપણે ઘેર તો લેઈ ચાલો, ગુણવતો ગુલામ. અરીઅંધ ફાવે તે જોલે, શાક ગળાગળ ખાધું; બજાયાં પતરવેલીયાં, સરવે કચચર ખાધું; જમી રહી મુખવાસ લેઈ, વાહ! વાહ! વખાણુ કરતા; જાનીવાસે સરવે આવ્યા, આનંદે હરતા ફરતા. હરતા ફરતા મશકરી કરતાં, મદમાતા મકલાતા; ગંજો સોગડાં બાજી રમતાં, જાદરણી મન તાતા. * એવામાં તો પડી રાત્રીને, કામે બેઠો મેર; દરવાજાં સહ બંધ પુરીના, સુતા સરવે ઠેર. એવે તો મધરાત્રી થઇને, ઉઠ્યો લીમ કુમાર; આવી લોંબરા બાહર તેણે, તુર્ત જગાવ્યું સાર. વજાણુ-તુત જગાવ્યું તે વિધી, મધરાત્રીની માંઢરે; દાસ છગન કહે થાતું શું હવે ત્યાંયરે.

***** ૩૩૩ *

કડવું ૪૭ મું.

રાગ—બોલ્યા વૈશમપાયત વાણી. મુજ જસેજય બુધ શાણી; તારા કાકા ગટોરગજી વાણી તેના બાધી જગતમાં જાણી. લોકો બળીયા કાકા કહે છે પ્રાણી માત્ર એથી થરથરે છે; ઘરઘર પધારે એહ, કાચો પાકો બુએ છે તેહ. બ્રહ્માએ ઘડી ગળથી કાઢી કરે ફેર તેમાં તે કાર, લુકાં લગડાં આંધળાં કરતો; શીળી બળીયાથી સહ જન હરતો; એવા કાકો તારો ત્રિભુવનજ ડોલાવે તે જાણે બુમજીવન. ઉડી આવી બેઠો મેદાન છુટા ફેશ સુકયા તે કામ; લટ હાલતાં હાલો મોયા શાક જમનારા બકળાયા. પેટ ચઢી આવ્યાં ગળાગળ કુલ્યું બજીયું થયું તડાતડ; કઇને ગુડ ગુડ ગુડ ગુડ થાયે કૈને કળળળ કળળળ

* તાતા-તાતા-થે-તનમન નાચી રહ્યું છે હસે છે બોલે છે મશકરી કરે છે અને ૧૦૬ ની સરખી સચાણી વંડુ વારંઓ જમણના આનંદનાં અને તેનાં સ્વાદનાં વખાણુ કરી રહી છે. જે પરમાત્માએ અંગુલિયે ગીરી તોળ્યા જેણે સુકામાનાં તાંદુલ સ્વાદીય કીધાં તે કરતાં હતાં પ્રભુની આ લીલા છે અને તેનાં નચાવ્યાં નાચીએ છીએ પાપ કર્મ શિવાયનું-બધું પરમાત્માજ કરાવે છે પાપકર્મ કરવાને મતિ પ્રેરતો નથી તે તો સ્વાર્થે રૂપી સેતાન કરે છે ને તેનું ફળ તે લોગવે છે.

કચળી, કંઈને મોઢે આવે મળચ કેને આંકડી ને કેને કચ * જાયે કોઈની આંખો જીવી એમ જનજ અકળાઈ ઉઠી, આવી આંકડી આંતરમાં દોહોવાયે કેને હોક હોક બહુ થાયે; બેઠા કેકતો ઓકવા હેઠા, કાઢે ખાધેકાં ખળળળ ખળળળ એકા. જન સર્વેનાં મળીયાં પાપ, એતો બેલાવે ખાપના ખાપ; કંઈને આંતરડે આંકડી ભરાયે કેને શુળ ચુકે દમ થાયે. ખાંખાં ખુખુને થુના થપાકા, ઓકતાં કાઢે કચરમ ને સાપા; વળી વિંછી વંદાને ગરોળી કાન ખજુરા ખીસકોલી. ચામ ચીડીયાને ચાકળળ, મોઢે નીકળી તરફડે ઘરણ; દીવો સળગાવી કોઈ લાવે, ત્યાંતો જોવાનો ખેડ મચાવે. એમ હોહા થઈ બેઠામ જની વાસો જાંદરણી જમ. પાડે પોકને થાય હોકા હોક તેથી જગ્યું નગરનું લોક; જળી જુગદીશ કહેવા લાગ્યા નિત્ય જનૈયા દુશમન થઈ લાગ્યા; ચાલો કાળુ કરો એ સાનું. કરો વહેલું વેવીશાળ વહુનું. ત્રાસ પામી પાડે પોક. હોકારે જગ્યું ગામ લોક; વણ પૈસા તણિજ તમાશો સર્વ જોવા મળ્યા ખાસ. પ્રભુ અવ્યાને લોકને લાગ્યા, દોડ્યા બળદેવ તમાસા શા કલાગ્યા; નીત ઉઠી તોફાનની ટેવ તમે કૌરવ કરાવો હેવ. + એરે બહેવાઈ ઉઘાડો દ્વાર, માંહ બહાર કરે પોકાર પાણુ બારણાં કો ન ઉઘાડે ત્યાંતો ઓકા ઓકે અથડે. કે ઝાડે કરાણા થાય, બહે બાકળા જ્યાં ત્યાં બેશી જાય; અરધો કરમ નીકળે બહાર અરધો લટકતો રહે તે ઠાર. લાયે ઝાલીને ખેંચી કાઢે, થાય લાંબોજ સર્પાકારે; ઓય ખાપ કહીને નાસે, ત્રાશ્યા ત્રાશ્યા રહે નાવે પાસે. ચાર ઘડી સુઆ ઓકીને જીવ જંતુ નજર દેખીને; ત્રાશા નાશા અપરંપાર ઓકી પેટ દુખ્યું તે ઠાર. વળી આંત દોહોવાયાં જુદાં, એતો માયાવિનાં તાલ કુદાં; બળાત્કારે ઉઘાડ્યું દ્વાર, અંદર આવ્યા શ્રી કૃષ્ણ મોરાર. દીવો લાવીને જ્યાં ત્યાં જુએ, નથી ઓક્યું અદ્યુતો કશુંએ; કહે કૃષ્ણ શું આ ભવાઈ ખોટે ખોટા હોખાળા હવાઈ. ગયા બળદેવ બહેવાઈ પાસે, ભાઈ આજ પડયો શો ત્રાસે; કહે દુરયોધન બહેવાઈ, આજ પોકાર્યા ખાપ સવાઈ. અમને તો થઈ ગઈ ઉલટી તેમાં સાપ વિંછી ઘોકુલટી. કહે બળદેવજીરે બતાવો મિધ્યા માંડી ભવાઈ, તમે તમારે કાલ સહવારે છાળ દઈ જાવ પરણી; ખસીયાણા પડિયા સો કૌરવ, આપસ કરે વિચાર. કોતુક આતો જોવા જેવું ઓકી ખન્ના ખુમાર; મામો કહે લુખે જીવ જાયે રંધાવો આ ઠાર. રાત્રીએ ક્ષીત્રા ઓરીને ઓકેલા સો ખાય; પછી સર્વે શયન કીધું ઉઠ્યા બહાણે વાય. અંતરધાન થઈને ચાલ્યા ભોંયરે શ્રી ગોપાળ. અભિમન્યુ સહ ગટોર-

ગછને જગાડયા તે કાર; કૃપ્ત કહે કે વિવેક હોય તો છાળ કન્યાને આપો; ગટોરગછ કહે રીત બતાવો તેવો કરવો માપો. કૃપ્ત કહે કે ભાનુમતિનું રૂપ ધરીને જાવું, સાથે બીજી સખીઓ સાથે જાતાં ગાણુ ગાવું; વસ્ત્રાલુપણુ સાથ ભરેલી છાળ લેજે તું હાથે, વહેવાઈ વહેવાણો ગાયે તું જળે મંડપ માંયે. છાળ સુકી ત્યાં સર્વે બેસો કે આવે કન્યાય; છાળ લઈ ઘરમાં ધરી આવી જોળે બેસે ત્યાંય. એ રીતિ છે છાળ કેરી બોલ્યો ભીમનો તન; કરશું વટ વહેવાર સઘળો ચોરે જુગજીવન. અંતર ધાન થયા પ્રભુ ત્યાંતો એમ કાઢી તે વાર, કે ઉઠ્યો માયાવી જખરો, છાળ દેવા જવા સાડ. પ્રથમ તો પોતે ધર્મુ ભાનુ-મતિનું રૂપ; એકસો છ બીજા દૈત્યની જાંદરણી અદભુદ; છાળ બનાવી વસ્ત્ર બનાવ્યાં કૃત્રિમ માયા જાળ, બણી ઠણીને સખીયો સાથે નીકળી ઘરથી બહાર. માયાવિને કો નવ દેખે ઉઠે તે આકાશ; પલ-કમાં પાતાળે પેસે એનો શો વીશ્વાસ. રમઝમ રમઝમ ઠમ ઠમ કરતી સખીઓ સાથે જાય; મંડપમાં જઈ છાળ સુકી બેઠાં સર્વે ત્યાંય. ઘરમાંથી રેવંતી આવી હલધરની જે નારી, છપ્પન કોટી જાદવ ઘડણી ગાયે ગીત રસાવી. વહેવાણે વહેવાણો ગાયે, ત્યાં સુરેખા આવી છાળ લઈ ઘરમાં જઈ તે પછી જોળામાંજ બેસારી. અરકલકાના બોલજ બોલ્યા, ત્યાંતો થઈ ગઈ પ્રીતી; ઝાલ કાનની કાઠી પહેરાવી સુરેખા તો રીઝી. એટલે ઉઠ્યાં સર્વે સાથે ઘર બેવાને ચાલ્યાં, એક માલને બીજો ત્રીજો ચોથો પાંચમો ઘાલ્યાં. માયાવી કહે લાગજ સારો અહીંયાં દાવ સધારો, અગાસી બેવા આવ્યા ધાબે કન્યા હરી આકાશે; ગયો લોંચરે કન્યા સુકી ચેતાવ્યો અભિમન; તમે તમારે રહેજો મુખે હોંશ-ચારીથી મન. સુરેખા કલપાંત કરે છે તેને દીવો ત્રાસ, ચોકી પહેરે રાક્ષસ મુક્યા મુણે અભિમન્યુ ખાસ. એ વીરા હું હવે જાઉં છું કન્યા હરી છે ખાસ; કન્યાની ત્યાં જુમો પડશે વર થાશે નિરાશ. માટે મારી ચિંતા તજજો હું નથી કાંઈ કાચો; આશા ભર્યો વર આવ્યો તે કન્યા વિણ વળે પાછો. સુરેખા કહે જેઠ મારા રાક્ષસ લેતા જાવ; નહીતો એ મુજને ખાઈ જાશે તે વાતે અટકાવ. ગટોર-ગછ કહે ભાલી મારી કાઠ્યાં થઈને બેસો; આડું અવળું બોલ્યા વીના પતી પાસે રહેશો. એટલે એ તમને નહિ ખાચે આજ્ઞા મુજ નવ લોપે; વખત મળે કે આવીશ અહીંયાં કદિ ન થાશે કોપે. એવું કહીને બહાર નીકળીયો તે આકાશે ચઢીયો; શુદ્ધ સુરેખા રૂપ લઈને જઈ ધાખામાં પડીયો. પછી છાળ તો લોપજ કીધી લોપ થઈ સો નારી; તાલ મેલને તોડી નાખ્યો કીધું કૈતુક ભારી. બની જહાવરી

જદુકળ નારી બહેવાણી કયાં ગઈયો; છાળ ઘરમાં જોવા ગઈ તો ગાંડી જોવી થઈ. આપસમાં સૌ કહેવા લાગ્યું અતો સ્વપ્ન આવ્યું; કહે રેવંતી શાનું સપનું ગાયું મોઢે ભાવ્યું. સુરેખા ગઈ સાસુ જોડે મહેલ આપણો જોવા; લાવ જઈને તેડી લાવું સંશય સરવે જોવા. ઓ લાડકડી ઓ સુરેખા ! એમ કહીને દોડી; ઓ મા ! ઓ મા ! કરતી આવી, ભયવંતી તે છોડી. ચોથે માળે થયાં ભેગાં તેવી પડી તે બાઝી; હેંટે લાવી ગઈ સસામાં ત્યારે થઈ તે રાજ. પ્રભુ પ્રમદા સહ પુછવા લાગી બહેબાકળી છું કેમ ? ગટોરગછ કહે કાળજી માંડે ધડકે છે બહુ તેમ. સહુ કહે તુજ સાસુ કયાં ગઈ ? કેવું બનીયું કામ; ગટોરગછ કહે ઉચી ઉડી ચાલી ગઈ તે આમ. રૂપ જોઈને હું ગભરાઈ, બહીક ઘણેરી લાગી; ભય લાગે સુજને મરવાનો, હાડ જાય છે ભાગી. રેવંતિ તો રડવા લાગી આંસુ વહે ચોધાર; કરી પથારી સુરેખાને સુવાડી તે ઠાર. જોપ જોવા જોશી તેડાવ્યા ભુવા તેડાવ્યા ત્યાં તો; દોરા ચીડી દાન દીધાં દોપ ઉતરવા જ્યાં ત્યાં. જતિ જોડાવી કણ દેખાડ્યા, નજર ઉતારી બાંધી; દોડાદોડ ચાલી સહ ઘરમાં કન્યા થાયે માંદી. જાણી જોઈ ગોલિમટાં ખાયે, જાણે દાડણ દુઃખ; બળદેવજી ત્યાં દોડી આવ્યા જોઈ પામ્યા અસુખ. કર કપાળે દઈને ખેડા, આવ્યું વિઘન લગત; જેમ તેમ કરીને કરો સાજી વૈદ જુગજીવત. એવામાં શ્રીકૃષ્ણ આવ્યા, સહેજ સ્વભાવે ત્યાંય; કન્યા જોઈને પાછા વળિયા ના આવ્યા તે ત્યાંય. એવું જોઈ સુરેખા જોડી, હલધર શું વચન; કૃશન કાકા પાછા જાયે, મળવાનું છે મન. બળદેવજીએ હાક મારી, બ્રાત પાછા વળજો; સુરેખાને ઉછંગ ખેસારી, ટાઢી મીડી કરજો. કૃષ્ણ પ્રભુ કહે કામ અતી છે ! તે હમણે નહીં આવું; રીત ચઢાવી હલધર ખાલ્યા, શું બોલે છે આવુ. તારાં છૈયાં મોટાં કીધાં, પહેલેથી અદ્યાપી; જોળે ચઢાવી અને રમાડ્યાં, ભુલી ગયો તે પાપી. મારી સુરેખા કાલી ઘેલી, નથી ખેડી તુજ જોળે; આજ ખેસવા મનહુ કીધું, તું ચઢ્યો ચકડોળે. અમે કર્યું તે છુટી પડીયું, નથી દીકરી સુખી તે દેખી તું ચાલ્યો જાયે, શું જાય ઉછંગ દુખી. એવું હલકુ વેણ સુણીને, ભુધર પાછા વળીયા; આવ્ય સુરેખા કહી જોડાવી જોળે લઈ વાતે વળીયા. છાનું માનું કહ્યું કાનમાં. લઈશ ન માંડે નામ; તારે કરવું હોય તે કરજો, ખાલ્યા સુંદરશ્યામ. મહેર રાખવી મારા ઉપર, વચન ન માંડે લોપે; કહે સુરેખા તમારી નારી, કેવા ચરણ ચાંપે. કૃષ્ણ કહે તારો ઘેર દહાડો, જો ફાવે તે કરજો; લાડકડો લાડેથી આવ્યો, બહીક ઘણેરી ધરજો. સાંઝે કહાંને ઉડી સુરેખા, ઉછંગથી જેમ તેમ; સાંઝે

થયું પીતાજી મુજને, નથી રહ્યો કાંઈ વહેમ. સૌ સૌને કામે સૌ જાઓ,
લેશો નહિ મુજ નામ; થોડી વાર મને મુવા દયો, આવે મુજને હામ.
રેવંતી કહે ઓ લાડકડી, શું ખાધા પર પ્રેમ; જરા કશું જો ખાવા
માગે, લાગે મુજને લેમ. વલાણુ—લેમ લાગે ઓ લાડકડી, જે જોઈએ
તે માગો; દાસ છગન કહે રેવંતી વિકપે, તોડી નાંખ્યો ધાગો.

૪૮૫૭૭૭૭૭

કડવું ૪૮ મું.

વૈશમપાયન ઓણીપેર બોલ્યા, મુણુ જનમેજય રાય; વિસ્તારી
તુજને સંભળાવું; સુરેખાહરણ મહીમાય. પછી સુરેખા બોલી ત્યાંતો,
ખાવાનું શું ખાઉં; લાવી કુંચી મુજને આપો, ચોરડા જેવા જાઉં.
તવ માતાને ઉલટ વ્યાપી કુંચી હાથે દીધી; ભર્યા ચોરડા પકવાન
કેરા, મહી જઈ સાંકળ દીધી, ખુશી થયો તે જોઈ ગંદોરગછ, રચી
માયા તે કાર; દૈત પાંચસો બનાવીને, ભર્યા ટોપલા સાર. અદર્શ
વિદ્યા ભણી ભણાવી, તેને કો નવ દેખે; હિડીખાવન જઈને તેના ઢગલા
કર્યા અલખે. હેડંબો મુલદ્રા બેઠાં, તે તો પુછે એમ; આ સઘળું તું
ક્યાંથી લાવ્યો, મુજને આવે વહેમ. કહે સેવક કે દ્વારીકાર્યી તુમ મુતે
પઠાવ્યું; વહેવાઈ સઘળા ખાય ખાસડું, ઢાંક્યું તમારે આવ્યું, તાળી
દઈને હસ્યાં બેઠે; દેરાણી જેઠાણી વાહ ! દીકરા ગંદોરગછ તું, વાત
ખરી મેં જાણી. હરખ આણી બેઠે ત્યાં તો, હરખ ઘેલાં થાતાં; બળિ-
ભદ્રના ભોવન માંહે, રૂડાં ગીત ગવાતાં. ખાર વાગ્યા દીવસ કેરા,
દુર્યોધન તવ બોલ્યો; છાખ ભરી લઈ જઈને આપો, હાથ તમારે તે
દયો. ભાનુમતિ સાથે સૌ રાણી, ઉઠ્યાં ઉલટ આણી; છાખ ભરી શણુ-
ગાર સજ્યા, ગાતાં હરખ ભરાણી. મંડપ માંહે ચાલી આવી, વહે-
વાણુ બોલાવી; ભાનુમતિ મદમાતિ છાતી, ગાતાં રંગ રોળાવી. રેવંતી
તવ ઘરમાં ગઈને, સુરેખાને કહે છે; જાવ બેટી સાસુ પાસે, લાવો
છાખ ધરે તે. સુરેખા કહે હું નહિ જાઉં, થાય થયુંનું તેવું; બીક
નથી મુજ ગઈ દેવેથી, લાગે સંશય જેવું. રેવંતી કહે બહીશ ન
બેટા, આતો સાસુ સાચી; હરખ ધરી હેડંબો દોડયો, જેવા પાકી
કાચી. છાખ હતી તે ઘરમાં આપી, આવ્યો મંડપ માંહે; સાસુને
બોલે જઈ બેઠો, ભાનુ હરખે ત્યાંહે. રૂપાળી બહુ વહુને જાણી, હરખ
ઘણેરો વ્યાપે; નથી જાણતી એ તો કન્યો, હૃદય સરસી ચાંપે.
બહાલ આવ્યું ગંદોરગછને, સાસુ પ્રેમ બતાવું; બહાલાં અતી લાગેછો
મુજને, કહીને અંગ દબાવ્યું. ભાણું તો માણુંવત બન ગઈ, બનગઈ

રાણી જેવી; હાડ સઘળાં ભાગી ગયાં તે, રીત લાકની હેવી. તર્યી નેત્ર ને માથું ચઢીયું, બળ્યું કન્યાનું હાડ; ચીસ કારમી નાખી ભાણું, વારે શકુની નાર. કન્યાએ કર્યું તુજને હાડ, તેમાં શું ભાગ્યાં તુજ હાડ; એતો વહુ છે હલેતી, તેમાં કરી શી ફજેતી. કહીને ગેદો માર્યો ગાલ, વહુને ખોળે લીધી હાલ; મામીજી કહે વહુ શાણું બહુ, સામુમાં બે દાણા ન કહું. એમ કહીને આણી વહાલ; સુરેખા ચાંપી હૃદય સાથ; આવ્યું હેત ગદોરગછ હાથ મામીજીને લીડી બાથ. તમે સ્વભાવે છો સારાં, લાગો મને પ્રાણથી પ્યારાં; કહી દખાવી દાખી રીસ, મામીજીએ પાડી ચીસ. લોચન તો એનાં તરી ગયાં, હાડ ભાગીને ચુરો થયાં. સુરેખાએ મુકી મામી, હેતે દાખ્યામાં રાખી ન ખામી. પછી ભાનુ તો બોલી એમ, તમે ખુબ તો પાડી કેમ; કહે મામીજી મુણે રાણી, એહ કન્યાની વાતજ જાણી. રાંકે લક્ષમણે આપણો, તેનો વીચાર કરવો ખરો ! મુખ મરડીને બોલી ભાનુ, મન ગમતું નથી ને માન્યું. પાછાં જઈએ પરણાવ્યા વિણ, થઈએ દુશ-મન હલધર પ્રવિણ; માટે પરણાવી રીઝી ખીજી, ઘેર જઈને લાવીશું ખીજી. બળ-તનયા તે બલ દાખે, મુજ પુત્રને મારી નાખે; એવી વાતો કરતી ચાલી, જાનીવારો ગઈ કર આલી. કહાવ્યું બળદેવે હવે આવ્યો, વાજતે ગાજતે વરઘોડો લાવો. ત્યારે બોલ્યો અંધ કુમાર, મામા વરને કરો તૈયાર; અંગ પીડી ને શણગારો, કાઢો વરઘોડો અણુ આગારો. વહણુ-અણુ આગારો રંગ જામે. મામે દીધ આજ્ઞાયરે.

કડવું ૪૯ મું.

રાગ ધોળ—પીડીનો લેહેકણી. પીડી ચોળો પીડી ચોળો પીડી ચોળો પ્રીત આણીરે, ખુશી થાઓ ખુશી થાઓ પીતરાણીરે. કલેશ કંકાશ કળયો સર્વ મિટાવોરે, વંશ વૃદ્ધિ થાશે પીતરાઈ વાળોરે; હળી મળીને સર્વે આનંદ લઈએરે, વર રાજને ગંગોદક દઈએરે. તેલ કુલેશને અત્તર અંગે ચોળેરે, ગીત ગાતી મુંદરી શરીયા ઘોએરે. વર રાજને હરખ અંગ ન માયરે, પેનો બનવા પ્રીતે પરણવા જાયરે. ઉતાવળ તો કરવા આવ્યો રાયરે, ઝટપટ કાઢો વરને ઘોડો ખોટી થાયરે. એરે મામા ! સ્વભાવ ટાઢો તમારોરે, બાજકપટથી વરને ચોકે ઉતારોરે; ઉતા ટાઢા જળથી તો ઝટ નવરાવોરે, ત્યારે મામે લોંચ ઉતારી નવાડયોરે. વસ્ત્રાણુપણુ દુર્યોધન તો લાવ્યોરે, ઝટ ઝટ પહેરાવી મામા જવાનો રાખો ખટકોરે. વર રાજને આમો ચીરો ને પટકોરે

પહેરાવ્યા છે આછા અછાખા રાખી ચટકોરે. હીરા મોતી સુવર્ણ શણગાર સારારે, મોર મુગટને પંઝા તે પુર રસાળારે. એવે આંચો અનુચર આંગણુ ઘોડો લાંચો; શણગારેલો તુરી તેવો વેડાં ગમન લાંચો. દુર્યોધને કહ્યું કે વરને ઉપાડોરે, વાર ન કરશો ઝટપટ જોરે ખહાર કાઢોરે, આ આંચો તે તુરંગ ઉપર ચઢાવોરે, જાનૈયા આ સર્વને રસ્તે પાડોરે. મામાથે તો વર ઉપાડી તોરી પર પઠાવ્યોરે, વર રાજ તો પૈતા જનવા જની બેડા ડીકા ડીકરે. રસ્તામાં સામી થઈ છે દશવીસ છીંકરે, દુર્યોધન કહે મામા શુકન કેવારે ! મામો કહે ઝટ પરણાવી દયો એવારે, આહો મામા તમારી બુદ્ધિ કુંડાળુરે. વરરાજને ગાલે કરજો ટપકુ કાળુરે. લાડે કોડે પરણી આવે દંષ્ટિ ન લાગે વાડરે. સુણી એવું મામો જાની વાસે દોડેરે, કાનસમાંની મેશ લઈને વરને મોઢે ચોળેરે. વરરાજને શ્રીકૃષ્ણ આખું હાથરે. મોડ ઘાલી માથે પાસે ઉભી એની માજરે. છત્રપતી કહે વરને મુખવાસ આપોરે, મા જાનૈયા સરઘસ વર લઈ ચાલોરે. વલણુ—લઈ ચાલો વરરાયને કહે દુર્યોધન રાયરે, દાસ છગન કહે સાંભળો ઘોડલી રૂડી ગવાયરે.

કડવું ૫૦ મું.

રાગ-ઘોડલી લેલકણી. હાની હોરે લક્ષ્મણજીની ઘોડલી, એ લય. દુર્યોધને દીધી આજ્ઞા કે ગડગડીયાં નીશાન; છત્રીસ વાજાં વાગીયારે, ચતુર ચાલે કૌરવની જાન. લક્ષ્મણ જીની ઘોડલી. ૧ જાનૈયા રૂડા શોભતારે, સાબેલા રૂપવાન; સાજન કૌરવ શોભતુરે, જાણે શોભા તે ઇંદ્ર સમાન. લક્ષ્મણુ અછકલો છત્રપતી હસ્તી ચઢ્યોરે, કુલી કાળકો થાય નીચ જાત; જાંદરણી પાછળ શોભતીરે, ભાનુ વરરાજ કેરી માત. લક્ષ્મણુ મોડ મસ્તક પર લહેકતોરે, જેમાં મોતી ભર્યાં અતુલ; નામણુ દીવો ગ્રહો હાથમારે, ખભે ઘાટી મોઢે મુલ. લક્ષ્મણુ નવાણું કૌરવની નારીયોરે, ચાલે ભાનુની સાથ; બાપ સરીખો બેટ-ડોરે, કેવો શોભે લક્ષ્મણુનો સાથ. લક્ષ્મણુ બાધે ચક્રો વર ખંચોરે, ડગડગ ડાકેર મારે; નથ લોક જોઈ મુખજ મરડે, જાય પોતાને ઘેર. લક્ષ્મણુ જગતમાં મુજ જેવો નથીરે, એવું રાયજીને અભિમાન; સાજન સઘળું ચાલ્યું આંચું મન ધરતું ગુમાન. લક્ષ્મણુ વર તોરણુ ઉતર્યોરે, પુંજવાતી કરી પેર; રેવંતી આવી પુંજવારે, પહોંચ્યા વરના કોડ. લક્ષ્મણુ નામણુ દીવો હાથમારે, માથે ખત્રી ભમરીનો મોડ; ગર્ગાચાર્ય પુંજાવતારે, ધરી થાળ સામગ્રી જોડ. લક્ષ્મણુ ધુશળ

金華市金華區金華山

_____

*****

કડવું પર મું.

રાગ ચોપાઈ—પ્રેમ કાયા-પ્રેમ માયા-પ્રેમની તો પરિસીમા; પ્રેમ માટે વળું ઘેલા સંસાર કેરી નથી સીમા. કોણ કહેશે પ્રેમતું ભાઈ રૂપ કેવું કેટલું ! માપમાં આવે નહિ આણુમાપ માયા તેટલું, પ્રેમ કરવો સહેલ છે પણ નિભાવવો સુશકેલ; પ્રેમ ખ્યાલો જીરવે તે વીર ધીર કહેવો. તેવું પ્રેમ કરતાં થયું લક્ષમણને આવાસ; સાપ નિકળ્યો કોથળીથી-નખમાં મળીયો પાર. નખ દેતાં કન્યા કરે, પંજો દાળ્યો રીસ; હાંકાંના કકડા થયા, તેથી પાડી ચીસ. સુકાવો મામા મને, જીવ મારો જાય; મારે પરણવું છે નહિ, કન્યા મારી માય. કહે મામો કે બોલ કેવા, ગાંડા કાઢે મુખ; અકલ તારી કળી જાય, મને ઉપજે દુઃખ. કન્યા કોમળ આંગનીરે, તેથી શું ડર ખાય; ક્ષત્રી થઈને રણમાં જુએ, રૂઢીર થકી ખરડાય. તે તું આમ હરી જઈ કરે ઉઠવા મન; નખ દેતામાં પહોંચો દાળ્યો, કન્યાને ધન ધન. એમ કહી બેસારીયો સમજાવી વરરાય; હાંક ભાગ્યાં આંગકીનાં. તે દુઃખે રોવાય. તેથી દુઃખ મટાડવા, પ્રેમ લાવવા ઉર; ઘુંઘટ ઉઘાડી મુખ દેખાડયું, ચેત્યો લક્ષમણ શુર. ભાગી આંગળી ભુલ ગયો, પ્રેમ વઢ્યો મનમાંય; કાન્તિ પુનમ ચંદ્રશી, જોઈ હર્યો તે ત્યાંય. મા નહી મારી એહતો પરણું કરીને પ્યાર; મોજ ભોગવું મોકળી, એ મારી દીલદાર. સ્વાહા સ્વધા ચાલીરે, ગદ્ય મીનીટ બે ચાર; વળી ઉઘાડી મુખ દેખાડયું, ભય પેઠો તે ઠાર; ઉઠ્યો ઉભો પરણતો, કન્યા કાળી કલ્હાડી; મંજર મુખી માંજરી, વળી દેખાચે બાડી. મામો ખીજ્યો મુરખને, કન્યા છે રૂપાળી તેને બાડી કહે શું જોઈ બળદેવની છે લાડી. બિલાડી તો માતા તારી નથી જેના ઢંગ; તું પણ તેનો છોકરો, માટે છું અડખંગ. વળી ત્રીજી વારનું, મુખ દેખે કન્યાય; ઝળકી ચોંકી બુમ મારે, કન્યા કુતરી કહાય. ખણી ચોંટી કુખમાં, તારી મા છે કુતરી; ખેસ ફાડ્યા આ જગે, એતો કન્યા છે પરી. ચોથી વારનું મુખ ઉઘાડયું, ગધેડા શું સાર; ઉઠી ભાગ્યો આસન પરથી, નથી પરણવી નાર. મામે હાથ ખેંચોરે, ઠંસો મારી તે ઘડી; તારી મા ગધાડીરે, કન્યા ઇંદ્રની પરી. પાંચમી વાર બેસાડ્યોરે, કન્યા તો દુઃખ દીયે; ઘુંઘટડો બોલીરે રાક્ષસ મુખ પ્રત્યક્ષ કીયે. લક્ષમણો ચોંક્યોરે, મામા ભારે ભુંડું થશે; આતો રાંડ રાક્ષસણીરે, મને તને ખાઈ જશે. ભાનુમતી આવીરે, પુત્રનાં આંસુ લુએ; ઘડીએક કષ્ટ વેઠીરે, હવે લેવું જોઈએ. મને છે જે વિત્યુરે, તે તો માફ મન જાણે; નથી જોવું મામાજીરે, કન્યાનો

પક્ષ તાણે. ત્યારે શકુની કહેછેરે, ગોર ઉતાવળ કરોઃ કહો ના કહે
પણ છોકરોરે, કાંધક બીધો ખરો. વદાણ—ખરો બીધો છોકરો, કહો
શી કરીએ ભુલ; દાસ છગન જે ખહુ કરો તો, કરીએ સરાવ્યા તુલ.

*****

ਭਲਾ ਪਤਾ ਮੁੰ.

●●●●●

રાગ સવૈયા—સરાવતું છે તેતો સહેલું, ખોખલે જળ ભરાય; કન્યા પરણે કોલ દે તે ખોટા કેમ થાય. ઓખો ગોખો ગોરે વાળી, ઝટપટ પુરૂં કીધું; વર કન્યાને કર્યો ઉભાં, મંગળ ફરવા સીધું. રડતો રડતો વરતો ફરતો, કન્યા આંખો મીચે; પહેલું મંગળ ફરી રહ્યાં તો કન્યા જહેંતજ નીચે. બીજું મંગળ ફરવા માંડ્યાં, ગાળે મંગળ દોઢક; ફરી રહીને આસન આન્યા, દિસે બરાબર નોક. ત્રીજું મંગળ ફરતા ફરતાં વધી ગઈ કન્યાય; કળેદું તો દિસવા લાગ્યું, જાનૈયા વહેમાય. ચોથા મંગળની તૈયારી, કન્યા વધી એક લાથ; મા દીકરો જાણે હોય બેઠાં. એવો દીસે ઠાઠ. એવું દેખી હત્રધર કોપ્યા, ન હોય દીકરી મારી, કન્યા કેડું હરણ કીધું; આતો કપટી ભારી. હજી મુશળ લેવાને દોડ્યા, છેદું કન્યા શીપ; કૃષ્ણ પ્રભુએ સાન કીધી, ગટોરગછને તે દીસ. વિદાય થઈ જા તું તો તારે, નહી તો જાશે પ્રાણ; ગમરાતો ના હું છું પક્ષે, શું કરશે હેરાન. વા વટોળની આંધી કીધી, વિજળીના ચમકારા; મંડપ સાથે વર લે ઉઠ્યો, અંતરીક્ષે ધમકારા. જાતાં જાતાં વચનજ બોલ્યો, સાંભળ અંધના સુત; સુરેખાને પરણી બેઠો તે તો અરજીન સુત. ત્રણ દીવસ તમને વિતાડ્યું, તે તો માફ કામ; લીમ-સેનનો દિકરો હું, ગટોરગછ મુજ નામ. કન્યા લઈ નાશી નથી જાવું; છડ્યો ક્ષત્રી તાંન; લઢવું હોય તો સર્વે આવો, આગ તણે મેદાન. તેવું જોઈ દુરયોધન ત્રાસ્યો, સુતનો જીવડો જાશે; શત્રુને વશ આપણ પડીયા, જોવા જેવું થાશે. કાલાવાલા કરીને લાગ્યો, કરગરવાને દીન; ભત્રીજા મુજ ઘર ના ભાગીશ, હું છું તારો દિન. ગટોરગછે બગલ-માથી, વરને કેંડી દીધો; તારી માને તું પરણજે, ફરી આવજો સીધો. સેવકોએ અહ્હર ઝીલ્યો થર થર કુંવર કંપ્યો; દુર્યોધને ખોળે લઈને, નહયા સરસો આંખ્યો. ઓ ખેટા શું શું દુઃખ પડીયું, બોલ્યો લક્ષ્મણ એમ; વારે વારે કહું મામાને તોય ન આવે વહેમ. ચાર જાતનાં રૂપ બતાવ્યાં, મામે જીકું જાણ્યું; રડી રડીને ઘણું કહું પણ તે મનમાં નવ આણ્યું. દુર્યોધન કે ધીક્ક મામા, વરસ પડ્યાં સઉ છુટી; મરમ કર્યો એ જાણ્યો નહિ ને જોરો માર્યો કુટી. શત્રુની કહે મારે શું છે ?

સુઓ વર બળી જાત; હું છું વાંકો વળીને બેઠો, સુખ કન્યાનું તાન, * એટલામાં ઘરમાં જઈ આવ્યા, હલધર લઈ હતીઆર; બુએ તો કન્યાએ છે નહીં આભા બન્યા તે ઠાર. અંધસુત કહે સંશય શાનો એતો લીમનો સુત; સુરેશ્વરને પરણી બેઠો, અરબુત કેરો પુત. કન્યા કેડે સ્વરૂપ લઈને ગટોરગછ તો બેઠો; હાથી ઘોડા ઘરેણું આપ્યું, લુટી ખુબ અખેટયો. નડે પાંડવ જ્યાં ત્યાં અમને, એતો તેની નેમ: બળદેવ બોલ્યા કૃપન વીરા-એ કીધું છે. તેમ ભગિનિ આપી પેઢા પાડ્યા, સ્વાદ આપ્યો લીમ, સહદેવ આવ્યો તોળા કરાવી, અભિમન્યુ શરણના નીમ, આજે આવ્યો પુત્ર લીમનો, કર્યું કન્યા હરણ; હવે તેનું કેમ કરવું ? અહો અશરણા શરણ, કૃપન કહે કે છું કરવું તું ! જેમ તમારી મરજી ! ચુકે ચઢવા બળદેવે ત્યાં હુકમ આપ્યો ગળી. કહે દુર્યોધન લીમ દાદા ! વાળ્યો આરો આંક; કન્યા લીધી લક્ષ્મણાની, હવે કોનો વાંક ! તમારુંએ માન ન રાખ્યું દ્રોણ દ્રોણવત દાખ્યા; સજા એમને કેમ ન કરવી ? વચન રાધે ભાખ્યા; દ્રોણ કહે કે વાંક એમનો, સર્વ તત્પર થાઓ; રણસંઘામ રથો આ વેળા, શુરા સજા સહ થાઓ ! કૃપન ગયા નિજ વસ્ત્ર પહેરવા, સહ સહને આવાસરે. દ્રોણ કૃપને અશ્વત્થામા, વિચારે તે પાસરે. વલાણુ—વિચાર કરતાં ચાર જણ, દ્રોણ કૃપને લીમરે; તથા અશ્વત્થામા રાધે બેઠો, માન પાનના તૃપ્તરે.

—૩૩૩૩૩૩—

કેડવું ૫૪ મું.

—૩૩૩૩૩૩—

માન પાનના ભુખ્યા, તે તો નિરુપક્ષે બોલે; દ્રોણ કહે છું કરવું દાદા, છોરા ન્યાય ન તોળે. લીમ કહે કે ન્યાય બુઓ તો, નથી એમનો વાંક; પ્રથમ કન્યા અભિમન્યુની, એ બળદેવનો વાંક. બળદેવે તો ગાંડાઈ કીધી. પણ દુર્યોધન બુલ્યો: કુદુંગીની કન્યા લીધી, વડા વાંકમાં હુલ્યો. આરતીયો તો હોય અંધળો, પણ કબુલનાર તે કેવો ! અભિમન્યુએ કન્યા લીધી, બહાદુર તેને કહેવો. કૃપાચાર્ય કે' લોકો બોલે, પરણાવ્યા વિણ રહ્યા; જગત રીતી એ લાજે બનૈયા, શા ભાર તમારા રહ્યા. કહેણી થાશે આપણે માથે, વિચારો તે આજ; ભીષ્મ કહે કે અભિમન્યુ પણ, આપણું છોકરું ખાસ. આપણું રહીને પરનું પરણે, તો જગતે મદ લાજ; પણ આતો છે માંહો માહે, માટે

* નીમ—નીયમ શરણ રાખેલાને ન તબુ એવાં આશ્વાસન માટે લક્ષ્ય વહેરી રાખેલાં બોલાં કરાવ્યાં.

ગઈ નહીં લાજ. કાલા પાછા નથી જતા કે છે જાનને લાજ; પર-
ણાવીને રંગે જમએ સત્ય કહોછો આજ. પણ અંધા હેવાના કુટા,
આવી આપણુ વળગે; ત્યારે આપણે કેમ કરવું? કહો લીબમણ
અળગે. લીબમ કહે કે સડની સાથે યુદ્ધમાં આપણુ જાવું; સામા મો-
રચા બાંધ્યા પછી, આપણે નીકળી જાવું. વળી એક બીજી કરવાનું
કૃપ્ત અને બળદેવ: જતા યુદ્ધમાં અટકાવીને પાસ રાખવા એમ.
છોકરાંની લઢાઈ માંડે, આપણ વૃદ્ધ ન થોભું; કાંઈ બેઠા જુઓ ત-
માસા, નહી તેા હું નવ થોભું. જાનાં છોકરાં લહે તેમાં, આપણુ
નાહ કામ; જાદવ કૌરવ નથી આજા, કરવા થો અશ્રામ. નથી છોકરાં
હારે એવાં, લઢશે શુરભરી રીતે; જુઓ તમાસા આપણુ બેઠા, વર્તવું
એ રીને. છતાં કૃપ્ત બળદેવ જાયે, રહે નહીં તે ઝાલ્યા; તેા પુત્રોની
પક્ષે આપણુ, ચારે જણુનો ચાલ્યા. એ રીને તે સતીયા કેરી. સત્ય
સમા સનવેણુ; એક નિશ્ચય કરી દેઈ બેઠા સર્વે નેણુ. દુરથોધન
લશકરમાં ઘુમે. યાદવ યજ્ઞમાં શસ્ત્ર; હવે પાંડવો રીને ઉડયો, ગટો-
રગજ વિણ અશ્ર.

● 2010 年 10 月 1 日起

319. 44 3.

ગીતી—માયાવીને જાણી જતાં, ઉડયો માંડવો લઇને; અશોક
બાગમાં વાવડી માથે રોપી દીધો જઇને. આંદર જઇ આવકાર દઇને,
ભોજઇને બોલાવ્યાં; ભોંયરા બાહેર માંડપ દેખી, ખુશ ઘણેરાં કહાવ્યાં
ગટોરગળે કૃષિમ માયા, વિસ્તારી તે ઠાર; પાંચસે જાંદરણી દીધી,
પુરૂષ પાંચસે સાર, સમા કરીને તે ખેડા કે, નારદને બોલાવ્યા; ઘર
વીશેથી ગીરધારીએ જે આપ્યું તે લાવ્યા. સામગ્રી સહ પરણેતરની,
કંકુ પડોને ચુડો; પાનેતર મીઠળ નાડાછડીને પાન ચુનો છે રૂંટો.
શ્રીકૃષ્ણ કૃષ્ણ કમળ કાકડી, આદી સહ શોભાગ; તુરત નીકળ્યું ઝા-
ળીમાંથી, જેહ કૃપા મહાભાગ. કૃપ્ત કહે કે મંગળ મંગળ હુતો દાન
દહિયું; વર કન્યા પરણાવો સુખે, એવું તમને કહ્યું. પછી નારદ
ગયા બાગમાં, શોર કરે કન્યાય; નારદજીને નજરે દેખી, રહ્યા લાગી
ત્યાંય. એરે મારા નારદ કાકા! કહેજો જઇને કરણી; નવો વરતો રહી
ગયો ને જીતો જાય છે પરણી. તે જોઇને દઈત્યો કોપ્યા, હોકારો કીધ
ત્યાંય; કરી કોળીઓ જઇએ તુને તોડ્યું વચન તે જ્યાંય. સુરેખા
થર થરતી બોલી, હવે ન બોલુ વેળ; આ વેળા જવાદે મુજને પહોંચે
મારું કહેણ. નારદ કહે કે એ વર સારો, ખેસ એની જોડે; પરણાવી

દઉ એક પલકમાં, કૃષ્ણ વચન કહું કોડે. વલણ—કૃષ્ણ વચનથી બીવા
મેળુ, કારજ સર્વે એનું; દાસ છગન કહે માફ તાફ પરણાવીદે એવું.

કડવું ૫૬ મું.

રાગ સાહલો—ત્યાંતો સમે વરતે સઉ ધાય, શોભા ઘણેરીરે;
સારા સારા ઉપદેશ અપાય. શોભાં એવે રાક્ષણીઓ ગીત ગાય.
શોભાં ત્યાંતો હસ્ત મેળાપક થાય. શોભાં ત્યાંતો પહેલું મંગળ
વરતાય. શોભાં ત્યાંતો ગાયોનાં દાન અપાય. શોભાં દાન આપેછે
શ્રી કૃષ્ણ શોભાં દાન લેછે અભિમન્યુ તૃણ શોભાં ત્યાંતો બીજી
મંગળ વરતાય. શોભાં ત્યાંતો દાસનાં દાન અપાય. શોભાં ત્યાંતો
ત્રીજી મંગળ વરતાય. શોભાં ત્યાંતો ભુમીનાં દાન અપાય. શોભાં
ચોરી ચોથુ મંગળ વરતાય. શોભાં તેમાં ધન ભંડાર દાન અપાય.
શોભાં પછી ગોત્રો ચારજ થાય. શોભાં ત્યાંતો આસા પાસાજ
રમાય. શોભાં અભિમન્યુ રૂપિઆ છતી જાય. શોભાં લાગ્યાં વર
કન્યા ગોત્રજ પાય. શોભાં વલણ—પાય લાગ્યાં ગોત્રજને, પરણી
રહ્યાં વર કન્યાયરે; દાસ છગન પ્રભુ દાન દીધું, નેહ યુદ્ધ પળાયરે.

કડવું ૫૭ મું.

રાગ દેશાખ—એણી રીતે કહે રૂપિવર, વૈશમપાયન મુન્યરે;
ભાવ ધરી સુણે જનમેજય, * પાદે વાધે પુન્યરે. સુરેખા હરણનો
મહીમા, કૃષ્ણ તણું કીરતન; ગાંડી વેલી ભક્ત કરતાં, રાધે શ્યામ
પ્રસન્ન. કૃષ્ણ પ્રભુ નધ્યાર થઇને, હાથ લીધાં હથિયાર; કૃતાંત સરીખો
ક્રોધ જણવિ, નીકળ્યા ઘરથી બહાર. એક લાખને સાઠ સહસ્ર વળી
એકાશી પુત્ર; હવધર હવ મુશત્ર લઇ આવ્યા, કૌરવ શતનું મુત્ર.
છપન કોટી જલદ સર્વે, કૌરવદળ અગીઆર દોણી, છ કારભારી
સાથે ત્યાંતો આયુધ લીધા કોળી. ઘાવ દદાળે દીધા ત્યાંતો, થઇ રહિ
સોરાસોર; પછે કન્યા પરણી રહી તે નારદ બોલ્યા બોલ. લાવો કુંવર
હવે અમને આપો દક્ષીણા દાન; ગટોરગછ કહે હો રૂપીજી, લેવાય
તેટલું લેજો. એકસો આઠ નારીનાં વસ્ત્રો, શણગારો છો ભોંયરે; નગદ
નાણું ભરેલું તે અરપણુ કરીએ તમને. નારદ આશીષ દઇને, થયાજ

* પાકે એક એક શ્લોકનું ચરણ સંભળતાં પુન્ય વ્રથે અને પાપ રૂપી
પ્રહલદ્યા જાય.

અંતર ધાન; પછી ગયા છે ભોંયરે, પાંકવના સંતાન. કન્યાને ત્યાં બેસારીને રાક્ષસ ચોડી સુકી; યુદ્ધ જ્યાં તૈયારી કીધી, કન્યા બોલી દુકી. જાવ તમે બે ભાઈ યુદ્ધ માંહે, મને ગમે નહીં અહિંયાં; સરખા સરખી હોય સાહેલી, તો તો ગમત કરીએ. માયાવીને વારજ શાની સાહેલી પણ કીધી; રમત ગમત કરતી સુકી, યુદ્ધની વાટજ લીધી. ખંને ભાઈએ બહાર આવી, રથ કીધો ત્યાં એક; અભિમન્યુ તો અંદર બેઠો, ધરી નેકને ટેક. યુદ્ધ ભોમિમાં ચાલ્યા આવ્યા, દ્રઢ થઈને ઉભા; જાદવ કૌરવ લશ્કર આવ્યું, થોભ્યા બેઠાં બે સુખા. યુદ્ધ તણો મન-સુખો કીધો, જથે જથે જઈ ઉભા; ભીષ્મ કૃપને અશ્વસ્થામા, દ્રોણ નહિ કો દુભ્યા. ચારે જણ અળગા જઈ ઉભા, શી આવી છે ખામી. ભીષ્મ કહે એ છોરાં સાથે, યુદ્ધ ન ઘટે આપણને; અળગા રહીને જીઓ તમાસા, ધરી કાંક હડાપણને. જાદવ કૌરવ ભારે સેના, શું બેને નહીં છતે; ચરચા જોવા રહ્યા ઉભા, મોટા ને મોટા રીતે. તમારે પણ ચરચા જોવા, અળગા રહેવું જોઈએ; છેવટ આપણ સામા થઈશું, વાંક ન કાઢે કોઈએ. ત્યારે કૃપ્ત કહે હો બંધુ ! સમજણની એ વાત; ચાલો આપણ અહીં રહીને, ન્યાણો બનતી ખ્યાત. વાત ઉતરી બળદેવને ને, હાથે પુરાણ પેર; રથ પોતાનો રાખ્યો જોડે, ભીષ્મ કૃષ્ણ બળદેવ. ભીષ્મ પીતાએ સાન કીધી, દ્રોણ ગુરૂને એવ; રથ હાંકી ભીંડાવો આ-ગળા, ના ચરકે બળદેવ. દ્રોણ ગુરૂએ તેવું કીધું, બળદેવ પાસે આવ્યા; રથ ભીંડાવ્યો રથની સાથે, હલધરને દબાવ્યા. એટલે રથ કૃપાચાર્યે રાખ્યો દ્રોણની જોડે; અશ્વસ્થામાને બોલાવ્યા ભીષ્મે પાસે કોડે. ચક્રા-કારે રથની શોભા, વચમાં છે બે બંધુ; જીએ તમાસા બેસી રથમાં દેખાય છે સંધુ. ભીષ્મે સાન કરી દ્રોણને, વઢવું ન આપણ કોઈ; બળદેવ ઉપડે છોરાં સામે, કે સામે આપણે હોઈ. વચમાં ઘાલી માર દેવા, બળ-કૃપ્ત શું કરશે; વાંકો વાળ ન થાય છોકરાં, કરશે એવું ભરશે. સમ-જોડી જણ ચારે કીધી, પ્રભુના મનમાં કાંઈ; જાદવ કૌરવ શુર ઉભા લઢવા રણની માંડી. અળગાં ઉભાં બેઉ છોકરાં, ત્યાં બોલ્યો નરતન; જીઓ ભાઈ બે જથે ઉભા, શું કરવું ધરી મન. ગટોરગછ વડે હો વીરા; શા માટે ગભરાવ; જ્યાં ફાવે ત્યાં તમે જાઓ, આકી માંડ સાવ. વઢતો વઢતો પક્ષ તમારી, કરવા હું આવીશ; ગભરાશોના જરા હુદ-યમાં, હું સઘળે ફાવીશ. અભિમન્યુ કહે જાદવ સામે, જાવ તમેયે બંધુ; કૌરવ સામે અમો જાઉં છું, સમજે થોડ સંધુ. ગટોરગછ તો ઉતર્યો હેઠો, અભિમન્યુ તો કહે છે; રથ તમારો માયાવી છે, બીક મને બહુ રહે છે. ગટોરગછ કહે મને બબર છે, માટે તમને કહું છું;

— 49 —

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

સુલભા સાચી—તડોતડ તીર કાઢી ધતુપ સંધાન કર્યો; બિજળી
શાં ઝળહળે, જાણે શબ તે હીરે; કહે વર્ષ કેતુ એમ કન્યા દેઈ પાય
પડ; અભિમન્યુ કહે વર વરે જાતુમતી ને. વીચારીને જોણ મંત્ર પુત્ર

તણા પુત્ર તુજ, અભિમન્યુ કહે દાસ પુત્ર જા તું ખરીને. તડોઁ વશ કેતુ કહે એમ, કપટ કરીને જેમ; રાજપાટ લીધું અમો, પીતા તુજ ઠગીને. કપટી કપટ કરે, તેતું ફળ મળે વ્હાણે; ઉંટ હાથી આપી (કેવા) ઠગી લીધા તમોને. તડોઁ કહે વપ તુ એમ; સભામાં દ્રોપદી આણી; નચાડવા નક્ક કરી, સમશેર ધારીને; અભિમન્યુ કહે સુજ, બંધુએ શણગાર દઈ, નક્ક નચાવી માત, કાકી મામી તારીને તડોઁ વપ કેતુ કહે સુણ, તુજ તાત કાકા સહુ; દુઃખ દેવા કેવા કાઢયા, અધોર વન મારીને. અભિમન્યુ કહે તેહ દાવ વાળ્યો કાલરોજ; શાકે ભાજી ખવરાવી, કેવા માર્યા ઓકીને. તડોઁ જીભા જોળી સુણી કરણ પેટ પાસુ બળી જાય; મહેણું મારે સવાય તેથી હુથી ન ખમાય. માટે મારા દીકરા તું મહેણાં ટેણાં સુકી દેય; ઉવંમ લઢાઈ કરો, એતો નહી થાકેય. તડોઁ વઢણુ—થાકે નહી મહેણાં થકી, એમાં નહિ કાંઈ માલરે; દાસ છગન લઢવા તણો, ઉવંમ રચવો હાલરે.

સસસસસસ

કડવું ૬૧ મું.

રાગ સાળી—વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજય રાય; દાસ પુત્રે કુંવર ચઢાવ્યા, હવે તીહાં શું થાય. વપ કેતુને ચંદ્ર કેતુ, હાથ ગ્રહાં હથીયાર; અભિમન્યુએ સામાં લીધાં, હાંમત ધરી અપાર. કૌરવ સઘળા આયુધ લઈને, તુટી પડ્યા તે તીર; અભિમન્યુ તો નથી લેખવતો, તુણ માત્ર તે સાર. જાદવ દળે ગટોરગછે ઝાઝું કીધું જોર; ગુપ્તી ગેડી ગદા મારે, થાયે શોર બકોર. ગભરાયો છે ગટોરગછને શીશ કેશ ઝટકાર્યા; જુ જુ જેવા જીવ હજારો, પડી અરથ તે સાર્યા. પૃથ્વી પાણી પવન અડતાં થયા દૈત તૈયાર; ગજ ગજના છે દાંત જેના, બુચા ઉંચા અપાર. તેઓએ તો તુટી પડીને, જાદવ પર કીધું જોર; જેને વળગે તેને ન સુકે કરતાં શોર બકોર. કૌરવ દળમાં યુદ્ધ ચાલ્યું, સડને વ્યાપી રીસ; ચંદ્રકેતુએ બાણ માર્યું, અભિમન્યુને શીપ. ગાંડિવ પુત્રે સામું મારી, તેનો કીધો ભંગ; ચંદ્ર કેતુએ મંત્ર લાણીને, માર્યા બાણ અલક્ષ્ય. અભિમન્યુએ સામાં મારી, તેનો કીધો નાશ; મંત્ર લાણી નાગ પાસ મેલ્યું, અરજીન પુત્ર ખાસ. તેણે કરણના બે પુત્રોને, અવળે હાથે બાંધ્યા; તે દેખીને કરણ ઉઠ્યો ગરૂક મંત્રને સાંધ્યા. બાણ મારી હાથ છોડ્યા, પુત્રોને ધિક્કાર્યા; નામ બોળુ બે નીકળીયા, કશા અરથ ના શાર્યા. એમ કહીને બાણ લીધું, અગણી તું તે વાર; સાક હજાર તે એકનાં થાયે, એવો સુખ કુમાર.

અરજીન સુત પણ નથી કાચો, સામાં મારે બાણ; ચાળીસ હજાર
તેનાં થાયે, ના પામે ઓસાણ. પણ વિચારો ગજુ કેટલું, કૌરવ દળ
તરવરતું; અગીયાર કોણી સાથ એકલો, એથી કહો શું નરતું.
તોપણ બુધે જોર કરીને, રહ્યો તેહ ટકાવી; સુર્ય પુત્રની સામે તે
તો, જોર કરે ના ફાવી. કરણ આગળ ગજુ કેટલું, બહુ પડે છે માર
આસપાસના ચોદા કેરાં, બહુ લાગે હથીયાર. જાદવ દળમાં જોર
કરે છે, બળિયો પ્રદુમન; શીવ મંત્ર લણી બાણ માર્યું, રાક્ષસ કર્યા
પતન. તે દેખી માયાવી કોપ્યો, ફરી શીવ ધુણાવ્યું; ચાળીસ હજાર
રાક્ષસો બનીયા, જોઈ મનને ભાવ્યું. આજ્ઞાતો આપી તે સહુને, જાદવ
દળમાં સોદો; તમે તમારું જોર દેખાડો, જાદવ નામે ત્રાડો. ગયા
રાક્ષસો ઘોડ સુખા, ગઈ મ સુખા જ્યાંહે; શ્વાન સુખાને શિયાળ સુખા
પીડે જાદવ ત્યાંહે. કે નાસે ને કેતો ભાગે કે મુકુટ હળી જાય; બાણ
તિરને ભાજા મારે, કશું ન રાક્ષસ થાય. વળી તાડ બે તાડ ઉંચા,
કંઠના લાંબા કરણ; રૂપવંતિ કે નારી થઈને, જાદવ ઈરછે મણી.
બીહામણા બડ ભકતો ભુંડા, જેનું ઝાઝું જોર; તાવ તરીયા એકાંત-
રીયા, ઝાડા ભારે ભોર. સુખ પહોળાં કંઈ દેત્યો કેરાં, બેદસ-વીસ
ગળી જાય; જેના સાચું સુખ ફેરવે, તે ઉભે ના ત્યાંય. કરતા નાસા
નાસ જાદવ, પડી રહી બુમરાણ; ધુળકોટ થઈ ગયો પલકમાં, સુધ-
બુધ થઈ હેરાન. કંઈ દેત્યો તો પથ્થર લાવે, આકાશેથી નાંખે; ઝાડ
પહાડને વિંછી વાતર, વરસાવે તે પાખે. ત્રાહે ત્રાહે સૌકો કરતા, મુઝે
નહિ સમરથ; અભિમન્યુ શું કહોરવ દળમાં, કરતો તો વડ હથ્થ.
હતો એકલો પણ ટેકીલો, ભલી લીલાવી બાય; સુર્ય પુત્રની સાથે
પોતે, આજ મેળાવ્યો હાથ. કોપ કીધો કરણ રાયે, ભણ્યો શીવનો
મંત્ર; બાણ છોડયું રણ વિશે, ભાગ્યો રથનો તંત્ર. રથ હીણા કુંવર
થયો, પગ પાળો અભિમાન; ઓથ આશરો નવ રહ્યો, મારે ભુલ્યો
ભાન. ભાલોડાં ભેગાં-હદયમાં, ફાટયાં ફાટયાં સઘળાં વસ્ત્ર; આલુપણ
તુટી ગયાં, રૂધીર દેહાસ્ર. વપુ ચારણી વત થયું, તરી ગયાં લોચન;
ગટોરગઈ સંભારીયો, લીડ તણો ભંજન.

◆ ◆ ◆ ◆ ◆

કડવું કર મું.

રાગ ચાલતો—દ્રષ્ટિ ગઈ ગગનથી, ગટોરગછની સાર; કંઠે રવ દગ-
માં અભેનમન્યુ, દીકો નિરાધાર. દુઃખ દેખી બંધુ તણું કોધ હળાહળ
ચલિયો; જ્યદ્રથ બનેવી દુરયોધનનો, તેના રથમાં પડિયો. ધોલ મારી

ગળડાવી દઈ, પોતે રથ પર બેઠો; અભિમન્યુની પાસે જઈ, બેસારી ઉતર્યો હેઠો. પછી કહ્યું કે છે કંઈ ઈચ્છા ? કહે અભિમન્યુ વીરા; ઘણી કરી ચિંતા મુજ ભાગી, નથી રહ્યા અધીરા. તમે તમારું કારજ સાધી, વળી નજર તો કરજો; માયાવી કહે વીરા મારા, નિર્ભય થઈ વિચરજો. એમ કહીને વળ્યો સત્વર તે ચઢ્યો આકાશ; પ્રદુમનના રથની હેઠે, અચાનક ભય ભારો. રથ ઉપાડી માથે લીધો, ઉંચો ચઢ્યો ગગન; જીવ લેવા થયો ઉભો, ચેત્યો પ્રદુમન. ભાલો લીધો હાથમાં ને રથની તળીયે માથો; રથ ઉછાળી નાખી ગામમાં, જાદવ દળમાં આવ્યો. સરદાર તમારો છે નહિ, તો લલવું કો સાથે; રાક્ષસ રાક્ષસણી કોપ કરે તે, સહ્યો જાય નહીં માથે. આખર દળ ભંગાણુ પડ્યું ને, જાદવ નાકા ઘેર; માયાવીની જીત થઈ ત્યાં, થઈ છે લીલાલહેર. સર્વ દૈત્યને કહે ગટોરગછ, ભાઈની પક્ષજ કરવી; કૌરવ દળમાં જાય સોંસરા, ભુજ થાક સૌ કરવી. પોતે જે આકાશે ઉભો, નીચી કીધી દ્રષ્ટ; ત્યાંતો જોર કરણ ખડું કરતો, અભિમન્યુ પામતો કષ્ટ. જોઈ એવું જોડપ મારી, કરણ રથ તળે પેડો; રથ ઉપાડી ગગને ચઢ્યો, કરણ કાકા હું હેઠો. રથ તારો દરિયામાં નાખી, કાકીને રંડાવું; છેલ્લાં છોકર કળકળે ને ભુંડી વાત ભંડાવું. વચન સાંભળી કરણ ક્રુણ્યો, આ માયાવી ભુંડો; ખરા રંગમાં ભંગ કર્યો તે, હા ! ઉતરાવે ચુટો. ધનુષ બાણ તો નીચે મુકી કરમાં લીધો ભાલો; રથ જંગલમાં ફેંકી દીધો, હાડ કરણ કુટાડ્યો. ત્યાંથી કુલો દુરયોધનના, હાથી ઉપર આવ્યો; હથિઆરો સૌ છીનવી લઈને, છવપતી ગળડાવ્યો. હાથી પરથી પડ્યો હેઠો, માથુ તો કુટાયું; વહ્યું લોહી રાજને માથે, જગત થાય સૌ ડાહ્યું. ગટોરગછ તો હેઠો આવ્યો, છાતીપર ચઢી બેઠો; આજ કાકા ઠેર માફ, ભીમ પુત્ર ભુવે તો. થયો નિશ્ચય દુરયોધનને, હવે મોતજ આવ્યું; જીવતદાન દે મુને ભાઈ, કશું કહું નહીં હાવું. નથી જોઈતી કન્યા મારે, લક્ષ્મણ રહે કુંવારો; પ્રતાપ તારો જીવું તે તો, કંઈ નહીં લવારો. દુરયોધનને પડ્યો દેખી, લશ્કર સર્વે નાકુ, શકુની આગળથી નાઠો, ઉદર બીલાડી સાદુ. દુરયોધન કળકળવા લાગ્યો, છોડય ભાઈતું મુજને; હવે દ્વારિકાં વાટ ન આવું, પાંચે લાગુ તુજને. નમ્ર વચન કાકાનાં મુણી, દયા ગટોરગછ આવી; છાતી પરથી ઉઠ્યો ખળીયો, જય જય સઘળે કહાવી. મુઠી વાળી દુરયોધન નાઠો, લોપ રાક્ષસો કીધા; અભિમન્યુની સાથે રથમાં, આવી ધામા દીધા. રાશ પરોણો આહી બેઠો, થયો સારથી પોતે; દુરયોધન તે દેખી કહે છે, મામા સંશય જોતે. ક્ષત્રીવટથી કન્યા લીધી, એ કુંવાર છે ખળિયા;

આજ ઉતર્યો એ પરતાપે, નહિ તો ભોગજ મળીયા. જીત બેઈ બળ-
દેવ કોપ્યા, હજી સુશળ તો લીધું; રથ હાકે ત્યાં ચક્ર લીંકણમાં, કુંડુ
કારજ કીધું. લીળમ કહે વીચારી ધરજો, આયુધ તે કો સામે; મારે
તમારે લઢાઈ થાશે, બહુ વચન કીધે ભામે. બલીભદ્ર કહે આ શું
બોલો ? અવળાં વેણુ અકારાં; લીળમ કહે કે એ બેડે પણ છે છેયાં
અમારાં, એમ કહીને આયુધ લીધાં, પુત્રનો કરવા નાશ; કૃપ્ત વીરા
ચાર જણની, લેજે તું તપાસ. કૃપ્ત કહે કે ચક્ર સુકુ-જાદવ કરવા
નાશ; હલધર કહે તું એમ શું બોલે, ગરીબ જાદવ ખાસ. કૃપ્ત કહે
કે વીરા મારા, ન્યાય તણો પથ રહાવો; કયા વાંકે બેને મારો, તેહ
ન્યાય બતાવો. હલધર કહે કે તજરે જોયું, ચોરે અશરણા શરણુ;
આપણે ઘર તોફાન કીધું, કરચું કન્યાનું હરણુ. પ્રભુ કહે કે હરણુ
કીધું, તેહ અનીતી શાની; પહેલો વીરા શીદ કર્યો તો, લીધી કન્યા
માની. હતી એમની એમણે લીધી, તેમાં શેનો વાંક; કેમ જવાદે
કન્યા નીજની, હોયે સૌને નાક. લીળમ કહે કે સુણો દ્રોણજી, ઘરમાં
સળગ્યું હીક; આપણુ સારવે જોવા કરીયે, હવે રહી નહી બીક. કૃપ્ત
વચન સુણીને હલધર, કોપ ચઢ્યો મહા ભારી; આ સહુ કરનારો તું
છે, તારી વાત વધારી. કૃપ્ત કહે કે હા મેં કીધું, નહી મરવા દઉં
બાળ; કહે હલધર કપટ તારું, જાણ્યું મેં ગોપાળ.

૩૩૩૩૩૩૩૩

કંડવું ૬૩ મું.

— ૩૩૩૩૩૩ —

રાગ ચાલતો—હજી સુશળને લેહુ નાખી, રથમાંથી ઉતરીયા;
અભિમન્યુને પુછવા લાગ્યા, બતાવ કન્યા અહો છોકરા નહી દેડે તુજ
ઘેર; અભિમન્યુ કહે નથી જોઈતી, નિષ્ચે ધારી પેર. અમે અમારી
કહેવરાવીને લીધો છે બહુ લઢાવો; અશોક બાગના ભોંયરા માંહે;
જઈને કન્યા લાવો. લાવો કન્યા ભોંયરે, અશોક બાગે સારરે; દામ
છગન કહું સુણી હલધર, લેવા ગયાં તે ઠારરે.

૩૩૩૩૩૩૩૩

કંડવું ૬૪ મું.

— ૦૦ —

રાગ રામકળી—આન્યા હલધર કોપ કરીને, અશોક બાગે સારરે;
વાવડીમાંથી જોઈ કન્યા છે, ભોંયરામાં સારરે. ચારે બાજુ ચોકી
સુક્યા, મોટા મોટા દૈત્યરે શીવ રમરણુ તે ઠામ કરી, લપડાકે ઉડા-
ડ્યાં ચેતરે. રક્ષણિઓ પણ લોપ કીધી, કન્યા રહી એકીલી. નિજ

પીતાને દેખી ત્યાંતો, બાઝી પડી ટેકીલી. અંધોલે બેસારી પોતે, રૂપ
 જોઈ કળકળીયા; ચો પાનેતર કંકણ કંકુ ભરી કન્યા લઈ વળીયા.
 કૌરવ હારી નાકેલા તે, એક જગાએ મળીયા; જોયું નજરે તેમણે હલ-
 ધર, કન્યા લઈ ધર પળીયા. દુરયોધન કહે મામા તમે ત્રીજો દુશા-
 શન; કરણ સાથે આપણુ જઈયે, હલધરને લોવન. સમજાવીને કન્યા
 લઈયે, થઈયે તરત વીદાય; સહ નારીને રજા આપો, હસતીનાપુર
 જાય. તવ સૌ નારી વિદાય કીધી, સૌ કૌરવ નો ઉભા; કન્યા લેવા
 ચાર જણાને. દ્વારામતિમાં થોભ્યા. જઈ દુરયોધન હલધર પાસે, થઈ
 ઠાવકો એકો; ભંગ કર્યો આપણના રંગે, પાંડવ તન મહા એકો. જ્યારે
 ત્યારે નહે અમને, ગણાય છે ગાહુ રાંક; ગણદેવજી તમે નજરે જોયું,
 એમાં કોનો વાંક, કરમ એમનાં એ લેખવશે, કરે અધર્મ અન્યાય:
 અમે અમારે લઈને જઈયે, સુરેખા કન્યાય. તવ હલધરને કોધજ
 વ્યાખ્યો, બોલ્યો શું હરામી; પરાણી મુઠી કન્યા તેને, કહું શું બીજો
 સ્વામી. વગર વિચારે શું લવે છે, સેવક લાવે ગાહગ; મસ્તક છેદુ
 એહનું હું, ચુકું નહી અહગ. તવ ચારે જણ મુઠી વાળી, નાકા તેણી
 વાર; રથે બેસી ગયા નીકળી, દ્વારીકાની બહાર. ત્યાં જુએ નો લીશ્મ
 દ્રોણ કૃપ, અશ્વત્થામા કૃપણ; પાંડવ સુતને પાસ બેસાવી, પુછવા
 લાગ્યા પ્રશ્ન. ગટોરગછને અભિમન્યુ નો, પડ્યા પ્રેમથી પાય; આશીષ
 દઈને મસ્તક મુક્યો, કર શ્રી લીશ્મ પીતાય. ગંદ હરાંને લીશ્મ
 કહે છે, અહો લીમતા તન ! કિયા તારી જોઈ થયો હું જુશી મારે
 મન. ધન ધન તારી જનેતાને, ધન ધન તારો બાપ; ગટોરગછ કહે
 સહદાદા, તમારો પરતાપ. લીશ્મ કહે કે વટ વહેવારે. ધરવી ન કોની
 ધાક; શાખાશી તો સવાઈ કાઢવી, જવા ન દેવું નાક. પછી કહે છે
 અભિમન્યુને, ઓ લાડકડા તન; તાન આવતા મુઠી તું તો, રહેજે
 હેડંબા વન. કાંજે કપટી કૌરવ આઝા, દગો કરે તુજ સાથ; આજુ
 ચિંતવ્યું વિધન આવે, પડે ઘસવા હાથ. અહો ગટોરગછ અભિમ-
 ન્યુને રાખે તારે ઘેર; ગટોરગછ કહે મા દીકરો બે, ભલે રહે મુજ
 ઘેર. વચન તમારું માન્ય કહું છું, એઓને નહિ છોડું; ગમે તેવાં વિધન
 આવે, તે સર્વે નિવેડું. કુંતાજી છે વિદુર ઘેરે, તેને હોય બે ચિંતા;
 તો પણ તેઓ અહીં આવે. ભલે રહે નચિંતાં. લીશ્મપીતા ત્યાં એમ
 કહે કે, તમે ન ધરશો ચિંતા; કુંતાજી ત્યાં ભલે રહેતાં, તેની નથી
 અભિરૂઠા. તમે તમારે નિર્ભર રહેજો, ઓરે મારા તન; વંશ વૃદ્ધિ
 તમથી થાશે, પાક્યા છે બે રતન. તવ પુત્રો બે પાચે પડીયા, શીઝ્યા
 જુગજીવન; પાંચ જણે કર મસ્તક મુક્યો; આશીષ દેતા મન.

◆ 中国书画函授大学肇庆分校

Abstract

રાગ ધનાશ્રી લેહકેણી—વદે વૈશમપાયન વેણુ, સુણુ જનમેજય સુજ કેણુ; તારો પીતા પરીક્ષતગય, તેનો આપ અભિમન્યુ થાય. તેનાં ચરિત્ર વંશ વિશેક, જેને વર્ણવતામાં વિવેક. દિધી આશીપ ચારે સત્ય; પળ્યાં પંથ પછીની ગત્ય. તે તો જઈ મળ્યા કઊરવ દળમાં; કૃપ્ત પ્રસુ ગયા નિજ ઘરમાં. બને ભાઈ થયા વિદાય; આવ્યા એક જોજતની માંય. ત્યારે કહે ગટોરગછ સાર; ભાઈ તમો રહો આ કાર. થોડી વારમાં જઈને આવું; નવું કઊતક કાંઈ બતાવું. હુંનો કરી આવું ખેત્ર લગાર; કાકી આગળ ગઈ છે સાર. એમ કહેતામાં તત્પર થયો; જુથ કઊરવ જીવતી ત્યાં ગયો. પુરો માયાવી બળવંત બળિયો; ધરે રૂપ તે જાય ન કળિયો. જુથ જીવતિ જાય ત્યાં જઈને; શત કઊરવનાં રૂપ લઈને. બળિષ્ઠ કારભારી તેવા; આબેહુબ કળાય ન કેવા. પોતે દુર્યોધન રૂપ બનિયો; દુઃશાસન દુરેખ દુઃમનિયો. દીઠા આવતા ભાનુમતિએ; થઈ તત્ત્ર પાપક તપતિએ. ભક્ષા બોલો સહેજ સ્વભાવ; પુછે ભાનુમતિ હાવી હાવ. કહો કન્યાનું કીધું કેમ? કહે કપટ દુર્યોધન એમ. તુ તો નિર્ભાગણી છે પુરી; બોલવામાં છે બહુ શુરી. રાંડો તમ પગને પરતાપ; અતિ ઉપજ્યો સંતાપ. જીવ જતાં મારો બચીયો; જીવ જામ્યું ને વાઢ્યો કળ્યો. સર્વ સ્ત્રી કહે બોલો સંભારી, પુટે નિર્ભાગી તમ ભારી. વાંક અમારો શાને કાઢો; જાન સુંઠાડી પરણાવા લાડો. પહેલી અક્ષલ ક્યાં બળી ગઈતી; કન્યા તો પિત્રાઈની થઈતી. વાંક તમ તણો લોભે લેવાયા; શુરા પુરા શા રાંડના હાથા. સુણી વચનને વાપ્યો કોપ; કપટી દુર્યોધનને કરી ચોંપ. હાથ ઉછાળી ચોટલો ઝાડ્યો; એક તંત્ર નવ્યાણું હાડ્યો. સર્વે હાથ ગ્રહી નીજ નારી; ખેંચી પાડે રથથી ન્યારી. ગ્રહી કેશને દેછે માર; ગાળો ભાંટે નવસ્ત્રી અપાર. પાટુ ગઠદા ઢીંચણુ મારે; એકસો છ એકી હારે. કાળો કેહેર કથો માયાવી; વેર દુપદીનું લીધું મન ભાવી. રક્ષા રોળને ભાંડા ભાંડ; બાપના બાપ સંભારે રાંડ. ત્યાંતો ઝાઝો કોલાહલ મચિયો; કાકી કચીયો તે થઈ પકિયો. એવે કૌરવ દળતો આવ્યું; સુણી કોલાહલ દરસાવ્યું. કોઈ કરે સ્ત્રીઓને હેરાન; ધાઈ પહોચો લૂંટ છે કોણ. દડમલ દોડતા જોઈ, લોપ થયો માયાવી ત્યાંઈ. આવી

કૌરવ સર્વે પુછે, રડો રડો તે કારણ શું છે ? ત્યાંતો પુછેછે ભુપાળ, રાણી કહે તમારૂં કપાળ ! મારી નાખીને થાવ અજાણ્યા, છો સપુત તે સર્વે જાણ્યા. જોયું શન પુરૂષોએ દુઃખ, લાગ્યા હસવા દઇ વસ્ત્ર મુખ; એવે બોલ્યો દુરયોધન, મામા કેવા આ શુકન. કોણે કીધું ને આ શું થયું, દુઃખ કહેવાય નહિ જે કહું. બોલ્યો મામા શકુની એમ, કાકા વિદ્યા જાણી જેમ તેમ; એતો આવ્યું ગટોર ગચ્છીડ, જેણે કાકીને નચવીયું. કરી આશ્વાસન સહુ નારી, વાત ગટોરગછ વિસ્તારી; તે તો ત્યાંથી થયો જે લોપ, હસ્તીનાપુર ગયો કરી કોપ. વલણ—કોપ કરી માયાવી પહોંચ્યો, હસ્તીનાપુર માંચરે; દાસ છગન કહે, હવે તીહાં શું થાયરે.

૨૨૨૨૨૨૨૨

કેડવું કેડ મું.

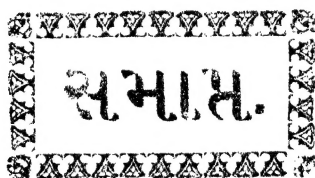
રાગ આશા લેહેકણી—હસ્તીનાપુર કોપ કરીને, પહોંચ્યો ભીમ-સેન તન; શકુની કેડું રૂપ લઇ ગયો, દરબાર ગઢ જ્યાં અંધ. ધુવા-પરની સભામાં આવ્યો, ત્યાં બોલ્યા છડીદાર; આવ્યા શકુની જીહાર લેજો, અંધ વડે તે ઠાર. કેમ શકુની કયાંથી આવ્યા, જાન રહી કો ઠામ; શું શું થયું તે દ્વારીકા વિષે, પ્રેમ કેવો જળરામ ! કપટી ગટો-રગછ શકુનિ રૂપે, બોલ્યો આંસુ પાડી; દ્વારીકાની વાત કહું શું, જીભ ન ચાલે અગાડી. કર દેઇ લેજાટે ત્યાંતો, માંડ્યુંરે રૂદન; રકતાં રકતાં કહેવા માંડ્યું, આવ્યા પાંડવ તન. શું કહું તમને વાત તેહની, એક ગટોરગછ જાણીયો; ભીમ તણો સંતાન આવ્યો, જાળમાં નવ જાય કળીયો. બીજો અરજુન તન અભિમન્યુ, એણે વાળ્યો ઘાણ; હરણ કીધું કન્યા કેડું, લીધા જાનતા પ્રાણ. માયાવી સુત ભીમ તણો તે, સર્વેને સંહારે; જાળ જાળ્યાં નર ને નારી, કો જીવતું ના ધારે. હું એક નાહો રહ્યો જીવતો તે તો તમ પ્રતાપ, વેર વાળી પીતા કેડું. અને બોલ્યો તે આપ. ચાલો ભાઇ અભિમન્યુ આપણ, ચોથે દહાડે જઇશું; રાજ રિધને મહેલ કમજ કરી, મનમાની સેલ કરીશું. સો ભાઇ નાસો મહેલ ભોગવીયે, થઇયે છવપતિ આપ; પાંડવને તો લાવી રાખીયે, મટે સર્વ સંતાપ. એવું સુણી જ્વાળા પ્રકટી, અંધ તણે પગ શીશ; માથુ કુટી અંધ બોલ્યો, મન જાણાવી રીસ. અરેરે આતે શું નિપન્યું, ઉપન્યો પાંડવ વંશ; મહેલ મારા એ ભોગવશે, એતો મુજને દેશ. આટલું થાતાં પાંડવનો વંશ, મુખ ભોગવે તે દાઝે; આપી આજ્ઞા આધળે કે (શેવક) દૈવત દાખો આજે. મહેલ સઘળા

તોડી નાખો, લક્ષ શેવક જાઓ; ઝટપટ સઘળું સાફ કરીને વાત મને જણાવો. લક્ષ શેવકો વીદાય થઈને ઝપાટે દૈવત દાખે; શત મહેલ તોડી નાખ્યા ઝટપટ, એક પણ નવ રાખે. ખુશ થયો મન કપટી શકુની ભારે કીધું કામ; આડે ફરવાનું નામ દઈને લોપ થયો તે કામ. એક સપાટે ચાલ્યો આવ્યો, અભિમન્યુને મળીયો; રાશ પરોણો હાથ લઈને, રથ હાંકતો તે ખળીયો. વાતો કરતા ચાલ્યા અંધવ, હશે રમે બે વીર; હિડિંબા વનમાં આવી ઉતર્યા, ઘર ગયા ગુણ ગંભીર. વડાણ—ગુણ ગંભીર ગુણવંત પહોંચ્યા, ઘરમાં તેણી વારરે; શિશ નમાર્યું માતને, વીતી કહી નીરધારરે.

કડવું ૬૭ મું.

રાજ સામેરી—ગટોરગછને અભિમન્યુ, ગયા પોતાને ઘેર; વાતો કરતા માતશુ. કડિરવ દળ શી પેર. હસ્તીનાપુર જાન પહોંચી, જોયું ત્યાં મેદાન; કેમ જન્યુ ને કોણે પાડ્યા, મહેલ શત નિદાન. ધુત્રાષ્ટ તો વદ્યો સુખથી, મરેલ કયાંથી આવ્યા; દુર્યોધન કહે આવા ખોટા સમાચાર કો કહાવ્યા. ધુત્રાષ્ટ કહે તારે મામે, આવી કહી છે વાત; શકુની કહે કાંઈ ન જાણું, આવ્યો જાનની સાથ. મારા જેવું રૂપ ધરીને, આવેલો માયાવી; ગટોરગચીયું છે મહા ભુદું, સોએને રોવ-રાવી. દુર્યોધન કહે પીતા મારા, પાંડવ તો ખલુ સારા; પણ બે પુત્રો ભુંડા ઉઠ્યા, એ બે છે નકારા. લીમસુતની વાત કરવી, એની છે ખલુ ણીક; અરજુન સુત જે અભિમન્યુ, એતો ઠીકાઠીક. એણે સત્યાનાશ વાળ્યું, રહેવાનું પણ ટાળ્યું; વળાય એટલું આપણી સાથે, પાંડવનું વેર વાળ્યું. એમ કરે છે અંધ સુતને, અંધ પરસ્પર વાતો; કદયા ધીકયા અદળક થાતા, ખાધેલી છે લાતો. અભિમન્યુ જઈ નમ્યો સુભદ્રા, ચરણ મુક્યું શીપ; ગટોરગછનાં વખાણ કીધાં, દીધી છે આશીષ. ગટોરગછ જો હોત નહિ તો, કન્યાનો રહેત અદાપ; ગટોરગછ કહે અભિમન્યુ પરણ્યો, પોતાને પ્રતાપ. અભિમન્યુ કહે અધિક કીધું, કંઠક ત્યાંતો ભાઈ; જાદવ કૌરવ દળ યોગખાયા, વળી વધી વડાઈ. એહ સર્વ છે પ્રતાપ ભાઈનો, હુતો શું કરી જાણું; હું ને તું બે ગયાં હોત તો કદી ન વાતજ જહાણું; અરસ પરસ એમ વખાણ કરીને, સૌકો શાન્તિ પામ્યા. લીજમ પીતા જે બોલ્યા, સુત ન આવીશ હસ્તીનાપુર, કડિરવ મદના ડોલ્યા. દગો કરે કે કરે ખરાબી, રહો હેડંબા વન; હેડંબા કહે રહો સુખે, એથી શું ધન ધન.

ખંને ભાઈની રળી પહોંચે, વળી બેઢ છે ભારી; સુભદ્રા શું ચાતો કરતાં, દીન જાય અવિકારી. લીખ્ય પીતાએ હસ્તીના પુરમાં, કહી કુંતાને પેર. અમીમન્યુ હેડંબા વનમાં, કરશે લીલા હશેર. દ્રીવીત વનમાં પાંડવ છે, તમે સુબેથી રહેજો. જુગજીવનને સ્થાય કીધી, કામ હોય કંઈ કહેજો. ભક્ત સુતને માટે આઝી, ખટપટ કરી દયાળ. કરે ભક્તિ હરી તણી, હેત સુતને પણ કૃપાળ. બોડાણો રણછોડજી લાંચો, પછી વીત્યાં અતી વર્ષ; ત્રાંબેકટે દેડું બાંધ્યું, પ્રતિજ્ઞાનો હર્ષ. પણ સુરતી હાલે નહિ કોથી, સ્વપ્નુ શામે દીધું; બોડાણાનો વંશજ લાવો, સર્વે કારજ સીધું. માટે હરિજન હરીને સેવો, ભજન તણો મહિમાય; આખર વખતે એહજ આવે, જન્મ સાર્થક થાય. સંવત યોગણી સીત્તેર વર્ષે, જેઠ સુદ પ્રથમાય; મંગળવારે હણું સુરેખા પ્રજા પુરો થાય. ઉમરેઠવાસી વીખવણે, બાજ બેડાવાળ; દ્વિવેદી દાસ સુત છગને ગુણ ગાયા ગોપાળ. ગુણ ગાયા ગોપાળના, પુરો મનના કોડરે; દાસ છગન કહે બોલજો, જય જય શ્રી રણછોડરે.

સરકારી નિશાળના અનુભવી ટ્રેનિંગ્સ શિક્ષક
જાતનું કોઈ પણ પુસ્તક લખાયું હોય તો તે ૩

ધી ગાઇડ ટુ

ઇંગ્લીશ ટીચર.

પોતાની મેળે ઘેર બેઠાં વગર માસ્તરે થોડા વખતમાં અને થોડાં મહેનતમાં રીતસર અંગ્રેજી શીખવું હોય તો ધી ગાઇડ ટુ ઇંગ્લીશ ટીચર જરૂર ખરીદજો. અક્ષર જ્ઞાન તાર, કાગળ અરજીઓ વગેરે લખતાં, વાંચતાં શીખવા સાફ આ પુસ્તક ઘણું જ ઉમદા સાધન છે. આ પુસ્તકની અંદર દરેક વિષયની સમજ, એવી સાદી અને સરળ રીતે આપવામાં આવી છે કે, ગમે તેવા શિષ્યાઉ માણસને પણ સરળતા જરાએ મહેનત પડતી નથી. બીજાઓની માફક આ પુસ્તક જુદા જુદા ભાગો કર્યા નથી પણ એકજ પુસ્તકની અંદર જરા જરા ઉપયોગી બાબતોનો સમાવેશ ઘણીજ બાહોશીથી કરવા આવ્યો છે, વધુ તારીફ ન કરતાં એક વાર ચોખ્ખી મંગાવી ખરવા અમો ભલામણ કરીએ છીએ. કી. રૂ. ચોખ્ખેજ માફ.

બીજી કોઈ પણ જાતની ચોપડી જોઈતી હોય તો એક આના ટીકીટ બીડી અમારું મ્હોદું સુચીપત્ર મંગાવો.

બુકસેલર સાકરલાલ બુલાબીદાસ.

૪. રીચીરોડ—અમદાવાદ.

